

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15. ΑΠΡΙΛΙΟΥ. 1854.

ΤΟΜΟΣ Ε΄.

ΦΥΛΛ. 98.

ΒΕΡΘΑ ΦΡΕΜΙΚΟΥΡ.

— 0 —

Ότε ή Κ. Βέρθα χήρα Ναθερμίκ, άπεράσις να συζευχθή μετά του ίατρού Μαυρικίου Φρεμικούρ, ύπουργού σήμερα, ένόμιζεν ότι την ήγάπα περιπαθώς αλλά πολύ δέν έπέρασε και ίδεν ότι ο σύζυγος αύτης ένυμφεθή μάλλον την πλουσίαν περιουσίαν της. Η άνακάλυψις αύτη ένέπνευσε μερίστην άπελπισίαν εις την ταλαίπωρον γυναίκα· αλλά γενομένη μετ' όλίγον μήτηρ παρηγορήθη, και λησμονήσασα την ψυχρότητα του άνδρός της, άρρωσίθη όλοψύχως εις τον υίόν της. Μετά τινα χρόνον νέα τις δοκιμασία, ασθένεια δεινοτάτη, έπλήξησε την προς τό βρέφος φιλοστοργίαν της μητρός· εύτυχώς όμως μετά ένα μήνα καθ' όν ή ταλαίπωρος αύτη κατετρέφετο υπό φόβων φρικωδών, ό νέος Μαυρικίος άνέλαβε την υγείαν του. Τοσαύτην δέ εύτυχίαν χεθάνθη ή Κ. Φρεμικούρ διά πέν θεραπείαν του υιού της, ώστε πών άλλο αίσθημα έξέλειπεν εκ της καρδίας της. Και παρελθόν μών ειχε

την τρομεράν νόσον του τέκνου της, ένεστώς δέ την άνεξάντλητον χαράν του να βλέπη αυτόν φαιδρόν και εύρωστον, και μέλλον τον φόβον μη προσβληθή ή υγεία του. Όλην την ζωήν της άφιέου εις τό πώς να διατηρήση άνεπηρέαστον την υγείαν αύτην, και έτρεμεν όσάκις έβλεπε και τό ελάχιστον σύμπτωμα άθυμίας εις τον υίόν της. Ότανκι έγραφε προς τινα φίλην της, την Κ. Μαθιέζην, αι έπιστολαί της ήσαν πλήρεις πληροφοριών περι του νέου Μαυρικίου. Ότι έπραττε τό έπραττε δι' αυτόν· όλαι αι ένασχολήσεις της ειχον τον αυτόν σκοπόν πάντοτε· δι' αυτόν ένικνείτο· αυτός ήτο ή μόνη και αιώνια ιδέα της.

Ένθ' δέ αύτη έπλεεν, ούτως ειπείν, έν μέση μακκρίοτητος, ό Κ. Φρεμικούρ, περιστοιχιζέτο από άπειρους πολιτικούς περισπασμούς και επάλαιεν, ήτώμενος σχεδόν, προς τους άντιπάλους του.

Βλέπων την έξουσίαν του καταρρέουσαν, κατελαμβάνετο από άπελπισίαν τοσοούτω μεγάλην όσα ύπέρξεν άλλοτε και ή της Βέρθας, ότε ένκινδύνευεν ό υίός της. Και την μών νύκτα δέν έκλειεν όφθαλμόν, την δέ ήμέραν ύπέκυπτεν εις ήττας, εις θλίψεις και εις άποτυχίας. Όθεν έγεινε σκυθρωπός και όργίλος· και ένθ' ό χαρακτήρ του δέν ήτο ποτέ δύστροπος, και

τήντση σήμερον τοιαύτος, ὥστε οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπηρετοῦντες τὸν ἐπλησίαζον μετὰ φόβου, ἢ ἀπεχώρουν σχεδὸν πάντοτε δυσηρεστημένοι. Παρεφέρτετο εἰς ἄκρον ὁσάκις ἠναντιοῦτο τις εἰς αὐτὸν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος· αἱ ἰδέαι τοῦ αὐτοῦ ἦσαν τεταραγμέναι καὶ πολλάκις ἀσύνθετοι. Ἡ δὲ Βέρθα, παραδίδοτο ὅλη εἰς τὸ μητρικὸν πάθος τῆς, καὶ οὔτε κἀν ὑποπτέυετο τὰ παθήματα τοῦ συζύγου τῆς. Συνειθίσασα εἰς ἀρχῆς νὰ μὴ συμμερίζεται τὰς περὶ τῶν δημοσίων ἀνησυχίας του, εθεώρει τὸν πολιτικὸν βίον ὡς ἀλλότριον τῶν γυναικῶν, καὶ δὲν ἐδοκίμασε ποτὲ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἄνδρα τῆς δι' ἀποτυχίας ἢ οὐδ' ἐνόει, οὐδὲ ἰσχυρὸν νὰ προλάβῃ, καὶ τῶν ὁμοίων ἐπομένων ἠγνόει τὴν βαρῦτητα καὶ τὴν ἀξίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐφθασεν ἑορτὴ τις τὴν ὁποίαν ἐσπευδε πάντοτε νὰ πανηγυρίσῃ ὁ Κ. Φρεμικὸς, ὅπου αἰδοῦντο καὶ ἂν ἦσαν αἱ πολιτικαὶ μέριμναὶ τοῦ ἢ ἑορτῆ τῆς Βέρθας. Τὸ πρῶτον ἐστάλη δωρὸν πρὸς αὐτήν, ἀνθοδέσμη συγκειμένη ἐκ καμελιῶν λευκῶν, τὰς ὁποίας ἠγάπα ἰδιαζόντως ἢ ἑορτάζουσα· συνάμα δὲ καὶ εἰκὼν πλουσιωτάτη, θαυμασίως ἐξεργασμένη, καὶ παριστάνουσα τὴν μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν ὅπου ἐγεννήθη ἡ Κ. Φρεμικὸς. Ἡ Βέρθα ἐνθυμήθη τότε ὅτι εἶχεν ἄλλοτε ἐκφράσει τοιαύτην ἐπιθυμίαν. Εὐχαριστήσασα ἄρα εἰς ἄκρον, ἐδραμεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ συζύγου τῆς, καὶ εἶπε πόσον εὐγνωμόναι διὰ τὸ δῶρον τοῦ· ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐνόησε περὶ τίνος ἐπρόκειτο· διότι, ὅχι μόνον οὔτε ἡ ἀνθοδέσμη οὔτε τὰ ἄνθη δὲν ἐστάλησαν ἀπὸ αὐτὸν, ἀλλὰ, ὡς ὠμολόγησε, καὶ εἶχε λησμονήσει ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐώρταζεν ἡ σύζυγός του.

Ἡ ὁμολογία αὕτη κατελύθη τὴν Βέρθαν, καὶ ἐξηπῆναι τὴν χαρὰν τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη διὰ τὸ μυστηριώδες δῶρον. Τίς ἄρα ἐστειλεν αὐτό; τίς ἐνθυμήθει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς, καὶ τίς ἰκανοποίησεν αὐτὴν μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας;

— Τίς ἦτον ἐδῶ ὅταν ὠμίλησα περὶ τῆς οἰκίας μου; ἤρῳτα τὸ ἐσπέρας τοὺς φίλους τῆς. Σαίς, Κ. Βωδρεὺλ, ὁ Κ. Φρεμικὸς, ὁ Γεώργιος, ὁ Πρίγκηψ καὶ σὺ, Μαρκελίνα.

Ἡ Κ. Μαθιζὲν ὠμολόγησεν ὅτι ἡ ἀνθοδέσμη καὶ ἡ εἰκὼν ἐστάλησαν ἀπὸ αὐτήν.

Ἡ Βέρθα δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἔμεινε σκεπτικὴ καὶ περίλυπος σχεδὸν δι' ὅλης τῆς ἑσπέρας. Ἄλλα καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἡ φαντασία τῆς, συγκρίνουσα τὴν ἀγάπην τῆς φίλης τῆς πρὸς τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἀνδρός τῆς κατετάρασεν αὐτήν.

Τὴν ἐπαύριον ὁμοίως, ὅλαι αἱ ἰδέαι αὐταὶ διεσκεδάσθησαν ὡς καπνός, διότι ὁ υἱὸς τῆς ἐφαίνετο πάσχιον. Καὶ ἤλιπε μὲν, ὡς εἶπε καὶ ὁ ἰατρός, ὅτι μικρὰ τις δίαιτα καὶ ἀνάπαυσις ἔσκουον ν' ἀποδιώξωσι τὴν ἐλαφρὰν τοῦ Μαυρίκιου δυσδιαθεσίαν, ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τῆς ἀπέβησαν μάταιαι· διότι ἀντὶ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ μικρὰ νόσος, ἐγένετο συστηματικώτερα, καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιάσῃ συμπτώματα τινὰ ὁμοία ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ ἡ ἄλλη ἀσθένεια τοῦ παιδίου. Ἐσπευσεν ἄρα νὰ διακοινώσῃ τοὺς φόβους τῆς καὶ εἰς τὸν ἰατρὸν καὶ εἰς τὸν συζύγον τῆς· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν

δὲν τοὺς συνεμερίσθη, οὗτος δὲ μόλις τοὺς ἤκουσε. Καὶ ὁ εἷς καὶ ὁ ἄλλος, συνειθισμένοι νὰ βλέπωσιν αὐτὴν ἀνησυχούσαν ἄνευ λόγου διὰ τὸ τέκνον τῆς, ὑπέθεσαν ὅτι καὶ οἱ ἐνεστώτες φόβοι τῆς θὰ ἦσαν ὑπερβολικοὶ ὡς πάντοτε. Ἡ Βέρθα, ἐνδίδουσα εἰς τοὺς λόγους τῶν, ἐπροσπάθησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς τῆς· ἀλλ' εἰς μάτην ἐπάλασε πρὸς ἑαυτήν, εἰς μάτην ἀνεπῶλε ὅτι αἱ γυνῶμαι τῶν περιφημοτέρων ἰατρῶν τοῦ πανεπιστημίου καὶ μάλιστα ἡ τοῦ ἀνδρός τῆς δὲν ἐδικαιολόγουν τὰς ὑποψίας τῆς· τὰ συμπτώματα τὰ ὁποῖα ἐκείνην ἔλεγον μὴ ὑπάρχοντα, αὐτὰ τὰ ἐβλεπε καθαρὰ καὶ ἀναντιρρήτα.

Ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας, ὅτε Κ. Φρεμικὸς καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅχι μόνον δὲν ἤρουντο τὴν νόσον, ἀλλὰ καὶ δεινοτάτην ἐθεώρησαν αὐτήν· δὲν ἀπληπίζοντο ὅμως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μαυρίκιος εἶχε σώσει καὶ ἄλλοτε τὸ παιδίον ἀπὸ τὸν κίνδυνον, μετεχειρίσθη τὰ αὐτὰ θεραπευτικὰ τὰ ὁποῖα εὐδοκίμησαν καὶ τὴν πρῶτην φορὰν. Καὶ τῶντι, τοῦ ἀσθενούς ἡ κατάσταση ἐβελτιώθη· πρῶτον δὲ τίνα, ἔστεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὴν μητέρα του, καὶ ἀνασηκώσας τὴν κεφαλὴν του τὴν ὁποίαν πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος δὲν εἶχε κινήσει, ἐμειδίκεν.

Ἐν τοσοῦτῳ ἐνῶ ἡ ἐπικίνδυνος νόσος τοῦ υἱοῦ τοῦ Φρεμικὸς, ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ μὲνῃ μακρὰν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, αὐταὶ ἔλαβον χαρακτῆρα ἐπιφοβῶν διὰ τὸν ὑπουργόν. Αἱ βουλαὶ εἶχον διαλυθῇ καὶ αἱ ἐκλογαὶ ἐμελλον νὰ ἐνεργηθῶσιν ὅσον τάχιστα. Ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι ἦσαν ἀνήσυχτοι, τὰ δὲ κόμματα ἠτοιμάσθησαν εἰς πάλιν σφοδρὰν καὶ ἀκάθεκτον. Πανταχοῦ ἤκουες ἀντεγκλήσεις, προσβολὰς, ἀπειλάς, λιθέλλους καὶ βραδισυργίας. Ἰδὼν ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν υγίαν του ὁ ἀσθενής, ὁ Κ. Φρεμικὸς ἀνέλαβε καὶ αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου, ἀπόφασιν ἔχων νὰ πέσῃ, ὡς πρέπει νὰ πράττῃ πᾶς ἀρχηγός, μετὰ τῶν ὁπαδῶν του.

Πρῶτον τινὰ, ἐνῶ ἐσκεπτετο περὶ τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν κινδύνων τῆς θέσεώς του, ὑπὲρ τῆς τῆς Βέρθας ἐμβῶσα,

— Κύριε, εἶπεν, ἡ κυρία μου πάσχει, καὶ ἦλθα νὰ σὰς εἰδοποιήσω ὅλην τὴν νύκτα ἔμεινε πλησίον τοῦ υἱοῦ τῆς, ἀνήσυχος καὶ περίλυπος. Χθὲς τὸ ἐσπέρας μ' ἐστειλε πολλάκις νὰ ἐρωτήσω ἐὰν ἦλθετε, διὰ νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ ὑπάγετε εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς κυρίας μου τῶρα, ἀπὸ τὸν τόσον κόπον τῆς νυκτός, κατεβλήθη καὶ κοιμᾶται ὀλίγον. Ἐνόμισα καλὸν νὰ σὰς εἰδοποιήσω, διότι ἴσως ἐνῶ ἀναπαύεται ἡ κυρία, θελήσετε νὰ ἰδῆτε τὸ παιδίον. Μὲ φαίνεται πολὺ ἀρρωστον.

— Ἔχεις δίκαιον, Μαρία, καὶ σ' εὐχαριστῶ· εὐθὺς ἐρχομαι· τὸ παιδίον ἐν ἔξυπνον.

Ἡ ἀπονάρκωσις του εἶναι ὑπερβολικὴ· δὲν ἐκοιμήθη δύο ἡμέρας· τὰ ὁμμάτια του εἶναι πάντοτε ἀνοικτὰ, καὶ πάντοτε κπραπονεῖται.

Ὁ Κ. Φρεμικὸς ἐσηκώθη διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸν θάλαμον τῆς γυναικὸς του· ἐνῶ δὲ ἐξῆλθε τῆς θύρας, ἤκουσε κρότον ὀχθήματος, εἰσερχομένου μετὰ σπουδῆς

εἰς τὴν αὐλήν. Καὶ κύψας ἀπὸ τὸ παράθυρον τὴν κεφαλὴν, εἶδεν ἄμαξαν ταχυδρομικὴν, καὶ τινα καταθνήτα ἀμέσως. Ὁ Μαυρίκιος ἀναγνώρισας τὴν Δουβουὰ ἐκ... ἀφῆκεν ῥωνὴν ἀπορίας.

Ἡ ἀφῆξις τοῦ Κ. Δουβουὰ δὲν θὰ εἶχε σκοπὸν ἐπουσιώδη· ὁ καλὸς οὗτος ἄνθρωπος ἦτο εἰς ἐκείνων οἵτινες δὲν ἐπιχειροῦσι ταξίδια διαπαντῶν, οὐδ' ἐγκαταλείπουσι τὴν ἀνάπαυσίν των, ἄνευ μεγίστης ἀνάγκης. Ἐνῶ δὲ ὁ ὑπουργὸς ἐπροσπάθει νὰ μαντεύσῃ τὰ αἰτία τῆς ἀφίξεως τοῦ γέροντος, οὗτος ἀναβῶς ὡς νέος,

— Ἀνάγκη πᾶσα, εἶπεν, ἐξοχώτατε, νὰ ἔλθετε ἀμέσως μαζί μου· καὶ μιᾶς ὥρας ἀργοπορία δύναται νὰ μᾶς ἀφανίσῃ.

— Νὰ ἀφανίσῃ τί;

— Τὴν ἐκλογὴν σας, ἀνέκραζεν ὁ συμβολαιογράφος, αὐ τίνος ἡ ἀπόκρισις κατεβρόχθη τὸν ὑπουργόν.

Ἔως τότε, ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν οἱ φόβοι του περὶ τῆς πολιτικῆς θέσεώς του, δὲν συνέλαβε ποτὲ τὴν ὑποψίαν ὅτι δὲν θὰ ἐκλέγετο. Ἐπίστευεν ὅτι ἡ πόλις τοῦ... θεωροῦσα εὐτύχημα τὸ νὰ ἔχῃ ἀντιπρόσωπον ὑπουργόν, θὰ ἐδίδο καὶ πάλιν προθύμως πρὸς αὐτὸν τὰς ψήφους τῆς· ἀλλ' ἡ εἰδησις τοῦ συμβολαιογράφου ἀνέτραψε τὰς ἐλπίδας καὶ προσέβαλλε τὴν φιλαυτίαν του, ὅχι διότι ἐφοβεῖτο μὴ ἀποτύχῃ, ἀλλὰ διότι ἐτόλμησαν νὰ ἀντιτάξωσιν ἀντίπαλον.

— Καὶ ποῖον ὑποψήφιον ἐβαλαν ἀντ' ἐμοῦ; ἤρωτησε μὲ καταφρόνησιν ὁ ὑπουργός.

— Ὑποψήφιον ἐπιφοβόν, αὐτόχθονα, πλούσιον καὶ μὲ ἐπιρροήν.

— Ἡ κυρία σὰς παρακαλεῖ νὰ ὑπάγετε εἰς τὸν θάλαμόν τῆς, εἶπεν ἐλθούσα ἡ ὑπηρετίς, ἥτις καὶ πρὸ ὀλίγου εἶχε παρακαλέσει τὸν Κ. Φρεμικὸν νὰ ἐπισκερθῇ τὸ παιδίον.

— Εὐθὺς.

Ἐπειτα δὲ στραφεῖς ἀνυπομόνως πρὸς τὸν συμβολαιογράφον, ἤρωτησε·

— Καὶ ὁ ἐπιφοβὸς αὐτὸς ἀντίπαλος τίς εἶναι;

— Ὁ Γαβριήλ...

— Κύριε, ἡ κυρία μου εἶναι ἀπελπισμένη, καὶ σὰς παρακαλεῖ θερμῶς νὰ ὑπάγετε εἰς τὸν θάλαμόν τῆς, ἐπανελάθει ἡ ὑπηρετίς.

— Ὁ υἱὸς μου εἶναι ἀρρωστος, εἶπεν ὁ Μαυρίκιος εἰς τὸν συμβολαιογράφον, καὶ πρέπει νὰ ὑπάγω νὰ εὗρω τὴν γυναῖκά μου, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ φοβισμένη. Εὐθὺς ἀφοῦ τὴν καθυστάσω θὰ ἐπιστρέψω, καὶ ἀναχωροῦμαι ἀμέσως.

Καὶ ὁ μὲν συμβολαιογράφος ἐκάθησεν, ὁ δὲ Κ. Φρεμικὸς μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς γυναικὸς του· εὐρὸς δὲ αὐτὴν κύπτουσαν ἐπὶ τῆς κοιτίδος τοῦ τέκνου τῆς, καὶ ἀτεινίζουσαν αὐτὸ μετ' ἀπελπισίας. Πλησίον αὐτῆς, ὄρθιοι καὶ σκυθρωποὶ, ἴσταντο οἱ δύο ἰατροὶ οἵτινες ἐπεσκέπτοντο τὸ παιδίον. Μόλις ἐρρίψε τὸ βλέμμα του εἰς αὐτὸ ὁ Μαυρίκιος καὶ ἐνόησε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου.

Οἱ ἰατροὶ ἶδον αὐτὸν μὲ ἦθος ἀπελπισίας.

— Ἡ φλόγωσις γίνεται σπουδαιότερα, εἶπεν ὁ εἰς αὐτῶν.

— Ἡ ἀνάπνοή πλέον διακομμένη, ἐπρόσθεσεν ὁ ἕτερος.

— Ἡ θερμὴ κινήσῃ.

— Παραφροσύνη ἐπῆλθεν.

Ὁ Μαυρίκιος ἔθεσε τοὺς δακτύλους του ἐπὶ τοῦ σφυγμοῦ τοῦ παιδίου, καὶ ἐμέτρησε τοὺς κτύπους... Δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐλπίς· ἡ νόσος εἶχε τοσοῦτω προχωρήσει ὥστε ἡ ἐπιστήμη κατέστη ἀνίσχυρος. Τότε ἐπροσπάθησε νὰ κρῖνῃ τὴν ἀπελπισίαν του, διότι ἡ Βέρθα, τοὺς ὀφθαλμούς ἔχουσα προσηλωμένους ἐπ' αὐτοῦ, ἠγωνίζετο νὰ μαντεύσῃ τὸν νοῦν του.

— Ὅτι τὸ θεραπεύσῃς καὶ τῶρα; ἤρωτησε περιπαθῶς· τὸ ἔσωσας μίαν φορὰν, Μαυρίκιε· θὰ τὸ σώσῃς καὶ πάλιν.

— Δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐπισκέψεώς μου, ἀπεκρίθη ἀμυχανῶν καὶ περιλύπος.

Καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς ἰατροὺς, ἐπρόσθεσεν·

— Οἱ κύριοι ἰατροὶ ἂς ἐξικολουθήσουν τὴν θεραπείαν, τὴν ὁποίαν ἐνήργησαν μέχρι τοῦδε τόσον ἐπιτηδεύουσιν.

Ἐκείνη δὲ, ἀτεινίσασα αὐτὸν μὲ ἀπορίαν καὶ ἀθυμίαν·

— Μὴν ἀφήσῃς, εἶπε, τὸ παιδίον μας, μὴ μὲ ἀφήσῃς, Μαυρίκιε. Μὲ φαίνεται ὅτι, ἂν φύγῃς θὰ πάρῃς μαζί σου τὴν ζωὴν τοῦ τέκνου μας. Ὅταν εἶσ' ἐδῶ, αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸν μου πλέον ἤσυχον· ἀλλὰ χωρὶς σέ, φοβοῦμαι.

— Προλήψεις μητρικαὶ! ἀπεκρίθη ὑπομειδιῶν.

— Ἀδιάφορον, μὴ μὲ ἀφήσῃς, Μαυρίκιε· τὸ ἔσωσας ἄλλοτε, καὶ ἡ καρδία μου μὲ λέγει ὅτι θὰ λάβῃς καὶ σήμερον τὴν ἰδίαν εὐτυχίαν.

Ὁ Μαυρίκιος ἐδίσταζε καὶ ἠπόρει τί νὰ πράξῃ, ὅτε ἶδε τὸν Δουβουὰ εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου, προσκαλοῦντα αὐτὸν διὰ νευμάτων.

— Ὅτι μείνῃς, ἔ, Μαυρίκιε; Σ' εὐχαριστῶ ἂν ἤξευρες πόσον πάσχιον ὅταν εἶμαι μόνη, χωρὶς παρηγορίαν, πλησίον εἰς τὸ τέκνον μου τὸ ὁποῖον ἴσως θ' ἀποθάνῃ. Μαυρίκιε, ἡ παρουσία σου μὲ δίδει δύναμιν.

Καὶ ἀφῆκεν εὐγνωμόνας τὴν χεῖρά του, τὴν ὁποῖαν ἐκράτει μετὰ τῶν ἰδικῶν τῆς.

Ὁ Δουβουὰ ἐδιπλασίασε τὰ νεύματά του.

— Σημαντικώτατη ὑπόθεσις μὲ ἀναγκάζει νὰ σ' ἀφήσω... Δὲν θὰ λείψω πολὺ... Χρέος μεγάλον...

— Μὴ μὲ ἀφήσῃς, Μαυρίκιε. Τί ἄλλο χρέος μεγαλύτερον ἢμπορεῖς νὰ ἔχῃς παρὰ νὰ μείνῃς πλησίον εἰς τὸ τέκνον σου καὶ εἰς τὴν γυναῖκά σου, εἰς αὐτὴν τὴν φρικτὴν ὥραν; Ὅτι μᾶς φονεύσῃς καὶ τοὺς δύο ἂν ἀναχωρήσῃς.

Ὁ Δουβουὰ ἶδε μὲ ἀνυπομονησίαν τὸ ὥρολόγιόν του, ὁ δὲ Φρεμικὸς ἐκινήθη πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ἡ Βέρθα, πεσοῦσα παρὰ τοὺς πόδας του,

— Μαυρίκιε, Μαυρίκιε, ἀνέκραξε, μείνε· δὲν θὰ σηκωθῶ ἐὰν δὲν μὲ ὑποσχεθῇς ὅτι δὲν θ' ἀφήσῃς τὸ παιδίον μου. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς μητρός σου, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ τέκνου μας, ἴσπῆσόν με.

Ὁ Δουβουὰ ἦλθεν ὀπισθεν τοῦ ὑπουργοῦ, καὶ ἐψύβρισεν·

— Ὁ καιρὸς βιάζει· κάθε στιγμὴν χάνομεν ψήφους.

Ὁ δὲ Μαυρίκιος, ἐπιθέσας φίλημα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς γυναίκος του,

— Ὅα ἐπιστρέψω μετ' ὀλίγον, εἶπεν, ἐνῶ ὁ συμβολαιογράφος ἐξήρχετο,

Ἐκείνη ὅμως ἀναστᾶσα, καὶ σταθεῖσα ἔμπροσθεν τῆς θύρας, καὶ ἀνοίξασα τὰς χεῖρας:

— Δὲν σὲ ἀφίνω, ἀνέκραξεν· δὲν λυπεῖσαι τὴν γυναῖκά σου, τὴν μητέρα τοῦ τέκνου σου, ἡ ὁποία εἰς σὲ μόνον ἐλπίζει; δὲν λυπεῖσαι τὸ τέκνον σου;

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ μὲ διδάξῃ ἄλλος τὰ χρέη μου, εἶπεν ὠργισμένος ὁ Κ. Φρεμικὸς, ὅστις ἠγανάκτει διὰ τὴν ἀδυναμίαν του. Ἐξίτηται δὲ νὰ εὕρῃ, ἀφορμὴν νὰ δυσαρεστηθῇ κατ' ἄλλων, διὰ νὰ ἀπαλλαγθῇ τῶν ἐλέγχων τῆς συνειδήσεώς του. Ἐὰν ἐγνώριζα ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ μείνω ἐδῶ, νομίζεις ὅτι θὰ ἐπερίμενα νὰ μὲ τὸ εἶπῃ ἄλλος; ἡ παρουσία μου εἶναι περιττὴ, τὰ χρέη μου μὲ προσκαλοῦν ἄλλου, καὶ θὰ τρέξω.

— Δὲν θ' ἀναχωρήσῃς! ὄχι! ἐπανέλαβεν ἡ Βέρθα σχεδὸν παράφρων, καὶ ἐναγκαλισθεῖσα τὸν σύζυγόν της.

Αὐτὸς δὲ ἠθέλησε νὰ ἐκβῇ.

— Ὅχι! ὄχι! μείνε.

Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἀπαθῆσας τὴν ταλαίπωρον μητέρα, ἐξῆλθεν, ἐκλείσας τὴν θύραν, ἔφθασε τὸν συμβολαιογράφον, ἀνέβη εἰς τὴν ἀμαξάν καὶ ἀνεχώρησεν ἐκδρομῶς.

— Κύριε, κύριε! Ἡ κυρία ἐλειποθύμησεν, ἀνέκραξέ τις γυνὴ ἀπὸ τὸ παράθυρον.

Ἄλλ' ἡ φωνὴ ἀνεμίγη μὲ τὸν κρότον τῶν τροχῶν, καὶ δὲν ἔφθασε μέχρι τοῦ ὑπουργοῦ μόνος ὁ Δουβουὰ τὴν ἤκουσεν, ἀλλ' ἐσιώπησεν.

Ὅτε ἡ Βέρθα τὸν ἶδεν ἀναχωροῦντα καὶ ἐγκαταλείποντα τὸ τέκνον του, ὅτε τὸν ἶδεν ἀπαθῆσαντα αὐτὴν διὰ νὰ ὑπάγῃ μετὰ τοῦ Δουβουὰ, καὶ θυσιάσαντα τὰ καθήκοντα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ συζύγου εἰς τὴν φιλοδοξίαν του, ἐπανεληθῆσα ἐκάθησε σιωπηλὴ πλησίον τῆς κοιτίδος τοῦ υἱοῦ της. Ἐνόει πλέον ὅτι ἦτο ἀπελπισία, καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμίαν σωματικὴν ἐλπίδα. Ἡ ἀπορία τῶν ἰατρῶν οἵτινες ἐπισκέπτοντο τὸ ἀσθενὲς βρέφος ἀνά πᾶσαν ἡμέραν ὥραν, ἐπεκύρου ἐτι μᾶλλον τὰς ὑποψίας της. Ἡ Βέρθα δὲν τοὺς ἤρῳα πλέον· δὲν τοὺς παρεκάλει νὰ σώσωσι τὸ τέκνον της. Κατὰ τῆς καὶ σπαρασσομένη ἀπὸ ὀδύνην τὴν ὁποίαν ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ ὁ λόγος, ἀνέμενε σιωπηλῆ. Ὅποια θέσις, Θεέ μου! ἡ θέσις μητρὸς προσηλωμένου ἐχούσας τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τοῦ ἀγωνιῶντος τέκνου της, καὶ βλεπούσας ἐκλείπουσιν μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν ζωὴν ἀπὸ τὸ πρόσωπον ἐφ' οὗ ἐλαμπὸν πρὸ μικροῦ ἡ ὑγεία καὶ ἡ χαρὰ! Ἀπὸ τὸ ξηρὸν στόμα τοῦ ψυχρῶραγοντος ἐξήρχετο ῥόγχος θανάτου· οἱ μελανοὶ καὶ πυρρῶσσαντες χαρακτῆρες τοῦ ἐνεκρουόντος· οἱ ἰατροὶ ἔπαυσαν πᾶσαν θεραπείαν, καὶ μόνον στενάζοντες ἤρχοντο καὶ ἀνεχώρουν.

Ἐν τῷ τῷ ἡ ἀναπνοῇ τοῦ παιδίου ἐγένετο ἀσθενεστέρη, καὶ δὲν ἤκούστο πλέον. Ἡ μήτηρ του ἠναγκάσθη νὰ κύπη ἐπ' αὐτοῦ, καὶ νὰ περιμένῃ πολυλάκις ὀλόκληρα λεπτὰ τῆς ὥρας διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ

ἀνεπαίσθητον σχεδὸν πνοὴν ὅτι δὲν εἶχεν ἀποθά- νει εἰσέτι.

Μετ' ὀλίγον ἔπαυσε καὶ ἡ ἀνεπαίσθητος αὐτῆ πνοή, καὶ ἡ ταλαίπωρος μήτηρ πεσοῦσα γονυκλινῆς, συνέσφιγξε τὰς χεῖρας, καὶ παρεφρόνει. Ὅτε δὲ ἐσηκώθη, ἶδεν ὅτι τὸ πτώμα ἦτο κεκαλυμμένον καὶ ὅτι δύο ἄλλοι, ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Μαθιέζην ἐκλαῖον παρ' αὐτήν. Ἐστράφη ἀμέσως πρὸς τὸ παιδίον, ἀπέσυρε τὸ κάλυμμα, καὶ προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς ἐπ' αὐτοῦ μετ' ἀνεκφράστου θλίψεως, τὴν ὁποίαν συνεμερίζοντο οἱ δύο μόνον μάρτυρες τῆς φοικώδους ἐκείνης σκηνῆς, ἐπειδὴ οἱ ὑπηρεταὶ εἶχον ἀποσυρθῆ.

Ἀφῆνης, ἀνασκιρτήσασα ὡς ἂν ἐξύπνησεν ἀπὸ βλαβῆν λήθαργον, ἀνέκραξε:

— Δὲν ἀπέθανεν! Ἐ! κοιμοῦμαι ἀκόμη! βαρὺ ὄνειρον βλέπω! υἱέ μου! ὁ Θεὸς δὲν θὰ μ' ἐπῆρε τὸ τέκνον μου! Δὲν ἀρπάζει τὰ τέκνα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων.

Καὶ λαβοῦσα τὸ ἄψυχον σῶμα εἰς τὰς ἀγκάλας της, τὸ ἔβαλεν ἐπὶ τῶν γονάτων της, καὶ τὸ ἐπεριποιεῖτο ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὸ ἀποκοιμήσῃ. Τὰ μέλη τοῦ νεκροῦ ἤρχισαν ἐν τῷ τῷ νὰ ἐντείνωνται καὶ νὰ ψυχραίνωνται αἱ ἀκραι αὐτῶν.

— Πῶς εἶναι παγωμένον! εἶπεν εἶναι ἀκίνητον! ἀπέθανεν! ἀπέθανεν.

Ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Μαθιέζην ἠθέλησαν νὰ λάβωσι τὸ νεκρὸν σῶμα, καὶ νὰ μεταβῶσι μετὰ τῆς μητρὸς εἰς ἄλλον θάλαμον· ἀλλ' αὐτὴ ἀντιτάσασα εἶπεν:

— Ἀπέθανε! καὶ ὡς τὸσον ὁ πατὴρ του ἐδύναται νὰ τὸ σώσῃ, καθὼς καὶ ἄλλοτε τὸ ἔσωσεν. Ἀπέθανε! καὶ ὡς τὸσον ὁ πατὴρ του ἐπάτησεν εἰς τὸ πτώμα του διὰ ν' ἀποθάῃ. Ὁ πατὴρ του τὸ κατεπάτησε χωρὶς διαταγῆν. Ἐπρόκειτο περὶ ἐξουσίας, περὶ δόξης, τί ἤξεύρω; τί τὸν ἐμίλεν ἂν ἀπέθνησκε τὸ παιδίον του· τί τὸν ἐμελε καὶ διὰ τὴν μητέρα του; . . . τί τὸν ἐμελε διὰ τὸν σύζυγον ἀηλιτισμένην ἡ ὁποία ἐζήτησε γονατιστὴ τὴν ζωὴν τοῦ τέκνου της; Μ' ἐσπρωξέ με θυμὸν καὶ ἀνεχώρησε! Μὲ ἄρῃσε μόνον μὲ τὸ παιδίον ψυχραίνον. Ἰδοὺ, κύριοι, ἰδέτε τὸ ἔργον πατρὸς καὶ συζύγου! Ἰδοὺ πτώμα εἰς τὰ γόνατα τῆς μητρὸς του!

— Ἐπικατάρτος! ἀνεφώνησεν ὁ Κ. Μαθιέζην, εἰς τὴν ἡ σύζυγός του ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ σιωπὴν, θέσασα τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ στόματός του.

— Ἄφες τὸν ἄνδρα σου νὰ ὁμιλήσῃ, ἀνέκραξεν ἡ Βέρθα· λέγει τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας μου. Ἐπικατάρτος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος! ἐπρόσθεσε βαλοῦσα τὴν δεξιάν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ τέκνου της. Ἐμπροσθεν τοῦ πτώματος τοῦ υἱοῦ τοῦ ζητῶ ἐκδικητικῆν ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνῃ τὸ ἐγκλημά του ἀτιμώρητον. Ἐὰν οἱ νόμοι τῶν ἀνθρώπων δὲν τὸν τιμωροῦν, ὑπάρχει ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖός με ἀκούει. Τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν θὰ ἐξανακίδῶ τὸν φονέα τοῦ τέκνου μου· τὸ ὄμνυω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδίου τούτου. Ἐσύντριψε τοὺς μεταξὺ μας δεσμούς· ἡ μήτηρ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ μὲ τὸν δολοφόνον τοῦ τέκνου της!

— Μὴ παραφέρεσαι ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν σου, κυ-

ρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ παιδίου σου αὐτοῦ. Πρὶν κάμῃς ἀπόφασιν τοιαύτην, ἄφες νὰ καταπραυνθῇ ἡ λύπη σου, καὶ νὰ ἀναλάβῃς τὴν ἡσυχίαν τοῦ νοῦ σου.

Αὐτὴ δὲ μειδιᾶσα μειδίαμα μητρὸς πρὸ ὀφθαλμῶν ἐχούσης τὸ πτώμα τοῦ τέκνου της,

— Δὲν ἔχω, εἶπε, πλέον, οὔτε μητέρα οὔτε τέκνον· εἶμαι ὀλομόναχη εἰς τὸν κόσμον.

Καὶ ἡ μὲν Μαρκελίνα ἀνίψασα τότε λαμπάδα, ἔβαλεν αὐτὴν πλησίον τῆς κλίνης τοῦ νεκροῦ, ὁ δὲ Κ. Μαθιέζην ἔθεσε χρυσοῦν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ παιδίου. Καὶ διενυκτέρευσαν καὶ οἱ τρεῖς προσευχόμενοι.

Τὸ πρῶτ', ἦτο δὲ τότε ἔσπρ, ἡ Βέρθα ἤνοιξε τὸ παράθυρον, καὶ εἰσῆλθεν ὁ δροσερὸς καὶ εὐοσμὸς ἀπὸ τῆς αὐγῆς· συγχρόνως δὲ μικρὸν πτηνὸν ἤρχιτε νὰ κελαδῇ. Ἡ Βέρθα ἔσυρε τὴν κοιτίδα τοῦ τέκνου της πρὸς τὸ παράθυρον καὶ ἠτένισε περίλυπος αὐτὸ τὸ ταλαίπωρον ἐφαίνετο κοιμώμενον.

Μετ' ὀλίγον ἐστόλισεν αὐτὸ, ἐνῶ ἡ Μαρκελίνα, τρέχασα εἰς τὸν κήπον, ἔδρεψεν ἄνθη καὶ ἐπλεξε στέφανον τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ.

Ὁ Κ. Μαθιέζην ἔφερεν ἀπὸ τὸν παρακείμενον θάλαμον μικρὸν φέρετρον ἐξ ἐβένου, ἡ δὲ Βέρθα ἶδεν αὐτὸ ὡς παράφρων, ἀλλ' οὐδὲ δάκρυον ἔρρευσε ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἀπέθεσε τὸ πτώμα ἐντὸς τοῦ φερέτρου, καὶ ἔρριψε περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τὰ ἄνθη τὰ ὁποῖα ἔφερεν ἡ Μαρκελίνα ἑαυτῆς μὲ τὸν στέφανον. Ἐπειτα δὲ ἐκλέξασα μεταξὺ τῶν παιγνιδίων τοῦ τέκνου της ἐκείνα τὰ ὁποῖα ἠγάπα πλειότερον, τὰ ἔβαλε παρὰ τοὺς πόδας του. Μετὰ ταῦτα ἐκάθησε παρὰ τὸ φέρετρον, καὶ ἐβυθίσθη εἰς πυρετώδη λήθαργον διαρκέσαντα μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐφθασαν οἱ ἱερεῖς.

Τότε ἀνασκιρτήσασα ἐσηκώθη· αἱ χεῖρές της ἐξετάθησαν πρὸς τὸ φέρετρον, καὶ τὰ λευκὰ χεῖλη της ἠθέλησαν νὰ ψιθυρίσωσι τι. Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἐλυπήθη αὐτήν· διότι ἐλειποθύμησεν.

Ἐνῶ δὲ ἡ Μαρκελίνα ἐφρόντιζε περὶ τῆς ταλαιπώρου αὐτῆς, ὁ Κ. Μαθιέζην ἐκάλυψε δια πέπλου τὸ πτώμα, ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ φερέτρου τὸ πῶμά του, τὸ προσήλωσε διὰ ἡλῶν, καὶ λαβὼν αὐτὸ τὸ ἔφερεν εἰς τοὺς ἱερεῖς.

Ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν ἶδε τὴν Κ. Φρεμικὸς τότε μόλις ἀναλαμβάνουσαν τὰς αἰσθήσεις της.

Ἡ Βέρθα ἀνανήψασα ἔρριψεν ἄπορα τὰ βλέμματα εἰς τοὺς περὶ αὐτήν· ἐφαίνετο ὅτι εἶχε λησμονήσει πάντα· ἀλλὰ οἱ ὀφθαλμοὶ της προσηλώθησαν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν κενὴν κοιτίδα τοῦ τέκνου της· ἡ μνήμη τῶν συμβάντων ἐπανῆλθε τρομερωτάτη, καὶ ἡ ταλαίπωρος ἐλειποθύμησεν ἐκ νέου.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπέστρεψεν ὁ Κ. Φρεμικὸς, ὑποψήφιος ἀποτυχῶν.

— Ποῦ εἶναι τὸ τέκνον μου, καὶ ἡ σύζυγός μου; ἠρώτησεν ἀγωνιῶν.

— Ὁ Θεὸς ἐλυπήθη τὴν ταλαίπωρον σύζυγόν σου, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Μαθιέζην ἥτις ἐκλαίει γονυκλινῆς

παρὰ τὴν κλίνην τῆς Βέρθας, καὶ τὴν ἐκάλεσεν ἐκεῖ ὅπου ὑπῆγε καὶ τὸ παιδίον της.

Ἵπάρχει, ὡς λέγεται, εἰς τὸ φρενοκομεῖον παράφρων ἀξίων ὅτι εἶναι ὑπουργός, καὶ ζητῶν μεγαλοφώνως τὴν σύζυγον καὶ τὸ τέκνον του.

Δὲν λέγει δὲ εἰς κανένα τὸ ὄνομά του.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΤΟΥ 1854.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνετέλεσαν αἱ μουσαι εἰς τὸν δημοτελῆ πανηγυρισμὸν τῆς ἐνδόξου ἡμέρας τῆς 25 Μαρτίου. Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ δοξολογίαν, ἀπενεμήθη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὸ ὑπὸ τοῦ φιλογενεστάτου Κ. Ἀμβροσίου Ῥάλλη κανονισθὲν ἐτήσιον ἀριστεῖον τῆς ποιήσεως, ἐνώπιον πολυπληθεστάτης καὶ διακεκομμένης ὀμηγύρεως ὑπουργῶν, τῶν τελῶν πάντων, πεπαιδευμένων, σπουδαστῶν, καὶ ὅλης ἀνοδοδέσμης χαριστάτων κυριῶν. Τὸν λόγον λαβὼν ὁ Κ. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆς, ὡς εἰσηγητῆς τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν δικαστῶν τοῦ διαγωνισμοῦ, ἐπρόφερε ταῦτα:

« Ἄφορος δὲν ἔμεινε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ποιητικὸς λειμῶν, ὃν ἡ τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας εὐφυία καλλιεργεῖ, καὶ τοῦ Κ. Ἀμβροσίου Ῥάλλη ἡ φιλογενῆς ἐλευθεριότης ἀρδεύει· πολυπληθέστερα μάλιστα ὅλων τῶν ἄλλοτε ποτε παρουσιασθέντων εἰσὶ τὰ ἤδη εἰς διαγωνισμὸν προκείμενα ποιήματα, δωκαίδεκα ὅλα τὸν ἀριθμὸν· τὸ δὲ μάλιστα χαρμόδουνον καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς εὐγενούς τοῦ δωρητοῦ προθέσεως ἐγγυώμενον, ὅτι ἡ ἀναλογία τῶν δοκίμων πρὸς τὰ ἥττονος λόγου ἄξια, υπερβαίνει ἐν τῷ ἔτει τούτῳ τὴν τῶν προλαβόντων ἐτῶν· διότι ἐκ τῶν δώδεκα τὰ πέντε ἐκρίθησαν ἐπαινετὰ, εἰ καὶ κατὰ βαθμὸν διάφορον. Ὅστε δικαίως ἐκ τούτου συμπεραίνομεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ εὐγενούς τῆς Ἑλλάδος ἐδάφους αἱ δάφναι τῆς πολεμικῆς δόξης πυκνοῦμεναι οὐ μόνον δὲν ἀποπνίγουσι τὰ τρυφερότερα τῶν Μουσῶν ἄνθη, ἀλλὰ μάλιστα προστατεύουσιν αὐτὰ καὶ τὰ πολλαπλασιάζουσιν.

Ἐπόμενοι τῷ παραδείγματι προηγουμένων ἄλλων ἐτῶν, ἐδυνάμεθα ἐπὶ μόνων τῶν ἀριστευσάντων, ἢ καὶ ἐπὶ τῶν πέντε ἐπιδοκιμασθέντων νὰ ἐκθῶμεν τὰς σκέψεις ἡμῶν, ἀναλύοντες αὐτῶν τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐ-

πεικίς εθεωρήσαμεν να εφαρμόσωμεν και ενταυθα την του κοινοῦ δικαίου αρχήν, καθ' ἣν οὐδεὶς καταδικάζεται, μὴ διαδεδωκότων αὐτῷ τῶν τῆς καταψήφισως λόγων, ἐνομήσαμεν ὅτι διὰ τῶν κρίσεων τούτων δύναται νὰ προσγίγνηται καί τις ὠφέλεια τοῖς ἀκρω τῷ παδὲ εἰστέτι ἀποπειρωμένοις τῶν ἀνόδων τοῦ Ἑλικίονος, καὶ εἰς πολλοὺς δύναται ν' ἀποβῆ σωτηρία ἢ γνῶσις τῶν βαρῶν, εἰς ἃ ἄλλοι ἐνέπεσον.

Ἐκ τῶν δώδεκα ποιημάτων ἀμέσως ἀρχόμενοι μακρύνομεν τὸ ἐν, ἀνεπίγραφον, καὶ μόνον διακρινόμενον διὰ τινος καλλιγραφικῆς παραδοξίας, καὶ διὰ τῆς ἀφελείας, μεθ' ἧς ὁ ἀθῶος αὐτοῦ ποιητῆς δοξάζει ὅτι, ἄνευ γνώσεως τῶν πρώτων στοιχείων τῆς Γραμματικῆς, ἄνευ μελέτης τῶν κανόνων τῆς στιχοποιίας, ἄνευ καλλιτεχνίας τοῦ πνεύματος καὶ διαφύλαξης τῆς καρδίας, ἄνευ τέλος τοῦ αὐτομάτου καὶ θεοῦ ἐκείνου πυρός, τοῦ τὰ λοιπὰ πάντα οὐχὶ μὲν ἀναπληροῦντος, ἀλλὰ πολλῶς καὶ ἄνευ αὐτῶν φωτίζοντος καὶ θερμαίνοντος, δύναται νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς τὸν δυσέμεκτον τῶν Μουσῶν στέφανον.

Μετ' αὐτὸ δευτέρον ἀνιόντες τάττομεν τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον ὁ Ναπολεὼν Βοναπάρτης, συγκείμενον δὲ ἐξ ἑνὸς μείζονος καὶ πέντε ἐλασσόνων ποιημάτων, προσιεθέντων πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν ἀπολύτως ἀπαιτούμενων πεντακοσίων στίχων, οἵτινες ὁμοῦ, ὀρθῶς καὶ προσφθικῶς ἀριθμοῦμενοι, ἐλλείπουσι πάλιν, εἰ καὶ μικρὸν, τοῦ ὑποχρεωτικοῦ ἀριθμοῦ. Ἄλλ' ἢ μικρὰ αὕτη διαφορὰ ἦτον ἴσως παρορατέα, ἂν δὲν εἶχεν ἡ συλλογὴ ἄλλα οὐσιωδέστερα ἐλαττώματα. Τὸ πρῶτον καὶ κυριώτερον τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν τεμαχίων, ὁ Ναπολεὼν Βοναπάρτης, εἶναι κατὰ τὸν ποιητὴν αὐτοῦ *μίμησις*, ἀληθῶς ὁμοῦ ἀτεχνος καὶ κακόζηλος παράφρασις, τῆς περιφήμου τοῦ Λαμαρτίνου ᾠδῆς. Ὅστις ποτὲ εἶδε ποῖον ἄμορφον θέαμα ἐσπαραγμένων σαρκῶν καὶ συντετριμμένων ὀστέων περιστῆ ἢ ὠραιοτάτη τῶν μορφῶν, στρεβλωθεῖσα ἀπὸ τοὺς τροχοὺς καὶ τοὺς πρίονας τῶν βασιανιστῶν, δύναται νὰ κατανοήσῃ, τί συνέβη καὶ εἰς τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο τοῦ Γαλάτου Πινδάρου. Ἄν δ' ἢ κρίσις αὕτη φαίνεται αὐστηρά, ἀλλὰ καθῆκον ἐαυτῆς, καὶ συνᾶδον πρὸς τοῦ δωρητοῦ τὴν πρόθεσιν νομίζει ἡ ἐπιτροπὴ, νὰ μὴ ἀποσιωπῆ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὶ ἔχουσάν τι ἐνίοτε τὸ λυποῦν, εἰ καὶ δι' αὐτῆς ὤφειλεν οὐ μόνον εὐφυγίαν νὰ ἐμποιῆ τοῖς εὐδοκίμοισιν, ἀλλὰ καὶ δειλίαν τοῖς προσεξισταμένοις, καὶ ν' ἀποτρέπη αὐτοὺς τοῦ εὐανθοῦ μὲν, ἀλλὰ καὶ ἀκαυθώδους σταδίου, ποῖν ἢ ἀλειψῶσι δεόντως. Ὅπως δὲ μὴ καταλίπωμεν ἀναπόδεικτον τὴν κατάκρισιν ἡμῶν, ληρθῆτω προχείρως ἢ πρώτη στροφή, ἣτις ἢ χειρίστη πασῶν δὲν εἶναι, ἀλλὰ μάλιστα δύναται ὡς πρόσωπον νὰ θεωρηθῆ *τηλαυγῆς* τοῦ ὄλου ποιήματος. Ἐχει δὲ οὕτω: «Αὐτὸ βλέπεις τὸ ἔρμονίσι ποῦ ἔς τὸ κύμα βρυκῦπται, καὶ τὸ κύμα νύκτα ἡμέραν τὰς πλευρὰς του σκληροτύπτει; ἔκει, ὁ ναύτης ὅστις πλένης πάντα θαλασσογυρίζει, τῶν ἔρμον διακρίνει, σκέπτεται καὶ μορμυρίζει» ἔς τ' ἀκροθάλαστον ἐν μνήμα ἔρριμμένον ἀπ' τὸ κύμα.»

Παραθέλοντες τὰς ἐν τῇ στοφῇ ταύτῃ καὶ ἐν πᾶσι τὰ ποιήματι ἄλλοτε μὲν ἐφαρμοζόμενας ἀλλοτε δὲ οὐ, συνήσεις τῶν συλλαβῶν διότι αὐτὰς κἄν ἀνέχονται τινες τῶν κατὰ τόπους διαλέκτων, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ γλῶσσα ἐν αὐτῷ οὔτε καθαρεύει ἀκριβῶς, οὔτε δημώδης εἶναι. Διότι, ἂν μὲν τοῦτο, δὲν ἐδέχτο λέξεις ὡς τὰς: *βαρυκῦπται* καὶ *σκληροτύπτει*, καὶ τὸ οὐδέτερον *ἐν*, καὶ τὴν παρακειμενον *ἔρριμμένον*, καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ στροφῇ τὰ *εἰσέειτε*, *βαρύδρομον*, *ἕϊφος*, *κεῖνται*, καὶ *τεθλασμένον*, καὶ πανταγοῦ ἄλλας ὁμοίας, καὶ ἐτι μᾶλλον ἐξευρημένας. Ἄν δ' ἐκεῖνο, δὲν ἠναίχτο τὰ: *ἔρμονίσι* καὶ *ἔρμος*, καὶ τὰς χυδαίας συγκοπὰς ἔς τὸ καὶ ἀπ' τῶ. Ἄλλὰ καὶ ἐν ἐκτέρα περιπτώσει παραβιάζει τὴν Γραμματικὴν διὰ τῶν παρὰ κανόνας συνθετικῶν ἔργων *βαρυκῦπται* καὶ *σκληροτύπτει*, καὶ ἐκαστῆ τῶν ἐπομένων στροφῶν περιέχει ἴσα ἢ καὶ πλείονα τῆς πρώτης γλωσσικὰ ἀμαρτήματα. Ἄν δὲ, παρὶ ποιήσεως προκειμένου, παρὶ γλώσσης κατ' ἀρχὰς τὸν λόγον ποιήμεθα, προέρχεται τοῦτο, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι θεωροῦμεν τὴν γλῶσσαν ἐν τῇ ποιήσει ὡς τοῦ ποιητικοῦ καλλιτεχνήματος τὴν αἰσθητὴν ἐπιφάνειαν, ὡς τῆς ἐνδιαθέτου ποιήσεως τὴν ἐξωτερικὴν οὐτως εἰπεῖν ἐνσωμάτωσιν, ὡς ὄργανον, οὐ τὸ κάλλος τοσοῦτον συμβάλλεται εἰς τὸ ποιήματος τὴν ἐντέλειαν, ὅσον ἡ μελωδία τῆς φωνῆς συντελεῖ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου, ὅσον ἡ ἐκλογή τῶν χρωμάτων εἰς τῆς εἰκόνας τὸ κάλλος. Δευτέρον δὲ ἐν τῷ προκειμένῳ ποιήματι τί ἄλλο ἢ τὴν γλῶσσαν ἠδονίμεθα νὰ θεωρήσωμεν, ὅταν αὐτὴν μόνην ἔχη ἰδίαν, ιδέας δὲ ἀλλοτρίας δανείζηται; Ἄλλὰ καὶ πλὴν τῆς Γραμματικῆς ἀκριβείας καὶ τῆς γλωσσικῆς χάριτος, καὶ ὡς πρὸς τὴν λογικὴν τοῦ λόγου ὑπὴν ἂν ἐξετάσωμεν τὴν μετάπλασιν ταύτην τῆς Λαμαρτινίου ᾠδῆς, οὐδὲ κατ' αὐτὴν θέλομεν τὴν εὐρεῖ ἐπιτυχιστέραν. Τί ἐστὶ, φέρ' εἰπεῖν, *ἔρμονήσας βαρυκῦπτοισα* εἰς τὸ κύμα; Ἡ νῆσος καῖται· νῆσον κύπτουσαν τίς ποτὲ εἶδε; Καὶ ἂν βαρῶς κύπτῃ, τί τὴν κωλύει νὰ πέσῃ; Ἐπειτα δὲ, δὲν ἠξέυρω τίνοσ νῆσου τὰ πλευρὰ τύπτει, καὶ δὴ καὶ *σκληροτύπτει*, τὸ κύμα *νύκτα ἡμέραν*, δηλαδὴ πᾶσαν νύκτα καὶ πᾶσαν ἡμέραν, ὡς ἂν γαλήνη οὐδέποτε δὲν ἐπῆρχετο. Τὸ δὲ πάντα προφανῶς προσετέθη διὰ τὸ *κερηγῶς* τοῦ ἔρμου, διότι οὐ μόνον δὲν ὑπάρχει ναύτης ὅστις θαλασσογυρίζει πάντα, χωρὶς δηλαδὴ ποτὲ νὰ πατήσῃ τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπῆρχεν, (καὶ ἐννοεῖται ὅτι ὁ τοιοῦτος θὰ ἦτον *πλάνης*, ὥστε τὸ ἐπιθέτον κἄν τοῦτο θὰ παρεῖλε), καὶ ἂν ὑπῆρχε, λέγομεν, διατὶ μόνος οὗτος, ὁ πάντα γυρίζων ναύτης, διακρίνει τὸν τάφον; Ἐννοεῖται δὲ καὶ ἄνευ τοῦ ἐπιθέτου, ὅτι ὁ τάφος εἶναι ἔρμος, ἀπ' οὗ ἡ νῆσος εἶναι ἔρμονίσι. Τί δὲ σκέπτεται ὁ ναύτης, καὶ τί μορμυρίζει (μορμυρίζει!) ; Ὅσα γνωρίζομεν ἦδη, ὅτι δηλ. ἔς τ' ἀκροθάλαστον, ὅπερ ἐστὶ εἰς τὸ ἀκροθαλάσσιον, ὑπάρχει ἐν μνήμα. Ἄλλὰ σκέπτεται προσέτι ὁ ναύτης, καὶ μορμυρίζει τὴν παράδοξον σκέψιν του, ὅτι τὸ μνήμα τοῦτο εἶναι ἔρριμμένον ἐκεῖ ἀπ' τὸ κύμα. Ὁ θαλασσοπλάγκτος αὐτὸς ναύτης εἶδε πολλῶς τὰ κύματα

νὰ ρίπτουσι μνήματα εἰς τὴν παραλίαν; Τὸ λέγει μὲν ὁ Γάλλος ποιητῆς, ἀλλὰ τὸ λέγει οὐχὶ ὡς σκέψιν τοῦ ναύτου, ἀλλ' ὡς εἰκόνα παρισταμένην εἰς τὴν φαντασίαν αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, καὶ ἀνακεφαλιουσαν πρὸς πᾶσαν τὴν τελευταίαν τύχην τοῦ μεγάλου τῆς Εὐρώπης ἐξορίστου. Τὸ λέγει δὲ μετὰ τσαύτης ἀπαραιμίλλου χάριτος, ὥστε δυσκόλως θέλει πιστευθῆ, ὅτι ἡ προαναγνωσθεῖσα στροφή παρῶδει τοὺς τρεῖς τούτους ἀμμήτους στίχους:

Sur un rocher, battu par la vague plaintive,
le nautonier de loin voit blanchir sur la rive
un tombeau près du bord par les flots déposé.

Ἀποφεύγομεν νὰ ἐπεμβῶμεν, προχωροῦντες περαιτέρω εἰς τὴν ἀνάλυσιν. Εἰς ποιητικὰς καλλονας οἷον βρῖθι τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο τοῦ Λαμαρτίνου, τολμητικῶς ὅστις ἐκτεῖνῃ τὴν χεῖρα, καὶ διὰ τὰς συνεπείας ἑαυτὸν μόνον ἄς αἰτιάται.

Τὴν κάτωθεν τρίτην καὶ τετάρτην θέσιν δύναται νὰ καταλάβωσι δύο ποιήματα ἐπιγραφόμενα, τὸ μὲν *Ὁ Ἑλληρ ἔραστής*, καὶ τὸ δὲ *Ἡ Πάτροκλος*, καὶ κοινὸν ἔχοντα τὸ σχῆμα τῆς Τραγωδίας. Ὁ τραγωδίας ἐπιχειρῶν ποιῆσαι οφείλει νὰ μὴ λησμονῆ, ὅτι ἐν τῶν δυσχερεστέρων ἐξελέχθη εἰδῶν τῆς ποιήσεως· διότι οὐ μόνον, ὡς πᾶς ποιητῆς ζῶπρᾶν πρέπει νὰ ἔχη τὴν φαντασίαν, ὡς δὲ πᾶς δόκιμος ποιητῆς, τὴν φαντασίαν του ταύτην δι' ἠσκημένης κρίσεως νὰ χαλιναγωγῆ καὶ ρυθμίξῃ, οὐ μόνον περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ στιχοποιίαν, τὴν σμίλην ταύτην τῶν ιδεῶν του, πρέπει ἐξοχος νὰ εἶναι ἀριστοτέχνης, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀνεπτυγμένην καὶ λεπτήν νὰ ἔχη τὴν αἰσθησιν διότι οὐδεὶς μὴ συγκινοῦμενος συγκινεῖ, οὐδεὶς ψυχρὸς μένων θερμαίνει. Προσέτι δὲ, δι' ἐπιμόνου σπουδῆς τῶν τε ἀρχαίων καὶ νέων δραματικῶν ἀριστοῦργημάτων, νὰ ἐννοήσῃ τὴν φύσιν καὶ νὰ οἰκειωθῆ τοὺς κανόνας τῆς τραγωδίας, οἵτινες εἰσι ποικίλοι ὅσον ὁ βίος, ἂν αὕτη παριστᾷ ἐν μικρογραφίᾳ, ἀλλὰ καὶ αὐστηροὶ ὅσον ἡ ἀλήθεια, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ γνησία τέχνη· ἀλλὰ πρὸ πάντων πρέπει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν βαθῶς νὰ μελετήσῃ· διότι αὕτη κυρίως εἶναι ὁ ἦρωσ του, τὸ δὲ πρόβλημά του, εἰς αὐτῆς εἰσδύσας τοὺς σκοτίους μυχοὺς ὑπὸ ἡγεμόνας τὴν ἐμπνευσιν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, νὰ διαγράψῃ αὐτῆς τὰ ἰσχυρότατα πάθη, τὰ κρυπτότατα μυστήρια, καὶ τὰς λεπτοτάτας κινήσεις, ἐν εἰκονικῇ μὲν ὁμοιότητι, ἀλλὰ συγχρόνως εἰς ἰδανικὴν εὐγένειαν ἀνάγων αὐτὰ, καὶ εἰ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου ν' ἀνθολογήσῃ ὅ,τι κάλλιστον, ὅ,τι ὑψηλότερον καὶ ὅ,τι περιπαθέστατον.

Τοιαῦτά εἰσι τὰ κυριώτερα τῆς τραγωδίας προσόντα, ἂν τὰ προκειμένα ἔργα ὁμολογητέον ὅτι ὅλιγον μετέχουσιν. Ὁ Ἑλληρ ἔραστής πλάττει Κλεισθένην τινὰ, λοχαγὸν τοῦ Ὀδυσσεῖος, ὅστις, ἅμα αἰρομένης τῆς αὐλαίας, παρίσταται ἀναπολῶν ὅτι κατ' ἄναρ εἶδε τὴν ἔρωμένην του,

«Θεὲ, ὅποιον ὄνειρον... ὄνειρον εἶς δὲ θεῖα,» ἂν ἂν πτοῦσα φρικίασιν (!) καθ' ἕλον του τὸ σῶμα.»

Ὁ φίλος του Φίλιππος ἔρχεται καὶ τὸν παρακινεῖ ν' ἀφήσῃ τὰς ἐρωτικὰς φροντίδας, καὶ γὰρ ἐνθυμηθῆ

ἵνα μάχεται ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ἄλλ' ὁ Κλεισθένης

«Μὴ μὲ ἀποτοφλόττεις (!)» τὸν ἀποκρίνεται· ἀρκεῖ μοι αὕτη ἢ ἄχλὺς ἢ ἡμ' ἔρριψεν ὁ ἔρως.

Ἐπειτα ἔρχεται ἄλλος φίλος του, ὁ Κυριακός, καὶ τῷ φέρει ἐπιστολὴν τῆς μητρὸς του, ἣτις οὐδὲν τῷ γράφει σπουδαίων. Ὁ δὲ Κλεισθένης ἀποφασίζει νὰ τρέξῃ

«νὰ κλαύσῃ εἰς τὸ στήθος τῆς θαλασσῆς γυναικὸς, καὶ ἔπειτα μὲ τῆθος νὰ ἀσπασθῆ προσκονητοῦ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ἅπερ ἔχραζεν ἀδρὰ ἀγγέλου χεῖρ ἁγία.»

Ἀπέρχεται λοιπὸν πρῶτον νὰ κλαύσῃ εἰς τὸ στήθος τῆς μητρὸς του, καὶ ἔπειτα ν' ἀσπασθῆ τὸ γράμμα τῆς. Ὅπως δὴποτε, τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι ἀπέρχεται καὶ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη πράξις. Εἰς τὴν δευτέραν πράξιν φαίνεται ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις διατάττει τὸν Κλεισθένην ν' ἀπέλθῃ νὰ κατασκοπεύσῃ τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον· διότι ὁ Λάμπρος ὀδοιπορῶν ἐκ Μεσολογγίου εἰς Ἀμφισσαν, εἶδε περὶ τὴν *Λεβάδειαν* (ὅπερ γεωγραφικῶς δυσχερέστατον), ἀπόσπασμα πεζῶν ἐρχόμενον εἰς βοήθειαν των. Εἰς τὴν τρίτην πράξιν ὁ Κλεισθένης, ὅστις φαίνεται ἐν τῷ μεταξὺ ἐνεργήσας τὴν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ, διηγεῖται εἰς τὸν Φίλιππον ὅτι εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον εἶδεν αἰχμάλωτον τὴν μηκοστίν του Ἑλένην, καὶ ἀποφασίζει ν' ἀπέλθῃ νὰ τὴν σώσῃ. Μετ' αὐτοῦ δ' ἀπέρχονται καὶ ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Κυριακός. Εἰς τὴν τετάρτην πράξιν ὁ Ὀμῆρ Βριώνης ἔρχεται πρὸς τὴν Ἑλένην μονολογοῦσαν, καὶ τὴν ἀπειλεῖ, ἂν δὲν θέλῃ νὰ στέρξῃ εἰς τὸν βάθρον ἐρωτᾶ του. Ἄλλ' ἐν καιρῷ θάναυσιν ὁ Κλεισθένης καὶ οἱ δύο του σύντροφοι, μεταμφιεσμένοι ὡς Τούρκοι, ρίπτονται κατὰ τοῦ Βριώνου, καὶ ἀγνωστίαν δὲν τὸν φονεύουσι, νὰ ἐλευθερώσωσι κἄν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἔχουσιν ἐπ' αὐτοῦ ἐστραμμένα τὰ πυροβόλα των ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἐν ὅσῳ ὁ Κλεισθένης καὶ ἡ Ἑλένη νὰ ἐξαντλήσωσι τὰς ἐρωτικὰς ὁμιλίαις των, πότε ἐκεῖνος θέλων νὰ ρίψῃ εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς, πότε αὕτη εἰς τοὺς πόδας ἐκείνου· μετὰ ταῦτα δὲ ρίπτουσι τὸν σατραπὴν κατὰ γῆς, τῷ κλείουσι διὰ φινώτρου τὸ στόμα, τῷ δένουσι χεῖρας καὶ πόδας, καὶ ἀναχωροῦσι μετὰ τῆς Ἑλένης. Ἄλλ' ὁ Βριώνης λύει τὰς χεῖράς του καὶ τοὺς πόδας του, ἀνίσταται, καὶ τρέχει κατόπισ των μετὰ τῶν στρατιωτῶν του. Τοιαῦτη καὶ ἡ τετάρτη πράξις, καθ' ἧς διακρτύρεται, ἐκτὸς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ πᾶσα ἡ σύγχρονος ἱστορία. Εἰς τὴν πέμπτην πράξιν ὁ Λάμπρος διηγεῖται εἰς τὸν Ὀδυσσεῖα ὅτι ὁ Κλεισθένης φεύγων περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐπληγῶθη, καὶ μετ' ὀλίγον ἔρχεται τῷ ὄντι εἰς τὴν σκηνὴν ὁ ἦρωσ ἐκπνέων, καὶ ἐπὶ τοῦ πτώματος αὐτοῦ φονεύεται καὶ ἡ Ἑλένη. Ὡς ἕκαστος βλέπει, οὔτε μῦθος εὐρεῖς πιθανὴν καὶ σπουδαίαν ὑπάρχει εἰς τοῦτο το δρᾶμα, οὔτε δέσις ἐντεχνος, οὔτε λύσις ἐκ τῆς δέσεως ἀναπτυσομένη, οὔτε ἦθος, οὔτε πάθος, οὔτε χαρακτήρ, οὔτε περιπετειῶν ἀνάγκαιος συνδυασμός. Καὶ ἡ γλῶσσα δὲ, καὶ τοὶ τὴν καθάρᾳ ἐπαγγελιομένη, οὐ

δαμῶς ἀπήλλακται πλημμελημάτων γραμματικῶν, καὶ τὸ ὕφος ἅπαν εἶναι ἀκατέργαστον, ἀτεχνόν, ἀπεπτόν· σπανίως δὲ εἶσι τὰ λεγόμενα, οὐχὶ χαρίεντα, εὐφυῆ ἢ καὶ μεγαλοφυῆ, ὡς τοῦτο προέπει τῆ ἀληθεῖ ποιήσει, ἀλλὰ ἐγκαίρια κἂν ἢ ἐντοπα. Οὕτως ὡς ἐν παραδείγματι, τυχαίως λαμβανόμενῳ, θέλων νὰ εἴπῃ ὁ Ὀδυσσεύς ὅτι ἐξήμερωσε, παραπαίει λέγων·

Ἰδοὺ τοῦ σκότους ἡ θεὰ ἢ ζοφερὰ αἰγίδι
ὀπλίξουσα τὸν ἦρωα, θεῖα ἢ ἀπέπτη ἦδη·
ὁ δὲ ἀπὸ τῆς τοῦ φωτός ἐμπλεως δόξης βίβει,
πληρῶν ἀκτιῶν στουγερῶν τὸν ἀτυχῆ Κλεισθένη,
καὶ ὁ Φίλιππος ἀνακράζει·

ὦ πόλεμε,
ὦ φλόξ, ἢ διυλίζεται ἡ τῶν ἔθνῶν ἀγνοΐα!
καὶ προσθέτει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξέλαμψαν ὡς μετέωρα,
καὶ βλοῖ·

μὲ μυριόβροντον βροντῆν ἐθρόσαν οἱ πόλοι!
Ἐν τούτοις εὐχέρειά τις στιχουργικὴ ἐμφαίνεται εἰς τινὰ τοῦ ποιήματος τούτου μέρη, καὶ τινες χαρακτηρισμοὶ ἰδιότητος, τιμῶσαι τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ, ὡς καὶ σπέρματά τινά κωμικῆς εὐτραπέλειας, ἅτινα ἴσως καταλλήλως καλλιεργηθέντα, ἐδύναντο ν' ἀναπτυχθῶσιν εἰς τὸ μέλλον. Παρατηρητέον τέλος ὅτι αἱ πράξεις τοῦ δράματος τούτου εἶναι τόσον βραχεῖαι, ὥστε ἡ παράστασις ἐκάστης δὲν θὰ διήρκει ὑπὲρ τὰ πέντε λεπτά, καὶ ἴσως εἶναι τοῦτο τὸ κυριώτερον αὐτῶν προτέρημα.

Τῆς ἄλλης τραγωδίας, τοῦ Πατρόκλου, μόνον αἱ τρεῖς τελευταῖαι πράξεις παρουσιάσθησαν εἰς τὸν διαγωνισμόν. Καὶ τούτου τὴν μνηστῆν ἤρπασε Σατράπης, ὁ τοῦ Ναυπλίου. Ὁ Πάτροκλος ἀπεπειράθη νὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ἀλλὰ συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Καὶ ἰδοὺ αὐτὸς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τρίτης πράξεως, . . . ἀπαγγέλλων ὦδῶν εἰς τὸν ἥλιον· διότι τοιοῦτόν τι συμβαίνει τοῖς ἀνυπομόνοις τῶν μουσολήπτων, ὅσοι προεξανιστάμενοι ἀπάσχουσι τὴν λύραν, πρὶν σπουδάσωσιν αὐτῆς τοὺς νόμους καὶ τρόπους· τοῖς συμβαίνει νὰ κρούωσι τυχαίως καὶ ἀναμῖξ τὰς χορδὰς τῆς, ὑπερ πάν ἄλλο ἢ ἀρμονίαν παραγῆναι, καὶ νὰ συγχέωσι τῆς τέχνης τὰ ὅρια καὶ τὰ μέρη, ἀγνοοῦντες ποῦ παύει ἡ λυρικὴ, ποῦ ἀρχεται ἡ δραματικὴ καὶ ἡ ἐπικὴ ποίησις. Τί κοινὸν ἔχει ἐνταῦθα ἡ σχοινοτενὴς τοῦ ἡλίου ἐπικλησις, πρὸς τοῦ δράματος τὸν μῦθον καὶ τὴν πλοκὴν; Καὶ μή τις ἀναφέρῃ παραδείγματα εἰς δικαιολογίαν, διότι παρ' ἡμῖν παραδείγματα κείνται αἰωνίου μιμήσεως ἄξια μόνον τὰ ἀθάνατα τῶν προπατόρων ἀριστουργήματα, παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, ὅσα ὡς δόκιμα ἢ ὁμόφρονος κρίσις καὶ ἡ μακροχρόνιος φήμη ἐκώρυσαν.

Μετὰ τὸν μονόλογον δὲ τούτον, ὅστις καὶ ὡς λυρικὸν τεμάχιον κρινόμενος εἶναι ἤττον κρίσεως, ἐρχεται ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Πατρόκλου, καὶ θηνοῦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ τῷ προτεινοῦσι νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν μνηστῆν τοῦ εἰς τὸν Σατράπην, διὰ νὰ σωθῆ, ὅπερ αὐτὸς ἀρνείται· τότε ἀναχωροῦσιν ὡς ἦλθον.

Ἀναχωροῦμεν, Πάτροκλε, σ' ἀφήνομεν ὑγείαν,
καὶ τῶν κατατροχόντων σε δεινῶν παρηγορίαν.

Ὁ Πάτροκλος μένεις μόνος, θηρνεῖ· εἰς τὸ πλησίον

δὲ διωμάτιον εἶναι ἐν ἀγνοΐᾳ τοῦ καθειργμένη ἢ Ἀσπασία, (πονηρὸς ἦτον ὁ σατράπης, φυλακίσας αὐτοὺς πλησίον ἀλλήλων) καὶ θηρνεῖ καὶ αὐτῆ. Αὐτὸς τὴν ἀκούει θηρνοῦσαν, ἐκείνη τὸν ἀκούει θηρνοῦντα, ἀναγνωρίζονται, ἐν λάκτισμα διδίδει ὁ Πάτροκλος εἰς τὴν θύραν, καὶ ἰδοὺ ἠνώθησαν, καὶ θηρνοῦσιν ὁμοῦ.

Ἄλλ' ἐπέρχεται ὁ σατράπης, καὶ μζινόμενος θέλει νὰ σφάζῃ τὸν Πάτροκλον. Ἄλλ' ἐπιπέττονται αὐτοῦ οἱ γονεῖς, καὶ παρακαλοῦσι τὸν Σατράπην, ὅστις τῷ ἐπιτρέπει ν' ἀναχωρήσῃ, τὴν δὲ Ἀσπασίαν κλείει εἰς ἐτι αὐστηροτέρην φυλακὴν. — Εἰς τὴν τετάρτην πράξιν ὁ πατὴρ τῆς Ἀσπασίας μονώδει περὶ ἐλευθερίας ὅσα καὶ οἷα ὁ Πάτροκλος ἐμονώδησε περὶ ἡλίου. Ἐπειτα δ' ἀπο τὸν πατέρα τοῦ Πατρόκλου μανθάνει ὅτι ὁ Πάτροκλος παρερρόνησεν· ἔπειτα ἐρχεται ὁ Πάτροκλος παραφρονῶν, ἔπειτα ἐρχεται ὁ Ἀχιλλεύς, φίλος τοῦ Πατρόκλου, ψάλλει προσκιθαρίζων, καὶ ὁ Πάτροκλος ἐπανέρχεται εἰς τὰς φρένας του. — Εἰς τὴν ἑ. πράξιν ὁ Πάτροκλος, ἀφ' οὗ ἀποτείνῃ ὦδῶν πρὸς τὸν χρόνον ὅστις « πάντα φθείρει, πάντα τρώγει, χωρὶς κἄν στιγμῆν νὰ μένῃ, ἀποφασίζει·

εἰ μὲν ἔλαμπε ἐπιμόνωσ
τ' ὄριον νὰ ἐκπῆ δ' ἡ σῆ τῆς κοιλάδος τοῦ κλαυθμῶνος,
καὶ φονεύεται. Ἐκεῖ δὲ, ἐκτὸς τῶν γονέων του, οἵτινες ἐρχονται καὶ θηρνοῦσιν, ἐρχεται καὶ ἡ Ἀσπασία, ἥτις « μὲ θρήνουσ κάμψασα τὴν εὐγενῆ καρδίαν τοῦ φύλακός της, ἐδραπέτευσε » θηρνεῖ δὲ καὶ αὐτῆ, καὶ τέλος φονεύεται.

Ἡ θηρνώδης αὕτη τραγωδία ἔχει τὴν αὐτὴν ὡς καὶ ἡ προηγουμένη πτωχείαν περὶ τὴν εὐρεσίαν, τὴν αὐτὴν ἔλλειψιν τέχνης, ποιήσεως καὶ καλλιπεσίας, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις εἶναι καὶ μακροτέρη.

Μετὰ τὰς δύο τραγωδίας ἐπονται τρεῖς ἐπικὰ ποιήματα, ἢ κἂν ἀποσπάσματα αὐτῶν, ἢ Σοφία, ὁ Ἕλληνας τοῦ Πίνδου, καὶ ἡ Μίμη τῶν Ἰωαννίνων. Ἄν δυσεχερὲς κατεδείξαμεν τὸ ἔργον τοῦ τραγουχοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ὁ ἐντείνων τὴν κινήσαν του εἰς ἐπικὴν σεμνολογίαν, ἀνωτέρων ἐτι δεῖται ἰδιότητων· διότι ἡ μὲν τραγωδία εἶναι, ὡς εἴπομεν, τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας τὸ ποικίλον καλειδοσκοπίον, τὸ δ' ἔπος εἶναι ἡ εὐρυτάτη μεγαλογραφία παντός ὅ,τι ὕψιστον καὶ ὅ,τι ἀριστον ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ ἐνεργείᾳ, ἐν τῇ καινωμίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φύσει. Ἄν ὁ τραγικὸς ποιητὴς πρέπη νὰ εἶναι βαθύς φιλόσοφος καὶ ἀγαθὸς ἠθολόγος, ὁ ἐποποιὸς πρέπει νὰ εἶναι πάνσοφος.

Ἐκ τῶν τριῶν προμνησθέντων ποιημάτων ἡ Σοφία καὶ ὁ Ἕλληνας τοῦ Πίνδου ἔχουσι κοινὸν ἀμάρτημα τὸ τοῦ μέτρου, προερχόμενον ἐξ ἧς εἴπομεν τάσεως πρὸς μίμησιν τῶν παρὰ πόδας μᾶλλον ἢ τῶν δοκιμωτέρων παραδειγμάτων, ἀλλὰ δὲ καὶ ἐξ ἧς κατεδείξαμεν συγχύσεως τῶν διαφορῶν τῆς ποιήσεως εἰδῶν, ὧν τὸ μὲν λυρικόν, ἀδόμεινον, ἀνάγκη ἔχει τῶν στροφικῶν διαλήψεων καὶ τῆς μουσικῆς ἐπανόδου τῶν αὐτῶν ἀρμονικῶν φράσεων· τὸ δὲ ἐπικόν, καθ' ὃ διηγηματικὴν ἔχον τὴν φύσιν, πρέπει νὰ χωρῆ συνεχῶς καὶ ἐν μακραῖς συστάσεσι. Καί, κατ' ὀκταστίχους στροφάς, διήρκει

καὶ ὁ Τάσος τὴν Ἱερουσαλὴμ του· ἀλλ' ἐκείναι· διὰ μόνης διαστελλόμεναι τῆς ὁμοιοκαταληξίας, μετρικῶς δ' ἔχουσι ἴσους τοὺς στίχους, ὧν διὰ τοῦτο δὲν διατέμνεται ἡ ἀλληλουχία.

Ἐκτὸς δὲ τούτου οὐδεὶς δύναται νὰ ἐκλεχθῆ εἰς ἐποποιῶν ἀπροσφρότερος στίχος τοῦ ἀκαταλήκτου τροχαίου διμέτρου ἢ τετραμέτρου· διότι δι' αὐτοῦ ὀλόκληρον τὸ μακρὸν ποίημα ἀπαρτίζεται ἐξ ἀδιακόπου σειρᾶς ὀρμαθιστῶν χιλιάδων τροχαίων, λυκούτων τὴν ἀκοήν, ὡς ὁ μελαγχολικὸς ἦχος τῶν σαγόνων ἐπιμόνου βροχῆς, χωρὶς μίαν κἂν παρήγορον συλλαβὴν παρεντιθεμένην, οὐδὲ στιγμῆς νὰ παρέχῃ ἀναψυχῆν.

Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὴν διάθεσιν τῆς στροφῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου προσέτι ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα ταῦτα συγχέουσι τὸν λυρικὸν μετὰ τοῦ ἐπικοῦ χαρακτήρος· διότι ἀνάμεστὰ εἰσιν ἀμφοτέρω ὕμνων πρὸς τὴν ἀνατολὴν ἢ τὴν δύσιν, πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὴν ἐρημον, πρὸς τὸν ἀνεμον, καὶ διαφορῶν ψυχολογικῶν δεινοπαθειῶν, εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν καταλληλοτέρων. Δὲν εἶναι δὲ ἀυθίκετος ἡ τοιαύτη εἰς εἶδη διάκρισις, ἀλλὰ πηγάζει ἐξ αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ πάσης καλλιτεχνίας, καὶ τῆς ὑπερτάτης πασῶν, τῆς ποιήσεως, ὅστις ἐστὶ τὸ ἀρέσκειν. Καὶ ὅταν μὲν τις προτείνῃ νὰ μοι ψάλλῃ ὕμνον εἰς τὸν ἥλιον ἢ τὴν σελήνην, διατίθεμαι ἀναλόγως, καὶ τὸν ἀκούω, ἂν θέλω. Ἄλλ' ἂν ὑποσχῆθῃ νὰ μοι περιγράψῃ ἀνδρὸς, ἢ ἡρώος τινος τύχην καὶ ἔργα, δύναται μὲν νὰ ἐμβάπτῃ τὴν γραφίδα του εἰς τὴν πολύχρουν τῆς φαντασίας πυξίδα, ὅπως ζωηροτέρων καὶ λαμπροτέρων μοι παριστᾷ τὴν εἰκόνα του, ἀλλ' ἀπαιτῶ νὰ μὴ ἀναδᾷ τὴν διήγησιν δι' ὄχληρῶν διακοπῶν, καὶ διὰ μακρᾶς ἀφηγήσεως τῶν πρὸς ἐμὲ ἀδιαφόρων ἐκστάσεων του. Ἐτι δὲ, ὁ μὲν ψάλλον μεθεῖσι οὕτως εἰπεῖν ἐκ τῆς κύλικος τῆς Μούσης, καὶ ἐν ταῖς παραβολαῖς, καὶ ἐν ταῖς μεταφοραῖς, καὶ ἐν ταῖς προσωπνήσεσιν ἐπιτέτραπται αὐτῷ καὶ τι παρενθυροῦσιν καὶ ἐκθεδραχθευμένον. Ἄλλ' ὁ ἀφηγούμενος πρέπει σωφρονέστερος καὶ ὁμαλώτερος νὰ εἶναι περὶ τὴν ἐκφρασίαν, νὰ θηρνεῖ δὲ τὴν σαφήνειαν, καὶ τὸν ἀρμονικὸν συνδυασμὸν τῶν μερῶν πρὸς τὸ ὅλον.

Τῆς Σοφίας ἡ ὑπόθεσις εἶναι: Νέξ Ἕλληνης, φυγοῦσα ἐκ τῆς εἰρκτῆς τοῦ σατράπου τῆς Ἡπείρου, καὶ φεύγουσα τὰς ἐρωτικὰς αὐτοῦ προσφορὰς, διότι ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν μνηστῆρά της, ἂν καὶ τὸν ἐνόμιζε τεθνηκότα, καταφεύγει εἰς σπήλαιον, ὅπου ἀπαντᾷ γυναικα κηδεύουσαν τὸν υἱὸν της. Τὰ λοιπὰ ἄσματα θέλουσι περιλάβει τὰ περαιτέρω.

Ὁ δὲ Ἕλληνας τοῦ Πίνδου εἶναι ὁ Φλώρος, συζῶν, ἐν τῷ Πίνδῳ, ὡς φαίνεται, μετὰ τῆς ἐρωμένης του Εὐφροσύνης, ὅπερ, ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ὅσους προαναφέρκαμεν, ἐραστῶν αἱ σχέσεις, φαίνεται διαδύλλον ὁπωσοῦν τὰ ἦθη τῶν συγχρόνων ποιητικῶν ἡρώων καὶ ἡρώιδων. Ἐν ἀπουσίᾳ ποτὲ τοῦ Φλώρου, ἤρπασε τὴν Εὐφροσύνην ὁ Σατράπης τῆς Ἡπείρου. Ὁ Φλώρος ζητῶν αὐτὴν, ἐρχεται εἰς τὸ κελλίον γέροντος ἱερέως. Ἡ δ' Εὐφροσύνη, ἀντιστάσα εἰς τὸν ἄρπαγα, καὶ φυγοῦσα ἐκ τῆς εἰρκτῆς, εἰς ἣν ἐρήφθη, ἐρχεται καὶ αὐ-

τῇ εἰς τὸ αὐτὸ κελλίον. Ὁ ποιητὴς ὑπόσχεται συνέχειαν καὶ ἄλλων ἄσμάτων, ἐν οἷς δὲν ἐννοοῦμεν τί δύναται νὰ προσθέσῃ μὴ καταστρέφον τὴν ἐνότητά· διότι, ἀφ' οὗ οἱ ἐρασταὶ ἐχωρίσθησαν, καὶ ἔπειτα πάλιν ἠνώθησαν, τί ἄλλο ἐναπολείπεται; Παράδοξον δὲν εἶναι ὅτι αἱ δύο ὑποθέσεις συναντῶνται ἐν τῇ ἄκρᾳ αὐτῶν ἰσχνότητι· ἀλλὰ παραδοξότερον, πῶς ἐπὶ τοιαύτης ἰσχνῆς ὑποθέσεως, ὁ μὲν τῶν ποιητῶν κατώρθωσε νὰ πλέξῃ πεντακοσίους, ὁ δ' ἕτερος ἐξακοσίους τεσσαράκοντα ὀκτῶ στίχους. Ἄλλὰ παρὰ τὰς σπανίας ἰδέας πυργοῦνται λέξεις ὀγκωδεῖς, καὶ πλημμυροῦσι πεφωσμένοι ὑπερβολαί, καὶ φράσεις καὶ εἰκόνες συγκρούονται, καὶ πολλαὶ εἰσιν αἱ ἀνατολαὶ καὶ αἱ δύσεις, καὶ αἱ δρόσοι καὶ αἱ αὐγαὶ καὶ οἱ ἀνεμοὶ, καὶ πολὺς ὁ πάταγος καὶ ὁ βόμβος, ὀλίγη δὲ ἡ οὐσία, καὶ ἐτι ὀλιγωτέρα ἡ γνησία ποίησις.

Εἰς τὴν πρώτην ἀμέσως στροφὴν τῆς Σοφίας λέγεται ὅτι

Ἰπτατο εἰς τὸν αἶρα ὁ καλλίκομος Ἀπόλλων,
ὅπερ μεθερμηνεύομενον δηλοῖ ὅτι ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, διότι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σατράπου τῆς Ἡπείρου Ἀπόλλων δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὅταν δὲ ὑπῆρχε, ποτὲ δὲν ἵπτατο. — Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἐπιφέρεται

καὶ ἐν ᾧ ἐπορφυροῦτο τῆς Ἀνατολῆς τὸ μέρος,
ὅπερ ὁμοῦ συμβαίνει φυσικῶς πρὶν ἢ ὁ καλλίκομος Ἀπόλλων ἀναβῆναι τὸν αἰθέρα. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ πρώτῃ στροφῇ,

Τῆς δὲ γῆς τὰ ὄρη πάντα, γίγαντες σκελεθρωμένοι,
ὄρη ἔτεινον τὴν κόμην, ὑπὸ πάγνης ἐστεμμένην,
ὅπου παρατηρητέον ὅτι πάντα τὰ ὄρη τῆς γῆς δὲν εἶναι γίγαντες, καὶ ἂν οὕτως ὀνομασθῶσι τὰ Οὐράλια καὶ αἱ Κορδιλέραι, πυγμαῖοι ἔσονται ὁ Ἰμμηττός καὶ ὁ Βρυλησσός· ἔπειτα δὲ ὅτι ὁμοίως δὲν εἶναι πάντα τὰ ὄρη ἐσκελεθρωμένα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἔχοντα πετρώδεις καὶ γυμνάς τὰς πλευράς. Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτά εἰσι φαλακρά, δὲν ἔχουσι κόμην, δηλαδὴ δάση, ὡς ἐκλαμβάνω. Τί ἐστὶ δὲ ὅτι ἔτεινον τὴν κόμην ὄρη; τὴν ρίπτουσιν ἄρα ἐνίοτε καὶ λυτὴν εἰς τοὺς ὤμους των; Τέλος δὲ ἡ πάγνη ὑγραίνει, λευκαίνει, ἀλλὰ πῶς ἡ πάγνη λαμβάνει στέμματος σχῆμα, πῶς στέφει τὴν κόμην;

Κατωτέρω:

Ἄλλὰ τίς φωνὴ γλυκεῖα τὸν φρικτὸν πύργον παύνει;
Ἄλλ' ἠκούσθη ποτὲ πραυνόμενος πύργος; Ἡ δὲ φωνὴ ἥτις τὸν πραύνει, εἶναι φωνὴ κόρης, ἥτις παραβάλλεται συγχρόνως πρὸς ἄγγελον τοῦ Παραδείσου καὶ πρὸς χάριν τῶν χαρίτων ὠριοτέρων;

κατοπερρίζουσαν τὰ κέλλη εἰς τὸν ἐκθαμβὸν αἰθέρα,
ὅπερ, ἂν τι σημαίνῃ, φαίνεται κἂν σκευετόν· καὶ τέλος πρὸς γλυκὴν κύκνον τῆς θαλάσσης (ἐν ᾧ οἱ κύκνοι εἰσι λιμνοδαίται), ἀναβαίροντα καὶ εἰσδύοντα εἰς τὰς σιγαλὰς ἐκτάσεις, περὶ οὗ δύναται νὰ ζητηθῆ, τίνες εἰσὶν αἱ σιγαλαὶ αὐτὰ ἐκτάσεις, καὶ πότε ἀναβαίνει εἰς αὐτὰς ὁ κύκνος, ὅστις οὐδαμῶ ἀ-

ναθαίνει, και κατά τί ή Σοφία ώμοιάζε τόν εις τάς σιγαλάς εκτάσεις αναθαίνοντα και εισδύοντα κύκνον;

Ταύτα κεισθώσαν ώς παραδείγματα, όλίγα εκ πολλών διότι πάσα στροφή αναλυομένη, εις έντελώς τό αυτό συμπέρασμα φέρει.

Τά αυτά δε περίπου ελαττώματα του λόγου παρτηρούνται και έν τῷ Έλληνι του Πίνδου, έν ᾧ ή γλώσσα είναι μέν μάλλον έπιμελετημένη, αλλά συγχρόνως και όγκωδεστέρα. Η πρώτη στροφή έχει ούτω:

“Νός, ημέρα, ζεύγος Έπλων περωτών, έτεροχρών, τόν άφρατον του χρόνου άφρον έλκουσι άθρόν, και όπίσω Έχνος άλλο δέν αφήνουσιν, ή μόνον την σκιάν του παρελθόντος, την σκιάν νεκρών αίωνων, ήτις φεύγουσα των τάφων την έχέμεθον σκοτίαν, εις του πνεύματος, την νεκρην, εις του νου την ήρεμian, διηγείται την μεγάλην της ζωής και του θανάτου των νεκρών αίωνων πάλην.”

Όλα ταύτα φαίνονται δηλούντα, ότι παρέρχονται αι ημέραι, και μένει μόνη ή μνήμη των. Αλλά έστω ότι ή νύξ και ή ημέρα είναι ζεύγος περωτών, διότι παρέρχονται (και τί δέν παρέρχεται;) προσέτι και έτεροχρών. Αλλά διατί είναι ζεύγος Έπλων; Έλκουσι δε τόν άφρον του χρόνου; αλλά τό άθρόν τί άλλο θέλει ή ν' άπαρτίση την όμοιοκαταληξίαν; Πώς δ' αι ημέραι δέν αφήνουσιν Έχνος άλλο ή την σκιάν του παρελθόντος; Αλλ' όλα τά γινόμενα και απογινόμενα έν τη γη, όλα τά έγείρουμενα και καταδαφιζόμενα δέν είναι Έχνη της παρόδου των ημερών και των νυκτών; Έπειτα δε ή σκιά του παρελθόντος, ή σκιά των νεκρών αίωνων, ήν αφήνουσιν αι ήμέραι, φεύγει την έχέμεθον σκοτίαν των τάφων, και διηγείται την πάλην της ζωής και του θανάτου των νεκρών αίωνων. Αν αι λέξεις αύται περιέχουσι τινα έννοιαν, τό πνεύμα δέν δύναται να την ανακλήση άκόπως, εις την ποίησιν δε τό πνεύμα θέλει να τέραπται και όχι να κοπιά. — Εις την δευτέραν δε στροφήν τό ε' άρ φέρον στέμμα δάφνης (διατί δάφνης, ήτις θάλλει δι όλου του έτους);, μύρτου και ναρκίσσου η, είναι φίλος άγγελος του (από τόν παράδεισον) έξορίστου θνητού, και ό άγγελος ούτος ψάλλει τά κάλλη του ουρανού. Η δάφνη δε και ή μυρσίνη επανέρχονται και εις την τρίτην στροφήν, στέφουσαι την φύσιν, ήτις κρατεί σκήπτρον, έχουσα υπήκοον τόν Πίνδον, όστις χύνει άρωμα λατρείας. — Λέξεις και πάλιν λέξεις, και στόμφορ και σύγχυσις.

Τό ποιήμα τούτο έκρίθη προτιμώτερον των δύο προηγουμένων, και υπερτερεί εκείνων κατά τινες ιδιότητες, αίτινες όμως εισί δευτερευούσης τάξεως, ούδ' άπαρτίζουσι την αληθή ποιητικήν αξίαν. Η μια των ιδιοτήτων τούτων είναι ότι ο μύθος, μάλλον των άλλων έζητημένος και δισκευασμένος, έχει ούχι μέν λίαν έντεχρον, αλλά πως άρτιωτέραν την πλακήν και λύσιν. Και ένταύθα ό Σατράπης της Ηπειρου άρπάζει κόρην, Εύφροσύνην και ταύτην, θυγατέρα του φίλου και εύνοουμένου του Λάμπρου, έρωμένην δε του νέου Γιαννάκη, όστις έγινε ληστής άρ' ού ό σατράπης είχε φονεύσει τούς γονείς του. Ο σατράπης την έγκλεισι εις πύργον, όθεν αυτή εξ άπελπισίας κρημνίζεται εις την λίμνην και πνίγεται. Ο πατήρ της, εκδίκησιν πόνον, και έπερχόμενος να φονεύση τόν σατράπην, άπαντά τό πτώμα της θυγατρός του, και αποθνήσκει άπόπληκτος. Ο δε μνηστήρ της, τραυματισθείς επί της άρπαγής της, λαμβάνει παρά του σατράπου ψευδεις υποσχέσεις ότι θέλει τῷ αποδοθῆ ή νέα, φέρεται προς αυτήν νεκράν, και αποθνήσκει επίσης. Περιεργον δ' επεισόδιον είναι, ότι πριν όλων τούτων, και έτι καλώς των πραγμάτων έχόντων, ό Γιαννάκης ένθιμηθείς ότι αν αυτός αποθάνη, ή Εύφροσύνη ήμπορεί να νυμφευθῆ άλλον, αν και αυτή διαμαρτύρηται περί του έναντίου, άπορασιζει να την φονεύση, και μόνη ή άρπαγή του σατράπου την σώζει της μαχαίρας του, όπερ όμως δέν την έμποδίζει να τόν ονομάζη πάντοτε « χρυσόν της Γιαννάκην.» Η γλώσσα του ποιήματος τούτου είναι χυδαίως δημώδης, ώχρά και ήκιστα γραφική, έστερημένη της άκατεργάστου αλλά και νευρώδους εκείνης χάριτος της διαλέκτου των δημοτικών άσμάτων, ήτις φαίνεται αποπνέουσα τόν όρεινόν θύμον και την ελάτην μνημύει δε εις τούς πεπατημένους τύπους ένιότης και καθρωτέρας εκφράσεις, ως; Και σύζυγος αντί ληστού. Θά δυηθεού την ύβριν. Ούτω. Έδου, δέν εκικείτο, τόν ευγενή, και άλλα όμοια.

Η δε άλλη του ποιήματος τούτου ιδιότης, ήτις καθ' έαυτήν μέν είναι ελάττωμα, συγκριτικώς όμως προς τά προηγουμένα ποιήματα δύναται να θεωρηθῆ ως προτέρημα, είναι τό μέχρι πτωχείας άκόσμητον του λόγου, άποθαίνοντος εις ταπεινήν πολλάκις πεζολογίαν. Αλλά και επί του επιπέδου τούτου έδάφους, αν και τι που φύηται μικρόν άνθύλλιον, και τοιούτων δέν στερεΐται ένιαχού ή έστιχουργημένη αυτή διήγησις, δύναται τούτο να έλκύση την όψιν, όπερ αδύνατον έν τού άλλοις εκείνοις πεφυσημένους ποιήμασι, μεταξύ των όρέων και των κοιλάδων και των γιγάντων και του χάους και των αιθέρων. Ο ποιητής της Λίμνης των Ιωανίνων δι' άνωνόμου αυτού επιστολής προς την έπιτροπήν, διεδήλωσεν αυτή ότι είναι όκτωκαιδεκαέτης νεανίας, όπερ ίσως έδύνατο να διαθέση επεικειότερον αυτήν, άπαρώσαν προς την ηλικίαν του. Αλλ' ή έπιτροπή δέν δύναται να έχη δύο μέτρα και δύο σταθμά. Αν τό λυπηρότερον μέρος του καθήκοντος αυτής εκπληρούσα, κατά την βήτην υπό του δωρητού εκφρασθείσαν εύχην, καταδικινύη κατά την κρίσιν

αυτής ού μόνον τάς άρετάς των άριστευόντων, αλλά και τά ελαττώματα των ήττον επιτυχών ποιημάτων, νομίζει ότι δια τούτου ούχ ήττον υπηρετεί τη ένική φιλολογία, έτι δε και τοις θιασώταις αυτοίς, τοις μέν προόδου δεκτικίς την εύθειαν όδόν και τάς έπιπροσθούσας ύφάλους ύποδεικνύουσα, τούς δε μάτην άποπειρωμένους της άνόδου του Έλικώνος άντικρυς άποστούσα: πρό πάντων όμως ούδόλως μεταμελείται ότι μετριάζει τό θάρρος των νεωτέρων, και των ούπω τάς των σχολείων έδρας καταλιπόντων διότι αι Μούσαι εισί ζηλότυποι, και θέλουσιν, ή τῆς ποιήσεως ώς και ή των επιτημίων, άπερίσπαστον των ύπαδων αυτών την λατρείαν και εισί μέν κόρησ; και άναψυχή άνθη τινά ποιήσεως έν τῷ μέσω των έμβριθεστέρων σπουδών παρέργως δρεπόμενα, άλλ' ή σπουδαία της ποιήσεως καλλιέργεια πρό της περατώσεως της έγκυκλίου άγωγής, και αυτήν βλάπτει και κλοβοσι, και την ποίησιν στερεΐ των μετῶ ταύτα χρησιμωτέρων της εφοδίον. Η ποίησις είναι τό άνθος τό φρούμενον από της ρίζης της γνώσεως.

Μετά τά τρία ταύτα συγγενή ποιήματα, τάττομεν δύο έτερα, έτι μείζονα έχοντα την προσάλληλον σχέσιν. Επιγράφονται δε ταύτα τό μέν: ή 25 Ιανουαρίου 1853, εξομνούν την εις Ελλάδα πρώτην έλευσιν της Α. Μ. του Βασιλέως Όθώνος, τό δε: Τό δειρον του Βασιλέως κατά τόν Σεπτέμβριον του 1853. Υπάρχει δε τσαούτη ή μεταξύ αυτών άδελφική όμοιότης, ώστε και ό πατρικός τύπος έν άμφοτέροις, ει και ποικιλλόμενος, άλλ' ούχ ήττον άναγνωρίζεται ή ζωηρότης δηλαδή της φαντασίας, και της καρδίας ή εύαισθησία, και τις τρυφερά περιπάθεια περί την άντίληψιν, και της τέχνης ή φιλόκαλος γνώσις. Εισί δε άμφοτέρα γεγραμμένα εις την αυτήν άπαράλλακτον γλώσσαν, την του λαού, αλλά την νευρώδη εκείνην και έναρμόνιον, ήν αυτομάτως λαλεί ή ποίησις, όταν θέλη να κρούση την άφελή λύραν των όρεισιδίων Τυρταίων, μη άπηλλαγμένη όμως και τινων άνωμαλιών, οίον χρήσεως ή ξένων ή έλληνικωτέρων τινων λέξεων. Εκ των δύο αδελφών (διότι ή συγγένεια μάς φαίνεται άναμφισβήτητος), ό πρωτότοκος κατά πάντα λόγον ύποχωρεί εις τόν δευτερογενή. Και πρώτον μέν κατά την έκτασιν, διότι οι στίχοι της 25 Ιανουαρίου, άντιγραφέντες ως τούς του όνειρου, άπαρτίζουσι μόνον διακοσίους έννενήκοντα δεκαπεντασυλλάβους άνομοιοκαταλήκτους, ώστε, άνευ της αδελφικής έπικουρίας ούδε και έδύνατο να γίνωσι δεκτοί εις τόν διαγωνισμόν, έν ᾧ οι του άλλου ποιήματος συμποσούνται εις 589. Τούτο άρχεται δια των ακόλουθων στίχων:

“Ανοίχτε τά παράθυρα να πάρω, ανοίχτε, άίσα, να ιδώ του ήλιου την χαρά, να ιδώ και την Αθήνα”

“Απαντώνται δ' έν αυτώ εικόνες και σκηναί ισχυρόταται, και αξίαι της γραφίδος του Δάντου. Τό μέρος του ήδου όπου εισί καταδικασμένοι οι προδόται και ύλετῆρες της πατρίδος, περιγράφεται ούτω:

“Σαν τό γράκι τό άγριο χουμά ν' άποάξη όρνίθι, με τόση, μου έράνηκε, κινούμε όγληγοράδα. Από τό χέρι με κρατεί, εις χώμα δέν πατούμε σαίτα σαν πηγαίνουμε. Από ζερβιά μ' άκούω κλαφομανιό, φωναίε πολλάκις, κουδουνητό άλλόσσαν, γλώσσας φωτιάς ύψώνονται, πυρός παλάγι άφρίζου, τῆ φλόγα άνθρώποι κολυμπούν, με τό σοικειό παλεύουν, τό πυρ που χύνει τούς άφρούς, και λόγια γαργαρίζει. Παίρνει τ' αυτί μου ταις μιλαίς, κ' ήτον κακαίς βλασφήμιας.

“Ανάθεμα τούς αίτιους μας, πατέρα και μητέρα! να μη είχε φέσει άγγερινός, ναίε και ή χρίσις, παρά που γεννηθήκαμε τόν ήλιο της ημέρας. Έχάθηκε! άγέννητος να ήθελε βρεθούμε!”

Λυπηρόν ότι δέν δύναμεθα να παραθέσωμεν και άλλας έτι ώραιότερας περικοπής. Αλλά, έν ᾧ του όλου ποιήματος ή τάσις έστιν ήθικωτάτη, και πολλά κοινωφελέστατα και πατριωτικώτατα έκτιθενται έν αυτώ, είναι όμως και εμπλεων άκνωθών μερών, δυναμένων, αν ούχι ν' αναξέσωσιν, αλλά και ν' αναπολήσωσι πληγάς έφ' ών πάντες συμφέρουν και καθήκον έχομεν, ως και αυτός ό ποιητής κινιττεται, να σύρωμεν τόν πέπλον της λήθης και της άφρέσεως. Από του σοβαρού και κατ'εργού τούτου ποιήματος στρεφόμεθα προς έτερον εύτραπελον όλον και εύχαρι, τό επιγραφόμενον Γρασομουγαίαν. Τούτο, ήρωοκομικόν όν και επαγγελόμενον, βραίνει επί τά Έχνη του άλλοτε υπό της έπιτροπής έξόχως επαινεθέντος Στράτη Καλοπίχρου. Και ή μέν ύπόθεσις αυτου είναι άσταιά έν όλου. Εις την έπίκλησιν του ποιητού επινεύσασα ή Μούσα, κατέρχεται προς αυτόν, αλλά δια θύματος μεταμορφού αυτόν εις μύν (ποντικόν), και καταβιβάζει αυτόν εις τό ύπόγειον της χήρας Πιπελιώς, κατοικούμενον υπό όλου έθνους μύων. Αρχαίος είναι ό πόλεμος μεταξύ της γραίας οίκοδεσποίνης και των θηρίων τούτων. Πρό είκοσι ήδη έτών ήβίλησε να έξολοθρευση αυτά δια φαρμάκου, αλλά κατά λάθος γευσάμενος τούτου αυτός έ σύζυγος αυτής, κατέπρεψε τόν βίον οικτρως. Έκτοτε οι μύς κατέκτησαν την οικίαν, και νυχθημερόν βρασανίζουσι την γραίαν, ώστε αυτή μέν σύμμαχον και μουθήραν έχουσα τόν Σεργιάδην, πολιορκητικώς δε μηχανάς τάς παγίδας και τάς μυάγρας, διαλογίζεται την καταστροφήν των έχθρών της, οι δε μύς παρασκευάζονται σπουδαίως εις άμυναν. Ο ποιητής άκούει ένκα μύν Δημοσθένην άγορεύοντα εις την των μύων έκκλησίαν, είτα δ' έρωτικώς σχέσεις συνδέσας με τινα ποντικήν νεάνιδα, εκλέγεται, προτάσει του πενθηρού του, πρέσβυς προς τούς κώνωπας ύπερ συμμαχίας. Και τό μέν μέρος της μάχης αυτης, εξ 763 στίχων συνιστάμενον, έλλείπει: ύπάρχουσι δ' οι άκροτελεύτιοι στίχοι, εξ ών μανθάνομεν ότι απέθανεν ή Πιπελιώ, τρομάξασα, διότι μύς εισέπιδρασαν εις τόν κώλον της: όπου παρατηρητέον ότι ή λύσις ούδόλως πηγάζει εκ της δέσεως, ήτοι εκ των συμβάντων της μάχης, διότι ό μύς έδύνατο να πηδήση εις τό στήθος της γραίας άπ' αυτών των πρώτων στίχων, και ή αρχή του ποιήματος να είναι αυτό τό τέλος του. Στίχον ό ποιητής παρεδέχθη τόν του Στράτη, ήτοι τον τρίμετρον ιαμβικόν ακατάληκτον, ώστε τάτ-

ταται μετ' ἐκείνων οἷς εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται, ὡς ἀγωνιζόμενοι, καὶ δι' εὐφωῶν ἔργων συντελοῦσιν εἰς τὴν ὅσον ἐνεστὶν ἐπανάκαμψιν τῶν ἀρχαίων μέτρων εἰς τὴν ποίησιν ἡμῶν. Καὶ λέγει μὲν πού περὶ ἐαυτοῦ ὁ ποιητής:

Κοτὺλη δὲ ν. κατέφαγον τὸν Ὀμηρον, τὸν Σοφοκλέα κ' Εὐριπίδην, καὶ θερμὸς τῶν μέτρων τῶν ἀρχαίων ζηλωτὴς εἰμί. Ἀπλῶς δ' εἶπεν τῆς ἱπποκρήνης μονοῦ ἀπάσης ἀπνευστὶ ἐμφορησάμενος, καὶ ἐν τοῖς Κασταλείοις νάμασιν ἀπολουσθεὶς κηλῖδα πᾶσαν καταληκτικὴν ἐγὼ, αὐτόχρομα Φοιδόληπτός σοι πρόκειμαι.

Ἄνθρωπος καὶ κατέφαγε τοὺς ἀρχαίους ποιητάς, ὡς τῶ ὄντι ἐξ ὄλου τοῦ ὕφους τοῦ φαίνεται, ἀλλὰ δὲν ἐξωκειώθη ἐντελῶς καὶ τὸν στίχον αὐτῶν, καὶ τὸ ὠτίον πολλακίς τὸν ἀπατᾷ, καὶ εἰς συνεχῆ τὸν παράγει μετρικὰ σφάλματα. Οὕτω πάμπολλοι τῶν στίχων τοῦ βραχυκαταληκτοῦσι ἢ πλεονάζουσι κατὰ πόδα, ὡς τοῦ πρώτου παραδείγματα τὰ:

Ἐπειδὴν προῦπος κίνδυνός τις ἦ . . . οὐ μὲν τοι ταῦτα ἐπραττον ἡμῶν . . . νῦν μὲν πρὸς νότον, νῦν δὲ πρὸς βορρᾶν . . .

Τοῦ δὲ δευτέρου

Καὶ ἐν τοῖς Κασταλείοις νάμασιν ἀπολουσθεὶς . . . ἐπιμαχίας τε καὶ συμμαχίας ἱεράς . . . ὡς τίμιος, εὐκρινὴς καὶ εὐσυνείδητος . . .

Ἐκτός δὲ τούτου πάμπολλοι στίχοι δὲν ἔχουσι τὴν ὀρθὴν τομὴν ἢ τὴν πενημιμερῆ καὶ ἐφθημιμερῆ, ἀλλὰ τέμνονται ἐν τῷ μέσῳ εἰς δύο διμέτρους βραχυκαταληκτοῦς, ὡς:

Ἐισέδημεν λοιπὸν — ἀνίσχοντες εἰς γῆν . . . ἢ γράττα Ἀλθίων — ἀπόστολον νηῶν . . . ἀπὸ τοῦ βήματος — κατὰ τοῦ Πάρκερος . . . Ἐνθάπ' ἀσβεστος — εὐθὺς πῶς ἦναψε ἀγάπης κ' ἔρωτος — κ' εὐθὺς προσέδραμον . . .

Ἡ δὲ γλῶσσα, πλὴν ὅπου ἡ Πηπελιώ ὀμιλεῖ, εὐστοχώτατα καὶ ἀκριβέστατα χυδαίζουσα, εἶναι καθαρωτάτη, ἐκλεκτὴ καὶ ἐντεχνος, πολλαχοῦ ὅμως ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἀνευ ἀνάγκης ἀρχαίζουσα, χωρὶς τοῦτο ἐν ταῖς πλείστασι τῶν περιστάσεω, νὰ προσθέτη τι εἰς τὸ κωμικὸν καὶ γελοῖον, καὶ ἐνίοτε φευκταίας ἐπαναλήψεις τινὰς παραβλέπουσα κατὰ τὰ ἄλλα δὲ εἶναι ζωηρά, εἰκονικὴ, καὶ εἰς ποίησιν πρέπουσα. Εἰς χαρακτηρισμὸν τοῦ γλωσσικοῦ χαρακτῆρος κείσθω τὸ τεμάχιον τοῦτο, ἐν ᾧ οἱ δύο πρέσβεις ἐφθασαν εἰς γῆν

α τὴν τῶν Κωνώπων, ἥτις παρὰ μὲν μισὶ καλεῖται κωνοπία, οἱ δὲ ἄνθρωποι Χασέκειον καλοῦσι κῆπον καὶ βοτανικόν.

Ἐνταῦθα εἰς τῶν πρέσβειων,

. . . ὁ Μυοχάρης ὄλος ἄπειρος τῶν κατὰ τοὺς ἀνθρώπους: (οἷτινες οὐδὲν Ἐλευθερον ἀφίνουσι ποτ' εἰς τοὺς μῦς Χωρίον ἢ καὶ εἰς τοὺς Κώνωπας, ἀλλὰ τὰ πάντα νὰ καρπῶν' οἱ ἀπληστέτατοι Ἐπιθυμοῦσιν) εἰς χωρίον γῆς ἐκεῖ Κεκαλιεργημένον καλῶς ὠρησεν Ἀφρώνως: ἐγὼ δὲ τὸ ἐπικίνδυνον Ἀσκήπτου τῶσον συνορῶν διαγωγῆς

Πτερδέντα προσηύδαυν αὐτῷ ἔπεα: Ἄφραναίς, ὦ Μυοχάρης διατρεφές, Πεδίοιο βοτανικοῦ τοῦδ' ἰῶν Μάλ' ἐνθα τε καὶ ἐνθα, βεβηλόων τε Ἀσκληπιοῦ δάπεδον τὸδ' ἱερόν. Μὴ σέ που, μέλει, ζαθέου κῆπιου, Δεινὸν ὄμμα σοφοῦ Ὀρφανίδαο Ἦ νῦν δηθύνοντα κηλεῖη ἢ ποτε Ἴόντα αὐτὶς ὕστερον, μὴ νύ τοι οὐ Πειθῶ τ' ἐπέων ἠδὲ ἴς οὐ χραίσμη τοι Αὐδὴ λιγεῖά τ' ἠδ' ἐπέων κράνεα!

Καὶ ὅτι μὲν φιλολόγος εἶναι ὁ ποιητής, τοῦτο εἶναι πρόδηλον, ἀλλ' εἶναι ἐν ταῦτῳ καὶ λογιόφιλος, ἐνίοτε μέχρι λαλιᾶς ἐπιπολαίου προβαίνων (Στοβ.). Τῶντι τὸ ποίημα τοῦτο ἀποδεικνύει ἐναργῶς τὸν κίνδυνον τῆς χρήσεως τοῦ τριμέτρου ἰαμβικοῦ, οὐχὶ ἐν τῷ δράματι, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλ' ἐν μακροτέροις ποιήμασι: διότι τὸ λελυμένον καὶ οὕτως εἶπεν λογασιδικὸν τῆς ἀρμονίας αὐτοῦ, παρασύρει τὸν κάλαμον τοῦ ποιητοῦ εἰς ἀχανῆ ἰάμβων ὠκεανόν, καὶ ἐν τῇ πεζῇ ἀποθβαιούσῃ πολυλογίᾳ ἀναλύεται τὸ ἅλας τῆς εὐφίας καὶ τοῦ σκώμματος δραστικόν, καὶ ἀποπνίγονται αἱ ἰδέαι.

Τοῦτο εἶναι τὸ πρώτιστον ἐλάττωμα τοῦ παρόντος πονήματος, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ποιητής φαίνεται ἐαυτῷ συγγινώσκων, ὅταν εἰρωνικῶς λέγῃ:

« τῆς συντομίας μου πολλὰ οἱ ἀναγνώσταί ἔχουν δείγματα »

Ἄλλὰ δὲν φαίνεται θεωρήσας αὐτὸ τοσοῦτον σπουδαῖον, ὥστε καὶ νὰ τὸ διορθώσῃ, οὐκ ὀρθῶς κρίνων διότι τοῦτο ἀφαίρει ἀληθῶς τὸ πλεῖστον τῆς ἀξίας τοῦ ἄλλως ἐπαινετοῦ τούτου ποιήματος. Μακρηγορίαν δὲ λέγοντες, δὲν ἐννοοῦμεν τὴν τοῦ ὄλου ποιήματος ἔκτασιν, οὔτε τὰς συνεχεῖς παρεκβάσεις, ἢ τὸν μέγαν τῶν περιπετειῶν ἀριθμὸν, ἀλλὰ τὰ διὰ πολλῶν λεγόμενα, δυνάμενα δι' ὀλίγων, καὶ τὴν σώρευσιν στίχων οὐδὲν προστιθέντων εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ ἐξασθενούντων μᾶλλον ἢ ἐπιβρῶνόντων τὸ ἀποτέλεσμα. Αἱ παρεκβάσεις ἐξ ἐναντίας περιέχουσι πολλὴν χάριν ἐνίοτε, καὶ εἰσὶ τὰ κυριώτερα τοῦ ποιήματος τούτου κοσμήματα. Οὕτως, ὅταν ὁ ποιητὴς διηγῆται τὰς ὀπλοποιητικὰς παρασκευὰς τῶν ποντικῶν, δι' ἄσχυρίζεται ὅτι αὐταὶ οὐδένα πρέπει νὰ ἐκπλήξωσι, διότι καὶ οἱ μὲς μεγάλως ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ καθ' ὅλα, καὶ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ κατὰ τὰς τέχνας, προώδευσαν.

Παραλείπω προτερήματα

Πέλλ' ἄλλα καὶ ἐπαινετὰ τῶν ποντικῶν — Ἄλλὰ τὴν διβλομανίαν φέρ' εἶπεν αὐτῶν Ἐκ τῶν ἀνθρώπων τίς ποτε δὲν παρετήρησε; Ἐπὶ ζωῆς του τίς δὲν εἶδε ποντικόν, Φοιτῶντα τῆς νυκτὸς εἰς τὰ διβλία του Καὶ μελετῶντα μετ' ἐπιστάσις καὶ σπουδῆς Τὰ μᾶλλον ἀξιόλογα συγγράμματα; Τοῦ λόγου τούτου μέτρως ἀξιοχρεῶς Ἰπάρχεις σὺ Βουρδῶνος Ἀριθμητικῆ, Ἦς ὄλον τὸ περὶ ριζῶν τῶν κυβικῶν Κεφάλαιον ἐγένεον ὄρωμ' ἀσπασίον Σοφοῦ τινος καὶ μαθηματικοῦ μύδος, Καὶ ταῦτα ἐν νυκτὶ μᾶ, ἐν ᾧ ἐγὼ Δι' ὄλων μηνῶν θραύων τὸ κρανίον μου

Καὶ σκάπτων μὲ τὴν δίκελλαν τῶν λογισμῶν Τοῦ πνεύματός μου τὸ ξηρὸν χωράφιον, Πολλὰ μοχθήσας μὲλις ποτὶ ἔσχυσα Ῥιζάρια νὰ ἀνασκάψ' ὀλίγιστα. Καὶ σεις οἱ κλασικώτατοι τῶν ποιητῶν Καὶ τῶν πεζῶν, ὦ σὺ Κοουσαίᾳ ἔκδοσις Ὀμήρου, καὶ σὺ Θεουκυλίδου Πόππει, Ἦκρωτηριασμένοι ὡς ἀγάλματα Τῆς ποντικῆς φιλομαθείας καὶ σπουδῆς Μαρτύρια περίτρανά μοι πρόκεισθε.

Ἄλλο δ' οὐχ ἦττον θεμελιώδες ἐλάττωμα τοῦ ποιήματος τούτου εἶναι, ὅτι σκοπὸν κυρίως δὲν ἔχει διότι τῆς ὑποθέσεως, ἥτις ὡς ἀφορμὴ μόνον ἀπλῆ πρέπει ὁμολογουμένως νὰ θεωρηθῇ, ὀλιγίστη ἐγένετο χρήσις πρὸς δικαιομύθησιν τῶν γελοίων ἢ ἀτόπων τῆς κοινωνίας, ἢ τάξεων ἐν αὐτῇ ἢ ἀτόμων καὶ πολὺ μὲν ἐν τῷ ποιήματι ἰδιοβρύθμως πολλακίς καὶ πρωτοτύπως καὶ εὐφωδῶς λέγονται περὶ μυῶν, καὶ περὶ κωνώπων καὶ Πηπελιῶ; καὶ πολλὰ οὐ ψεκτὰ παρωδούνται, ὡς αἱ τοῦ Δημοσθένους Φιλιππικοί, ἀλλὰ πάντα ταῦτα φαίνονται οὐδὲν ἕτερον αἰνιτιζόμενα, καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν ἠθικὴν ἢ κοινωνικὴν λεγόμενα. Ἐνεκα τούτων, τὸ ποίημα διακρίνεται μὲν διὰ πολλῶν ἐξόχων προτερημάτων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἔλλειψιν οὐ μικρὰν ἔχει, καὶ πρὸ πάντων ἀπολείπεται τοῦ σκοποῦ ὃν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ἢ τοιοῦτου εἶδους ποίησις.

Πάντων τῶν μέχρι τούδε ἐξετασθέντων ποιημάτων, καὶ τῶν ἐμβριθῶν καὶ τῶν εἰς καθαρὰν διάλεκτον γεγραμμένων, ὑπερέχει ἀναμφισβητήτως τὸ ἐπιγραφόμενον Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ποιήματος Ὀ Τοιαύτη τοῦλάχιστον εἶναι ἡ πεποιθήσις τῆς πλειονοψηφίας τῆς ἐπιτροπῆς. Καθ' ἐνός δὲ τῶν μελῶν, τοῦ Κ. Κορμανούδου τὴν γνώμην, τὸ ποίημα τοῦτο πρέπει νὰ ταχθῇ τέταρτον μόνον κατὰ τὴν σειράν. Καὶ διαιρεῖται μὲν καὶ τούτο κατὰ στροφάς, δὲν μεταχειρίζεται ὅμως τὸν φορτικῶς μονότονον τετράμετρον ἐκείνον τὸν τροχαϊκόν, ἀλλὰ τὸν πολὺ ποικιλώτερον καὶ νευρωδέστερον τετράμετρον τὸν ἰαμβικόν, εἰς συλλαβὴν καταληκτικόν, συναναμειγμένον μετὰ διμέτρου. Περὶ τῆς πλοκῆς καὶ οἰκονομίας τοῦ ποιήματος, ἂν καὶ τὴν ὑπόθεσιν λέγῃ συνοπτικῶς ἐν προοίμιῳ ὁ ποιητής, εἶναι ἀδύνατον νὰ κρίνῃ ἢ ἐπιτροπῇ διότι τοῦτο ἔχουσι κοινὸν τὸ ἐλάττωμα τὰ παρουσιαζόμενα εἰς τὸν διαγωνισμὸν ἀποσπάσματα, ὅτι δὲν δύνανται νὰ κριθῶσιν ἐν συνόλῳ, καὶ νὰ ἐκτιμηθῇ μίᾳ τῶν πρώτιστων ἰδιοτήτων ἐκάστου φιλολογικοῦ καὶ ἐν γένει καλλιτεχνικοῦ προϊόντος, ἢ διάθεσις τῶν μερῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀναγκάζεται ἐξ ὀνύγων νὰ κρίνῃ τοὺς λέοντας. Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅτι ὁ ἦρωες τοῦ ποιήματος τούτου, καταγόμενος ἐκ τοῦ ἐνδόξου Σουλίου, ἀφ' οὗ εἶδε τὴν ἠρωϊκὴν πατρίδα του ἀποδοθεῖσαν αὐθὺς τοῖς τυράννοις μετὰ τοσοῦτους αἰματηροὺς ἀγῶνας, ἀφ' οὗ πλανηθεὶς πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς ζήτησιν τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, εἶδε τὴν κοινωνίαν μὴ ἀνταποκρινομένην πρὸς τὰ νεανικὰ αὐτοῦ ὄνειρα, ἀφ' οὗ τέλος ἡ νεανία, ἦν θερμῶς ἠγάπα, ἐγένετο θῆμα τῆς τῶν τυράννων ἀκολασίας καὶ βαρ-

βαρότητος, ἐρχεται νὰ καταθέσῃ τὸ φορτίον τοῦ βίου εἰς τὸ μόνον μέρος ὅπου κατ' αὐτὸν ζῆ εἰσέτι ἡ φανταστὴ του ἐλευθερία, εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐσχάτην ἄκραν τοῦ Μαλεῦ, ἀπαντᾷ γέροντα ἐρημίτην, ὅστις ἀνακαλύπτεται ὁ πατὴρ τῆς μνηστῆς του, καὶ ἀποθνήσκει εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ.

Τὸ ποίημα τοῦτο, εἶναι μὲν καὶ αὐτὸ ἐκ τῶν ἀμφιβάλων ἐκείνων, ἅτινα καὶ ἐκ τῆς ἐπικῆς καὶ ἐκ τῆς λυρικῆς Μούσης ἐνταῦτῳ τρέφονται, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο μεγάλως προέχει τῶν ἄλλων, ὅτι τὸ λυρικὸν αὐτοῦ ὕφος δὲν συνίσταται εἰς ὄγκον καὶ κόμπον λέξεων, οὔτε εἰς ὑπερβολικὰς εἰκόνας καὶ οὐρανομήκεις παραβολὰς, σωρευούσας Ὅσον ἐπ' Ὀλύμπῳ . . . αὐτὰρ ἐπ' Ὀσση Πήλιον εἰροσίφουλλον, ἀλλ' εἶναι καλλιπέες, ἐπιμελετημένον καὶ σώφρον, εἰκονικὸν δὲ συγχρόνως τὴν φράσιν καὶ ζωηρὸν, καὶ ὑπὸ τῆς φαντασίας διαποικιλλόμενον, καὶ θερμὴν αἰσθησιν πνέον.

Παράδειγμα ἐξ αὐτοῦ ληφθήτω ἡ σκηνή, καθ' ἣν ὁ γέρον ἐρημίτης παραινεῖ τὸν νέον τοῦ φίλου, βλασφημοῦντα, ὡς ἐπεται:

— Ποῖα ἐλπίς μοι ἔμεινε, παρὰ τὸν τάφον ἄλλη, Ὅπου θὰ παύσῃ νὰ θρηγῆ ὡς παύσῃ τοῦ νὰ πάλλῃ Ἡ μαύρη μου καρδιά; Ἐκεῖ θὰ ἴδω τῶν παθῶν ξηρὸν τὸν καταβράκτην, Πλὴν τὴν ψυχράν μου καὶ ἐκεῖ δὲν θὰ θερμάνει στάκτην Ῥαῖς ἀακροῦ μία.

Ἄφ' οὗ δὲν ἔχω εἰς τὴν γῆν δεσμὸν νὰ μὲ συνδέη, Δὲν ἔχω οὔτε ὀφθαλμῶν τὴν μνήμην μου νὰ κλαίῃ. Ῥόδον ποτὲ εὐώδης Στὸν ἀκωνίδιθ' ἔθαλλε τοῦ βίου μου λειμῶνα Πλὴν τὸ πατοῦσι σήμερον ὑπὸ ψυχρῶν χιόνα Τοῦ θαλάτου πόδες.

Ἄφ' ὅτου εἰς τὴν κάμινον τῶν στεναγμῶν ἐκάην Κατηραμένος ἐπὶ γῆς πλανῶμαι ὡς ὁ Κέιν Ὡς φάντασμα γυρίζω, Κι' ὅταν μανίας καίῃ πῦρ εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μου Τοὺς ζῶντας ἀποστρέφομαι, μισῶ τὸν ἐκυτόν μου Καὶ τὸν Θεὸν ὀδύρίζω. . .

— Ἐξόρκισον τὸν Σατανᾶ, ἂν κατὰ σοῦ ἐμάνῃ Τὸ θεῖον μὴ παρόργιζε, κί' ἂν μὲ δεῖνὰ αὐξάνῃ Τὰ ἄπειρα δεινὰ σου, Κατάστειλον τὸν ἄγριον τοῦ πνεύματός σου σάλον, Μὴ ξέε, διηγοῦμενος πρὸς ὁμοῖόν σου ἄλλον Τὰς παλαιὰς πληγὰς σου.

« Κ' ἐγὼ ὡς σὲ ἐστέναξα μὲ ἄλλος τῆς ψυχῆς μου, Κ' ἐγὼ ὡς σὲ, τὴν πενηθρὰν στιγμὴν τῆς γενετῆς μου Πολλακίς κατηράσθην. Ὡς ἵππος ἤμην ἀπειθὴς τὸν χαλινὸν δαγκάνων, Ἄλλ' εἰς τὸ βάρος θαυμάκων τῶν πόνων καὶ βασάνων Νὰ κῶψα ἐδείασθην.

« Δὲν ἤμην ὅτι φαίνομαι . . . δὲν φαίνομ' ὅτι εἶμαι . . . Ἐὰν ὑπὸ τὸ βάσον μου καθὼς εἰς τάφον κείμαι, Νικῶν καλλιστεφάνων Παιᾶνας ἄλλοτ' ἤκουσα, καὶ ὑπὸ τὸν Τζαβέλλαν Ἐθαψα τὴν πολύπτυχον λευκὴν μου φουσταγιέλλαν Εἰς αἵματα τυράννων.

» Ἐπρόβλεπον κ' ἐγὼ ποτὲ ἐκφράσεις γλυκυτέρας
 Παρὰ τὰς τῶν δεήσεων, καὶ παρὰ τοὺς ἀστέρας
 Ἀκόμη λοιμωπρότερος
 Μιθῶν δὴν ἠτινίζον ἀδάμαντας πυρίνους,
 Κι' ἀπὸ τοὺς κρίνους τῆς αὐγῆς λευκοὺς ὡσπράθην κρίνους
 Πολὺ εὐωδιστέρους.

» Ἀλλὰ τί λέγω; . . . ὦ θεέ! τὸ δέδωτόν μου στόμα
 Πῶς αὐτομάτως στρέφεται εἰς γῆνα ἀκόμη;
 Πῶς ἂν καὶ μετεβλήθην,
 Καὶ κροταλοῦντων ἔμεινα ξηρῶν κοκκάλων σάκκος,
 Καὶ μ' ἀναμένη ἀνοικτός τοῦ τάφου μου ὁ λάκκος,
 Ἀνακυκῶ τὴν λήθην;

» Μετρίασον τὸν πόνον σου, θαρῶς τῆς λύπης λίθος
 Ἐάν πιεῖν τὸ δασὺ νεανικὸν σου στήθος
 Μὴ βλασημῆς τὸ θεῖον! . . .
 Σὲ θλίβει ἴσως ἡ φора δεινῶν συμβεβηκότος;
 Πλὴν δὲν θά εἶχον θέληγεραι, ἂν δὲν ὑπῆρχε σκότος,
 Αἱ λάμψεις τῶν ἡλίων.»

Ἐσχάτον τέλος ποίημα τάττομεν, πρὸς τὰ πρόσω
 χωροῦντες, τὸ ἐπιγραφόμενον ὠραι σχολῆς. Περιέ-
 χει δὲ τοῦτο δύο μὲν μικρὰ λυρικά ποιήματα, ὁ
 Ποιητὴς ἐπιγραφόμενα, καὶ ἡ Πέρδικα, ἂν δὲ μα-
 κρότερον στιχηρὸν διήγημα, φέρον ἐπιγραφὴν ὁ Φῶ-
 τος καὶ ἡ Φρόσω. Τοῦτο δὲ εἶναι ἐπεισοδιὸν τοῦ
 πολέμου ἐν ἔτει 1821, πλάττον ὅτι ὁ νέος Φῶτος,
 ἀγαπῶν τὴν Φρόσων, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ λάβῃ αὐτὴν
 εἰς σύζυγον παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς, ῥίπτεται μετ' ἄλ-
 λων ἀπληγισμένων εἰς τὸ φρούριον τῆς Κορώνης, ὅ-
 που ὁ σαράπηκς κρατεῖ αἰχμαλώτων τὴν ἀδελφὴν
 του, καὶ τραυματισθεὶς αἰχμαλωτίζεται. Ἡ πιστὴ
 Φρόσω, ὡς παράφρων φεύγει τοῦ πατρικοῦ οἴκου,
 πανταχοῦ ἀλλήτως τὴν δυστυχίαν τῆς περιφέρουσα,
 καὶ πανταχοῦ μετὰ περιφρονήσεως διωκομένη, ἀφ-
 οὔ καὶ τὸν πατέρα τῆς ἐθανάτωσεν ἡ τύψις τοῦ συ-
 νειδότου, κρύπτεται τέλος εἰς τὴν ἔρημον, εἰς χώραν
 ἣν μαστίζει ἡ λέπρα, καὶ εἰς ἣν διὰ τοῦτο οὐδέποτε
 ἀνθρώπος πλησιάζει. Ἐνταῦθα δὲ περιποιεῖται αὐτὴν
 εὐσπλαγχνος μοναχῆ, ἥτις ἀναγνωρίζεται ἡ μήτηρ
 τοῦ Φώτου. Ἐν δὲ Κορώνῃ, φύλαξ, ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ
 Φώτου σωθεὶς, διασώζει αὐτὸν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του,
 καὶ οὕτως ὁ Φῶτος ἀνευρίσκει πάλιν τὴν Φρόσων.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς
 τινὰς τῶν προεκτεθεισῶν. Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μαρτυ-
 ρεῖ πρὸ πάντων τοῦ ποιητοῦ τὴν ὑπεροχὴν, ἀποδει-
 κνύον ὅτι τὰ προτερήματά εἰσιν αὐτοῦ ἴδια καὶ οὐχὶ
 τοῦ μύθου. Ἡ γλώσσα αὐτοῦ εἶναι ἡ δημοτικὴ, καθ' ὅλην
 αὐτῆς τὴν ἀκριβῆ γνησιότητα, καὶ μεθ' ὧν αὐτῆς
 αὐτῆς τῶν ἀρετῶν καὶ πρωτοτύπων χαρίτων ἡ δη-
 μοτικὴ δὲ, χρησιμεύουσα ὡς ὄργανον εἰς ἐμπειρον χει-
 ρα, καὶ γυγναμμένη μετὰ τοσαύτης ἐπιδειξιότητος,
 ὥστε ν' ἀναφαίνεται ἅπας αὐτῆς ὁ ἀγροτικὸς πλοῦ-
 τος, καὶ πᾶσα αὐτῆς ἡ εὐρωστος δύναμις εἶναι ὁ
 αὐλὸς τῶν ὀρέων εἰς τὰ χεῖλη δεξιωτάτου μελο-
 ποιῶ. Ἀδύνατον εἰς τὴν διὰ λόγων ἀνάλυσιν νὰ ἐκ-
 φράσῃ τὸ κύριον τῆς λέξεως, τὸ βραχὺ, συνεσταλ-
 μένον καὶ ἔντονον τῆς φράσεως, τὸν πλοῦτον τῆς
 καταλήξεως, τὸ ἐναρμόνιον τῆς στιχουργίας, καὶ τὸ
 ἐγκρατῶς καὶ φιλοκάλως εἰκονικὸν τοῦ λόγου, καὶ

τὴν πανταχοῦ τοῦ ποιήματος ἐπιφαινομένην τῆς
 φαντασίας ἀφθονίαν, καὶ τὴν τοῦ αἰσθηματος τρυφε-
 ρότητα. Τῶν προτερημάτων τούτων ἀκριβῆ ἔννοιαν
 μόνον ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ποιήματος τούτου δύναται
 νὰ δώσῃ, καὶ πρὸς κατάληψιν αὐτῶν μικρὰ πρα-
 θέτομεν παραδείγματα, ἂν καὶ εἶναι ὀλοκλήρον πα-
 ραθέσεως ἄξιον.

Τὸ πρῶτον αὐτῶν εἶναι ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς τῆς
 Φρόσως, περιγραφόμενος ὡς ἔπεται:

Δέξτε, εἶναι νύχτα εἰς τὰχραντα μυστήρια τοῦ θανάτου
 Πλανῶ μίαν λάμψι λυπηρῆ σκοταδερὸ κανόλι.
 Τοῦ κόσμου τούτου θλιβερὸς διαβάτης, ἐκεῖ κάτου,
 Λέει, ξαναλέει τὰ κρίματα μὲ ἀποθαμμένα χεῖλη.
 — Εἶχα στὸν κόσμον ἕνα ἔγθρο, τοῦ Φώτου τὸν πατέρα,
 Κ' ἤμασθε οἱ δύο ἀφιλιῶτοι, γὰρ μάχη γεννημένοι.
 Τὴν Φρόσων ὁ Φῶτος ἀγαπᾷ. Τοῦ Γεώργου ἡ θυγατέρα,
 Φωνάζει ἐγὼ ἀπεκρίθηκα, σὸ σπῆτι αὐτὸ δὲν μπαίνει.
 Ἡ ἀγάπη πάντα εἶναι διπλῆ ἀγάπησε καὶ ἡ Φρόσων,
 Ἐστερανῶθηκε κρυφά, ἐγέννησε ἕνα ἀγόρι,
 Κ' ἐγὼ . . . τὴν καταράσθηκα! . . . ὦ τί ψυχὴ θὰ δώσω
 Ποῦ σὲ ἔδωξα σταῖς ἐρημιαῖς, λαχταρισμένη κόρη;
 Ἄχ νῆ, παππᾶ, σταῖς ἐρημιαῖς, στήν πείνα καὶ σὶ τὸ κρῦβ
 Ἐκέρνα ἡμέραις ντροπαλαῖς ἡ καταφρονεμένη.
 Καὶ ἐγὼ πατέρας τῆς, ἐγὼ ἀληθινὸ θηρίο,
 Δὲν ξέρω ἂν ἦναι ζωντανή, ἂν ἦναι ἀποθαμμένη.
 . . . Παππᾶ, παγώνω! ὁ πάγος μου δὲν εἶναι τοῦ θανάτου,
 Φίδια σὸ τοῦ μου ἐγγλίστησαν φαρμακωμένα, κρῦβ. . .
 Σαλεύει ὁ νοῦς μου . . . ἰδὲ, γὰρ ἰδὲ τί γίνεται ἐκεῖ κάτου . . .
 Τί γαλασμὸς, τί κλάσι, τί σκιαχτερὴ ἐρημία! . . .
 Νύχτωσε . . . λόγγος φοβερός! . . . βρονταῖς τὰστροπελεῖται . . .
 Πέφτει χαλάζει . . . ὦ κύτταζε! μὲς τὴν ἀνεμοζάλη
 Τραβοῦν δύο λύκοι ἕνα κορμὶ, καὶ ἄλλος περὶ παρέκει,
 Κρατῶντας εἰς τὰ δόντια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ κεφάλι . . .
 Παππᾶ, γνωρίζεις τὸ κορμὶ ποῦ σέρνεται μπροστά σου . . .
 Ἔχει γυναικεῖο πρόσωπο! . . . σὰν νὰ τὸ ξέρω! . . . ὦ φρίκη.
 Ὡ συμφορά μου! . . . κρῦψε με, παππᾶ, στήν ἀγκαλιὰ σου,
 Νὰ μὴν ἰδῶ τὰ σπλάγγνα μου ποῦ τὰ τραβᾶνε οἱ λύκοι.
 Καὶ μέσα στήν παραφορά καὶ μὲς τὸ φόβο ἀκόμα,
 Καὶ στοῦ θανάτου τοὺς σπασμούς, ἐπνίγηκε ἡ φωνὴ του!
 Καὶ πέφτει κάτου, τρεῖς φορὰς ἀνοικοκλεῖ τὸ στόμα,
 Καὶ μὲ τὸν τρίτο στεναγμὸ φτεροῦγισε ἡ ψυχὴ του.

Τὸ δεύτερον δὲ παράδειγμα δανειζόμεθα ἐξ ἑνὸς
 τῶν ἐλασσόνων ποιημάτων, ἅτινα διὰ τοῦτο μόνον
 ἔχουσιν ὀλιγωτέρας τοῦ μεγάλου καλλονάς, διότι ἔ-
 χουσιν ὀλιγωτέρους στίχους. (*)

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ποίημα τοῦτο, ὃ ἡ ἐπιτροπὴ
 θεωρεῖ ἀδιστακτικῶς ὡς στεφάνου ἄξιον. Ἀλλὰ ῥη-
 τὸς ἔρος τοῦ διαγωνισμοῦ εἶναι, ὅτι ὁ στεφάνος δι-
 δεται μόνον εἰς ποιήσεις καθαρουργίας τὴν γλώσσαν.
 Περὶ τούτου ἀμφισβολίας τινὸς ἐμπροσθοῦς κατὰ τὰ
 προλαβόντα ἔτη, ὁ ἀγωνοθέτης ἐξεφράσθη ἐτι εὐ-
 κρινέστερον δι' ἐπιστολῆς του, ἥτις καὶ κατὰ τὸν
 προλαβόντα διαγωνισμὸν ἀνεγνώσθη. Ἀλλὰ καὶ αὐ-
 τῆς τῆς ἐπιτροπῆς ἡ πεποιθησις εἶναι, ὅτι ἐνθάρρυν-
 ομένης τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς τὴν λογιαν
 ποίησιν, δῶν τινὰ δύναται νὰ προκύψωσιν ἀποπα-
 τὸ μὲν ὅτι οἱ περὶ τὴν γλώσσαν ἀμαθέστεροι θέλου,
 σι θαρράλεωτερον ἐκτείνει τὴν χεῖρα πρὸς λύραν καὶ

(*) Τὸ ἐνταῦθα ἀναγνωσθὲν παράδειγμα εἶναι μέρος τοῦ
 κατωτέρω ἐκδομένου ποιήματός, τοῦ ἐπιγραφόμενου «ὁ
 ποιητῆς.»

πλήκτρον, δικαιολογούντες τὴν τῶν ιδεῶν αὐτῶν
 χυδαῖότητα τῆ προφάσει τῆς καθ' αἵρεσιν χυδαί-
 λογίας, καὶ οὕτω θέλει αὐξήσῃ ὁ τῶν ἀνικάνων
 ποιητῶν, καὶ ὁ τῶν ἀώρων εἰς τὴν ποίησιν ὀρμάντων
 ἀριθμὸς, καὶ θέλει διακωλυθῇ ἡ τῆς καλῆς φιλολογίας
 καλλιέργεια: τὰ δὲ, ὅτι ἂν τινὰ εἰσέτι γραφῶσιν εἰς
 τὴν δημόδιαν γλώσσαν ποιήματα, ἔχοντα τοῦ προκει-
 μένου τὴν χάριν καὶ τὰ προτερήματα, κινδυνεύει
 ἡ μίμησις νὰ παρασύρῃ οὕτω πολλοὺς εἰς τὴν χρῆσιν
 τῆς χυδαίας γλώττης, ὥστε ν' ἀναχαιτίσῃ ἐπὶ πολὺ
 τὴν πρὸς τοὺς ἀρχαίους τύπους αὐτῆς ἐπάνοδον, ἢ
 κἂν νὰ διχοτομηθῇ τὴν γλώσσαν εἰς δύο διαλέκτους
 ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένας, τὴν τοῦ πεζοῦ λόγου
 καὶ τὴν τῆς ποίησεως.

Πρὸς ταῦτα ἀπορώσα ἡ ἐπιτροπὴ, καὶ ἰδίως πρὸς
 τὴν ῥητὴν ἔφρασιν τοῦ ἀγωνοθέτου, ἀπονέμει μὲν τῷ
 ποιητῇ τῶν Ὄρων τῆς σχολῆς τὸν στέφανον εἰλι-
 κρινεστάτων ἐπαίνων, οὐδὲν ἀπολειπόντων εἰς τὴν φι-
 λοτιμίαν αὐτοῦ, τὸν δὲ τῆς δάφνης καὶ τὸν χρῆμα
 τίτην ἀπονέμει ἡ πλειονοψηφία τῷ μεταξὺ τῶν ἐν
 καθαρᾷ γλώσσῃ γραφάντων ἀριστεύσαντι ποιητῇ τῶν
 ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ.

Ἡ ἐπιτροπὴ
 Ν. ΚΩΣΤΗΣ.
 ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ.
 ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.
 ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.
 Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

Μετὰ ταῦτα ἀναβὰς τὸ βῆμα ὁ πρύτανης τοῦ Πα-
 νεπιστημίου Κ. Κωστής, ἠνέωξε τὸ Γραμματεῖον τὸ
 προσηρητημένον εἰς τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον «Ὁ-
 ραι σχολῆς,» καὶ ἀνέγνω τὸ ὄνομα «Γ. Χ. ΖΑ-
 ΛΑΚΩΣΤΑΣ,» ὃ ὑπεδέχθησαν ζωηρόταται ἀνευφη-
 μίαι. Ἠνέωξε δὲ ἔπειτα ὁ πρύτανης τὸ προσηρη-
 τημένον εἰς τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἀπο-
 σπάσματα ἐκ τοῦ ποιήματος ὁ . . .» καὶ ἀνέγνω
 τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ μὲν ποίημα καλεῖται
 Ο ΑΠΑΤΡΙΣ.
 ὃ δὲ ποιητῆς αὐτοῦ
 Θεόδωρος Γ. Ὀρφανίδης.
 Καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς.

Διὰ νὰ πηγᾷσῃ δὲ διπλῆ ὠφέλεια ἐκ τοῦ
 σύגעνοῦς σκοποῦ τοῦ ἀγωνοθέτου, θέλω ἐξο-
 δεύσει τὰς 1000 δραχμάς εἰς δύο κατὰ τὴν
 Ἑλλάδα ἐπιστημονικὰ ταξείδια. Ἐκ δὲ τῶν
 Βοτανικῶν συλλογῶν μου μίαν μὲν θέλω προσ-
 φέροι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἑτέραν δὲ ὁμοίαν
 θέλω ἐξαποστείλει ἐκ μέρους τοῦ ἀγωνοθέτου,
 εἰς ὅποιονδήποτε Μουσεῖον τῆς Εὐρώπης ἢ
 θελε διατάξει.

Τοιοιουτρόπως ἡ ἐμφυχωθεῖσα ποίησις θέ-
 λει συντρέξει τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἡ δάφνη τοῦ
 Απόλλωνος θέλει συναφθεῖ, οὐχὶ ἀνευ ἀποτε-
 λέσματος, μὲ τὰ χαριέστερα ἄνθη τῆς Ἑλλη-
 νικῆς Λλωρίδος.

Ἐν μέσῳ δὲ ῥαγδαίων καὶ ἐνθουσιωδῶν χειροκρο-
 τήσεων καὶ εὐφημιῶν ὑπὲρ τε τοῦ ἀριστεύσαντος καὶ
 ὑπὲρ τοῦ ἀγωνοθέτου, ὁ πρύτανης, καλέσας ἐξ ὀνό-
 ματος τὸν Κ. Θ. Ὀρφανίδην, καθηγητὴν τῆς Βοτα-
 νικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, τῷ προσέφερε τὸν κλά-
 δον δάφνης, τὸ ἐπίφθονον σύμβολον τῆς ποιητικῆς
 νίκης του.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ.

Ἦγνο δὲν βρῖσκε ἡ συμφορὰ Τρεμουλιαστὰ στὴ βράχῃ
 Ὁ αὐγερινὸς φωτοβολεῖ,
 Ἀκόμα οἱ λόγγοι εἶναι θεοὶ
 Καὶ τὰ βουνὰ καὶ οἱ βράχοι.

Τὰ χόρτα πίνουσι τὴ θροσιὰ τῆς νύχτας, καὶ τ' ἀγρόν
 Χύνει καλὰ δῆμα γλυκὰ,
 Καὶ ἕνα ἀγεράκι μαλακὸ
 Τὸ κῦμα χαρᾶκνεῖ.

Νεράιδες, ποῦ δὲν φαίνονται, χρυσᾷ στεφάνια πλέκουσι
 Εἰς τῶν βουνῶν τὴν κορυφῇ
 Σὲ αὐτὴν τὸν ὦρα τὴν κρυφῇ
 Ἄγγελοι παραστέκουσι.

Ὁρα γλυκιὰ τῆς γαρρυγῆς, ποῦ ἡ φύσις βαλσαμόνει
 Καὶ ἄνθη καὶ φύλλα καὶ κλαδιά . . .
 Χερὰ σὲ ἐκείνη τὴν καρδιά
 Ποῦ δὲν τὴν θέρνουν πόνοι!

Σιμὰ στὴ βρύση ποιητῆς, νηὸς ἄμοιρος, κοιτᾶζει
 Τῆς γῆς τὴν ὄψη τὴ θολή,
 Καὶ μὲ τὴν ἐρημιὰ μιλεῖ,
 Καὶ συχνοαστενεάζει.

Ἀχαρὴ νύχτα, ἡ ὄψη σου ὁμοιάζει τῆς ψυχῆς μου.
 Ὡ πῶς μὲ ἐμάγευσες, ὦ πῶς
 Σὲ εὗρισκα πρῶτα χαρωπὸς,
 Σὶτὸ πλάγι τῆς καλῆς μου!

Ἄκου σὲ δὲν' ῥα πῶς λαλοῦν πουλιὰ ζευγαρωμένα,
 Καὶ ἐγὼ—ταλαίπωρος ἐγὼ!—
 Φάντασμα κ' ἴσκιον κυνηγῶ
 Σὲ ἔσση ἐρημωμένα.

Κ' ἦταν τὰ δάση αὐτὰ ποτε παράδεισος ἐμπρὸς μου,
 Καὶ αὐτὴ ἡ βρυσουλά ἡ δροσερή
 Μωρὸς ἐκεῖνος ποῦ θαρρεῖ
 Εἰς τὰ καλά τοῦ κόσμου.

Ἄπ' ὄνειρα ἐπλανήθηκα, καὶ ἐπίστευσε ἡ καρδιά μου
 Εἰς εὐτυχίας οὐρανοῦ.
 Πέτε, κοσιφίρα τοῦ βουνοῦ,
 Ἔσεις τὰ δάσά μου!

Ναί! καὶ ἂν κένεναι ἀπὸ τ' ἐσπας τὴν ὄρραυιά του κλαίγη,
Καὶ γὰρ τὸ ταῖρι του πονή,
Μὲ τὴν λεπτή του τὴν φωνή
Τὴν ὄρραυιά μου θς λέγη.

Χρῶσω τὴν λέγαν. Ἐλαμπε στὰ κάλλη καὶ στὴ νεότη,
— Ἐγώεργα αὐτὸν τὸν θησαυρὸ—
Βασίλισσά ἦταν στὸ χορδ.
Στὴν ἐκκλησιά ἦταν πρώτη.

Τὰ φρόδια της, σὰν νάηταν γραμμένα μὲ κονδύλι·
Δὲν εἶχαν ταῖρι πουθενά
Τὰ μάτια της τὰ γαλανά,
Τὰ κοραλένια χεῖλη.

Καὶ ἡ νεότη της τί ὠφέλησε, τί ὠφέλησεν ἡ χάρις
Στὴν ἀδικη τὴν μοῖρα ἐμπρός;
Τὴν εἶδε ὁ χάρος ὁ σκληρὸς,
Ὁ ψυχικονηγάρης.

Ἦ! οἱ σεις ποῦ τὴν γνωρίζετε, βρύσις, πουλιά καὶ κρίνοι,
Μὲ μὲ ὀνομάζετε σκληρὸ,
Ἄν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν μπορῶ
Νὰ ζῶ χωρὶς ἐκείνη.

Στὴν γῆν αὐτῆ, ποῦ σέριομαι λείψανο ἀχνὸ καὶ βάρος,
Θάλω ἡ ψυχὴ μου νὰ καῖ,
Γιατὶ εἶναι κάλασι ἡ ζωὴ
Καὶ πανηγύρι ὁ Χάρος.

Τάκουσε ὁ χάρος. Μία φορὰ δὲν ἀνῆσαν ἀκόμα
Αἱ μυγδαλιαὶς τῆς ἐξοχῆς,
Καὶ ὁ νηὸς κοιμάται ὁ δυστυχῆς
Στῆς Χρῶσις του τὸ χῶμα.

Στὸ μῆμα τὸ ζευγαριτὸ δύο δένδρα φυτεμμένα
Τὸ χῶμα ἰσκιόουν μυστικά,
Καὶ ὁπότεν ἀνεμος βοῆγῆ,
Φιλοῦνται ἀδελφωμένα.

G. X. Zalaxostas.

Η ΠΕΡΑΙΚΑ.

Βόσκουνη ἡ ἄλλαις πέρδικαις, ἢ λούζονται στὸ αὐλάκι,
Καὶ μὴ στὰ νόγια περπατεῖ ἀπάνω σὲ κοτρῶνι,
Καὶ γέρνει πίσω καὶ τηρᾷ μικρὸ ἕνα πέρδικαι,
Καὶ πότε τοῦ γλυκομιλεῖ, καὶ πότε τὸ μαλλόνει.

« Ἄκου τῆς μάνας τὴ λαλιὰ, καὶ ἀνέβα στὸ λιθάρι,
Γιατὶ ἡ καρδιά μου λαχταρεῖ, μονάκριβο πουλί μου. »
« Για δὲ μανοῦλα τὸ νερὸ ποῦ βρέχει τὸ θυμάρι,
Γιὰ δὲ τὰ συνομιληκα πῶς παίζουν ἀντικρὺ μου. »

« Ἐχουν ἡ μάναις τους πολλὰ! Ἔλα, πουλί, κοντά μου,
Κ' εἶδα τὸν ἴσκιον γερακιὸ ἐδῶ σιμὰ στὸ αὐλάκι. »
« Πάμε, μανοῦλα, στὰ νερὰ νὰ βρῶ τὴν συντροφιά μου,
Αὐτὸ ἦτον σύγγερο μικρὸ, δὲν ἦταν γεράκι. »

Καὶ ὁ ἴσκιος πάλι ἐφάνηκεν ἐπάνω στὰ λιθάρια,
Καὶ κατεβαίνει ἡ πέρδικα ζητώντας τ' ἀκριβὸ της,
Καὶ αὐταῖς ποῦ ἦταν στὸ ῥίζωμα τρυπῶσαν στὰ θυμάρι·
Ἐκεῖθε ὁ ἴσκιος πέρασε, τοῦ γερακιὸ προδότης.

Καὶ ἀκούσθη ἕνα φτερούγιασμα, μιὰ ταραχὴ, μιὰ ἀντάρα,
— Ὅποῦκε τὸ μονάκριβο ἔχει πικρὴ τὴν τύχη! —
Σκούζει, χτυπιέται ἡ πέρδικα μὲ τρόμο μὲ λαχτάρα,
Καὶ τὸ ἀκριβὸ της σπαρταρᾷ στοῦ γερακιὸ τὸ ῥι.

Αἱ μάναις τῶν παιδιῶνε μας γιράκι δὲν φοβοῦνται
Τὸ μυριοκαϊδεμένο τους στὰ νόγια τους νὰ πάρη...
Ἄπο ἄλλα βέβαια σκληρὰ στὸν κόσμον τυραννιούνται·
Ἐχουν ἀρρώστιας φοβεραῖς, καὶ χάρῃ μακελλάρη.

G. X. Zalaxostas.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ.

Πρὸς ἀκριβῆ εὑρεῖν τῆς ἀντιστοιχοῦσης ἀπὸ
Χριστοῦ γεννήσεως ἡμερομηνίας εἰς οἰ-
ανδήποτε δοθεῖσιν εἰς ἔτη τῆς Ἐ-
γείρας, καὶ τ' ἀνάπαλιν.

Ἡ ἰδιοκτησία ἐν Ἑλλάδι, κατὰ μέγα μέρος, στη-
ρίζεται εἰς δικαιογράφα, γενόμενα, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ
τόπος οὗτος υπέκειτο εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ὀθω-
μανῶν. Ὡς ἐκ τούτου ὁσημέραι αἱ περὶ ἰδιοκτησίας
δίκαι προσφέρουν οὐσιωδέστατα τὸν τύπον, ἢ τὸ πε-
ριεχόμενον τῶν τοιούτων ὀθωμανικῶν ἐγγράφων, ἀ-
φορῶντα ζητήματα, τῶν ὁποίων ὡς πραγματικῶν ἢ
λύσει ἀφιερῶνται ὡς ἐπιτοπολὺ εἰς τοὺς τυχόντας μάρ-
τυρας, ἢ αὐτοσχεδιαστοὺς πραγματογνώμονας, διότι
δι' ἑλλειψιν ἀκριβεστέρως εἰδήσεως τῶν ὀθωμανικῶν
πραγμάτων τὰ δικαστήρια δὲν δύνανται, κατὰ δυ-
στυχίαν, νὰ ἐξελέγξωσι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνώπιόν
τῶν διεξαχθείσης μαρτυρικῆς, ἢ διὰ πραγματογνώ-
μόνων ἀποδείξεως. Ἐκ τῶν ζητημάτων τούτων εἶναι
ἀναντιρρήτως καὶ τὰ περιστρεφόμενα εἰς τὴν μετα-
φορᾷ ὀθωμανικῆς ἡμερομηνίας εἰς τὴν ἀντίστοιχον
ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως καὶ τ' ἀνάπαλιν.

Κύριον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀξιόλογον
πραγματεῖαν εἰς τὸ σοφὸν περὶ χρονολογίας ἐγγει-
ρίδιον τοῦ Γερμανοῦ Ἰδελερ (1), ἐνόμισα ὅτι δύνα-
ται νὰ προξενηθῆ ὠφέλεια ἐκ τῆς πρὸς τὸν δικαστι-
κὸν κλάδον ἀνακοινώσεως τοῦ οὐσιώδους περιεχομέ-
νου τῆς πραγματείας ταύτης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τού-
τον ἐσύνηξα τὴν παρούσαν σύντομον διατριβήν.

Νομίζω ἀναγκαῖον ν' ἀναφέρω ὀλίγα πινὰ περὶ τῆς
παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς νενομισμένης διαίρεσεως τοῦ
χρόνου, καὶ τοῦ χρονολογικοῦ συστήματος ἀπὸ τῆς
Ἑγείρας, ὅσον δηλαδὴ ἡ εἰδήσις εἶναι εἰς τὸν ἀνα-
γνωστὴν ἀπαραίτητος πρὸς κατανόησιν τῆς ἐξηγη-
θησομένης μεθόδου.

Οἱ Ὀθωμανοὶ, καθὼς ἅπαντα τὰ τὸν Ἰσλαμισμὸν

(*) Lehrbuch der Chronologie von Dr. Ludwig Ideler. Berlin 1831.

ἀσπασθέντα ἔθνη παρελάβον παρὰ τῶν Ἀράβων μὲ
τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ καὶ τὸ χρονολογικὸν σύ-
στημα αὐτῶν. Βάσιν τῆς διαίρεσεως τοῦ χρόνου ἔ-
χοντες μόνον τὸν δρόμον τῆς σελήνης, ἀρχίζουσι τοὺς
μῆνας τῶν ἀπὸ τῆς περὶ τὸ λυκαυγῆς φάσεως τῆς νέ-
ας σελήνης, ἢ τοῖς νομηνίας (κατὰ τὴν παρὰ τοῖς
ἀρχαίοις σημασίαν τῆς λέξεως), καὶ καλοῦν ἐνιαυτὸν
τὸ διάστημα δώδεκα ἀπὸ νομηνίας εἰς νομηνίαν
λογιζομένων μηνῶν. Τὸ μηνολόγιον τῶν Ἰσλαμιτῶν
δίδει εἰς τοὺς μῆνας τούτους ἐναλλάξ 30 καὶ 29 ἡ-
μέρας, ὡς δηλοῖ ὁ ἐξῆς πίναξ, ὅστις εἰς τὰς πρώτας
δύο στήλας ἐμφαίνει καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν τάξιν
τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ σεληνιακοῦ αὐτῶν ἔτους.

Πίναξ Α'.

Ὄνόματα τῶν μηνῶν.	Διάρκεια ἑκάστου μηνός.	Ποσὸν ἡμερῶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀ-μηνός τοῦ ἔτους μέχρι τοῦ τέλους ἑκάστου τῶν δώδεκα μηνῶν.
1. Μουχαρέμ	30	30
2. Σαφέρ	29	59
3. Ῥεμπιουλεβέλ	30	89
4. Ῥεπιολαχέρ	29	118
5. Τζαμαζιουλεβέλ	30	148
6. Τζαμαζιουλαχίρ	29	177
7. Ῥετζέπ	30	207
8. Σαμπάν	29	236
9. Ῥαμαζάν	30	266
10. Σεβάλ	29	295
11. Ζιλκαντέ	30	325
12. Ζιλχοτζέτ	29	354

Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον ὅτι οἱ δώδεκα μῆνες τοῦ
περὶ οὗ πρόκειται σεληνιακοῦ ἔτους ἀποτελοῦν 354
ἡμέρας. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὸ ἀστρονομικὸν σεληνιακὸν ἔ-
τος ὑπερτερεῖ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος (τὸ ὅποιον δυνά-
μεθα νὰ ὀνομάσωμεν πολιτικόν) κατὰ 8 ὥρας καὶ
48 λεπτά, ἔπεται ὅτι 30 ἀστρονομικὰ σεληνιακὰ
ἔτη ἀποτελοῦν 10631 ἡμέρας, ἐν ἰσάριθμῳ πολι-
τικὰ ἀποτελοῦν μόνον ἡμέρας 10620. Ἐντεῦθεν ἐ-
πῆλθεν ἡ ἀνάγκη νὰ ἐμβάλωσιν εἰς πᾶσαν περίοδον
30 ἐτῶν 11 ἡμέρας, διὰ νὰ διατηρῆται οὕτω ἡ ἄρμο-
νία τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἀστρονομικοῦ ἔτους ἢ μ'
ἄλλας λέξεις, διὰ νὰ συμφωνῶσιν ὁπωσοῦν τῶν μη-
νῶν αἱ ἀρχαὶ μὲ τὰς νομηνίας. Οἱ ἐνιαυτοὶ τοῦ τρι-
ακονταετοῦς κύκλου, οἵτινες ἐκ τῆς προσθήκης τῶν
ἐμβολίων ἡμερῶν κατέστησαν περιττοὶ (βίσεκτοι)
εἶναι ὁ 2, 5, 7, 10, 13, 15, 18, 21, 24, 26 καὶ
29. Πᾶς περιττός ἐνιαυτός λοιπὸν ἔχει 355 ἡμέρας,
ἢ δὲ προσθήκη τῆς ἐμβολίου γίνεται εἰς τὸ τέλος
τοῦ τελευταίου μηνός (Ζιλχοτζέ), ὅστις τότε ἀριθ-
μεῖ 30 ἡμέρας. — Πρῶτος κύκλος λογίζεται ὁ ἀπὸ
1—30 ἔτους τῆς Ἑγείρας, δεύτερος ὁ ἀπὸ 31—60
κλπ. Ὁ ἐπόμενος πίναξ δεικνύει πᾶσαι ἡμέραι ἀθροί-
ζονται, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πρώ-

του ἕως τοῦ τέλους ἑκάστου τῶν τριάκοντα ἐτῶν τοῦ
κύκλου, σημειουμένων τῶν βίσεκτῶν διὰ τοῦ στοι-
χείου β.

Πίναξ Β'.

Ἔτος τοῦ κύκλου.	Ποσὸν ἡμερῶν.	Ἔτος τοῦ κύκλου.	Ποσὸν ἡμερῶν.
1	354	16	5670
2	709	17	6024
3	1063	18	6379
4	1417	19	6733
5	1772	20	7087
6	2126	21	7442
7	2481	22	7796
8	2835	23	8150
9	3189	24	8505
10	3544	25	8859
11	3898	26	9214
12	4252	27	9568
13	4607	28	9922
14	4961	29	10277
15	5316	30	10631

Ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὑπολογίζονται τὸν μῆνα
προκύπτει ὅτι οἱ Ἰσλαμίται ἀρχίζουσι τὴν ἡμέραν
οὐχὶ ἀπὸ μέσης νυκτός, ὡς ἡμεῖς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς δύ-
σεως τοῦ ἡλίου. Καὶ περὶ μὲν τῆς διαίρεσεως τοῦ χρό-
νου κατὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ταῦτα ἀρκοῦν πρὸς τὸν
σκοπὸν μας. Ἀεῖπεται δὲ νὰ εἰπωμεν καὶ περὶ τῆς ἐ-
ποχῆς ἀρ' ἣς ἀριθμοῦν τὰ ἔτη. Γνωστὸν εἶναι ὅτι τό-
σον οἱ Ὀθωμανοὶ ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ Ἰσλαμίται ἀρι-
θμοῦν τὰ ἔτη τῶν ἀπὸ τῆς Ἑγείρας (Ἀραβιστὶ χετ-
ζρά) τούτεστι ἀπὸ τῆς φυγῆς τοῦ Μωάμεθ ἀπὸ Μέ-
κκαν εἰς Μεδίναν. Ἡ ἐποχὴ ὁμοῦ ἀρ' ἣς οἱ Ἰσλα-
μίται ἀρχίζουσι τὴν χρονολογίαν τῶν εἶναι οὐχὶ, ὡς
ὑπολαμβάνουσι πολλοὶ, ἡ ἡμέρα αὐτῆ τῆς φυγῆς τοῦ
Μωάμεθ, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους κατὰ
τὸ ὅποιον συνέθη ἡ φυγὴ, καὶ τὸ ὅποιον διὰ τὸ σπου-
δαῖον τοῦτο συμβᾶν ἐτάχθη παρ' αὐτῶν ὡς πρῶτον
τῆς χρονολογίας τῶν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ μηνὸς πρῶ-
του ἔτους, ἢ τοῖς πρώτῳ τοῦ μηνός Μουχαρέμ αὐ-
τοῦ συνέπιπτε κατὰ τινὰς συγγραφῆς μὲ τὴν 15, κατ'
ἄλλους δὲ μὲ τὴν 16 Ἰουλίου τοῦ καθ' ἡμᾶς 622
ἀπὸ Χριστοῦ ἔτους. Τὸ ὀθωμανικὸν χρονολόγιον ἰδίως
προϋποθέτει τὴν 16 Ἰουλίου ὡς ἐποχὴν τῆς Ἑγείρας.
Ἄς σημειώσωμεν ἐν παρόδῳ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς
τῆς χριστιανικῆς μας χρονολογίας μέχρι καὶ μὴ συμ-
περιλαμβανομένης τῆς 16 Ἰουλίου 622 (τῆς ἐποχῆς
τῆς Ἑγείρας) ἀριθμοῦνται 227,016 ἡμέραι.

Προταχθεισῶν τῶν πληροφοριῶν τούτων μεταβαί-
νω εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου πρὸς
εὑρεσιν τῆς ἀντιστοιχοῦσης χριστιανικῆς ἡμερομην-
ίας εἰς οἵανδήποτε ὀθωμανικὴν καὶ τ' ἀνάπαλιν. Ἰ-
3.

δομεν ότι τὸ ὀθωμανικὸν χρονολογικὸν σύστημα διαφέρει τοῦ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνάξεως ἐκατέρου, μόνον ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους καὶ τοῦ μηνός, ἡ δὲ διάρκεια τῆς ἡμέρας εἶναι εἰς ἀμφότερα ἡ αὐτή. Τούτου οὕτως ἔχοντος δυνάμεθα νὰ τρέψωμεν ἡμερομηνίαν τοῦ ἐνὸς συστήματος εἰς ἡμερομηνίαν τοῦ ἑτέρου, ἀναλύοντες τὸν ἐντὸς δοθείσης ὀθωμανικῆς ἢ χριστιανικῆς ἡμερομηνίας περιεχόμενον ἀριθμὸν ἑτῶν εἰς ἡμέρας, ταύτας δὲ ἀνάγοντες εἰς τὰ δι' αὐτῶν πληρούμενα ἔτη τοῦ ἑτέρου χρον. λογικῆς συστήματος, ἀφ' οὗ πρότερον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιπτώσεως, προσθέσωμεν ἢ ἀφαιρέσωμεν τὰς ἀπὸ τῆς ἐνάξεως τῆς χριστιανικῆς μέρι τῆς ἐνάξεως τῆς ἀπὸ τῆς Ἑγείρας χρονολογικῆς παρελθούσας 227016 ἡμέρας. Ἄλλως προδῶμεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ οὕτω τεθέντος κανόνος. Προκειται νὰ εὕρωμεν λόγου χάριν τὴν ἀντιστοιχίαν χριστιανικῆς ἡμερομηνίας εἰς τὴν 3 τοῦ μηνός Τζεμαζιουλαχίρ τοῦ 1236 ἔτους τῆς Ἑγείρας. Θέλωμεν λοιπὸν ζητήσει ἐν πρώτοις πότες ἡμέρας ἀποτελοῦν τὰ παρελθόντα 1235 ὀλόκληρα ἔτη καὶ πόσας ὁμοίως οἱ παρελθόντες μῆνες τοῦ δοθέντος 1236 ἔτους, καὶ τὸ ἄθροισμα τούτων θέλει μᾶς δώσει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἑγείρας (16 Ἰουλίου 622) μέχρι τῆς ζητουμένης ἡμέρας ἀθροισμένων ἡμερῶν. Διὰ νὰ εὐκολυνθῶμεν εἰς τὸν καθ' ἡμέρας ὑπολογισμὸν τῶν 1235 ὀλοκληρῶν ἑτῶν, καὶ μάλιστα διὰ νὰ μὴ σπῆλωμεν περὶ τοὺς βισέκτους, θέλωμεν ἀκολουθεῖν τὴν ἐξῆς μέθοδον. Βλέπομεν εἰς τὸν Β' πίνακα ὅτι ὀλόκληρος ὁ τριακονταετής κύκλος περιέχει 10631 ἡμέρας. Ἄν λοιπὸν διὰ τοῦ 30 διαιρέσωμεν τὸ ποτὸν τῶν 1235 ἑτῶν, θέλωμεν εὐρεῖν ὅτι περιέχει 41 πλῆρεις κύκλους καὶ τὰ πέντε πρῶτα ἔτη τοῦ 42 κύκλου. Οἱ 41 κύκλοι ἀναλύονται εὐκόλως εἰς ἡμέρας διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ μὲ τὸ 10631, τὸ ὅποιον ὡς προεῖρήθη εἶναι τὸ εἰς ἕκαστον κύκλον περιεχόμενον ποσὸν ἡμερῶν. Οὕτω εὐρίσκωμεν ὅτι οἱ 41 κύκλοι ἀποτελοῦν 435.871 ἡμέρας. Συμβουλευόμενοι διὰ τὸν αὐτὸν πίνακα διὰ τὸ εἰς τὰ πέντε πρῶτα ἔτη τοῦ 42 κύκλου περιεχόμενον ποσὸν ἡμερῶν, εὐρίσκωμεν ὅτι αὐτὰ συμποσοῦνται εἰς 1772. Τὸ ἄθροισμα λοιπὸν τῶν 435.871 καὶ τῶν 1772, μᾶς δίδει ὡς περιεχόμενον ἐντὸς τῶν 1235 ἑτῶν τὸ ποσὸν 437.643 ἡμερῶν. Εἰ τὸ ποσὸν τοῦτο ἐφείλωμεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ 1236 ἔτους μέχρι καὶ συμπεριλαμβανομένης τῆς 3 τοῦ μηνός Τζεμαζιουλαχίρ. Τὴν ἐργασίαν ταύτην μᾶς ἐκολύνηι ὁ Α' πίναξ, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι οἱ τοῦ Τζεμαζιουλαχίρ προηγούμενοι πέντε πλῆρεις μῆνες ἀποτελοῦν 118 ἡμέρας, αἵτινες ὁμοῦ μὲ τὸς 3 τοῦ ῥηθέντος μηνός, συμποσοῦνται εἰς 151. ἔχομεν οὕτω

Ποσὸν τῶν ἡμερῶν τῶν 1235 ἑτῶν 437,643
 Ποσὸν τῶν ἐκ τοῦ 1236 ἔτους παρελθουσῶν ἡμερῶν μέχρι καὶ συμπεριλαμβανομένης τῆς 3 Τζεμαζιουλαχίρ. 151

Τὸ ἄθροισμα λοιπὸν τοῦτο ἐμφαίνει πόσαι ἡμέραι παρελθον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἑγείρας μέχρι τῆς 3 τοῦ μηνός Τζεμαζιουλαχίρ 1236 Ἄν εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο προσθέσωμεν τὸ ποσὸν 227016 περὶ οὗ ἐγένετο λόγος, ἀνωτέρω, θέλωμεν λάβει ὡς ἄθροισμα τὸ ποτὸν τῶν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῆς ζητουμένης ἡμέρας ἀριθμουμένων ἡμερῶν, ἧτοι 664.810. Λείπεται ἤδη τὸ οὕτω εἰρηθὲν ποσὸν ἡμερῶν νὰ τρέψωμεν εἰς ἑνιαυτοὺς ἀπὸ Χριστοῦ, τοὺς μὲν κοινούς πρὸς 365, τοὺς δὲ βισέκτους πρὸς 366 ἡμέρας ὑπολογίζομενοι. Ἄλλὰ καὶ οὗτος ὁ ὑπολογισμὸς εὐκολύνεται ἐὰν τὸ ἀνωτέρω ποτὸν διαιρέσωμεν διὰ τοῦ 1461 (ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν μᾶς τετραετηρίδος Ἰουλιανῶν ἑτῶν). Οὕτω θέλωμεν λάβει ὡς πηλίκον 455 πλῆρεις τετραετηρίδας, καὶ ὑπόλοιπον 55 ἡμερῶν. Αἱ 455 τετραετηρίδες διὰ τοῦ 4 πολλαπλασιαζόμεναι μᾶς δίδουν 1820 ἔτη, αἱ δὲ 55 ὑπόλοιποι ἡμέραι ἀναγκαιῶς ἀνάγονται εἰς τὸ ἔτος 1821. Ἄλλ' ἡ 55 ἡμέρα τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτους εἶναι ἡ 24 Φεβρουαρίου, ἀρὰ ἡ 3 τοῦ μηνός Τζεμαζιουλαχίρ τοῦ 1236 ἔτους τῆς Ἑγείρας, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν 24 Φεβρουαρίου τοῦ ἡμετέρου 1821 ἔτους, ἢ ἀκριβέστερον εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἑσπερας τῆς 23 μέχρι τῆς ἑσπερας τῆς 24 Φεβρουαρίου τοῦ 1821.

Ἡ μεταφορὰ χριστιανικῆς ἡμερομηνίας εἰς τὴν ἀντιστοιχίαν τῆς Ἑγείρας ἐκτελεῖται διὰ μεθόδου ὁμοίας μὲ τὴν προηγουμένην. Τουτέστι θέλωμεν ὁμοίως ἀναλύσει τὴν δοθείσαν χριστιανικὴν ἡμερομηνίαν εἰς ἡμέρας ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως, ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν ἡμερῶν θέλωμεν ἀφαιρέσει τὰς μέχρι τῆς 16 Ἰουλίου 622 ἀριθμουμένας 227.016 ἡμέρας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω πινάκων ἔλομεν ἀναγάγει εἰς ἔτη σεληνιακά.

Ἀφ' οὗ ἐγράψα τ' ἀνωτέρω ἴδον τὴν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Δημητρίου Ἀλεξανδρίδου κατὰ τὸ 1812 ἐν Βιέννῃ ἐκδοθείσαν γραμμοτυρικὴν γραμματικὴν, ἧτις ἐν σελίδι 443 καὶ 444 περιέχει ὁδηγίαν πρὸς εὐρεσιν τοῦ ἀναλογούντος χριστιανικοῦ ἔτους εἰς ὠρισμένον ὀθωμανικὸν, καὶ παρὰ τοῦτον πίνακα τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας καὶ τῆς Ἑγείρας. Ὁ πίναξ οὗτος τοῦ Ἀλεξανδρίδου εἶναι καὶ ἀτελής καὶ κατὰ μὲγξ μέρος ἐσφαλμένος, ἡ δὲ προταχθεῖσα αὐτοῦ μέθοδος πρὸς εὐρεσιν τοῦ ἔτους δὲν δύναται νὰ χορηγήσῃ εἰμὴ ἀποτελεσματικὸν ἀπέχον τῆς ἀληθείας, καὶ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀκριβὴς ἡμερομηνία ἐγγράφου ἔχει ἐπιφέρειν εἰς τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν.

Μ. ΠΟΤΑΝΣ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Ὁ ἐξ ἀπορήτων.

Μεταξὺ τῶν ἀπὸ Χίου μετοίκων, Παντελῆς Μαυροκορδάτος, ἐπατρίδης πλὴν πέντης μετῆρχετο μι-

κρὸν τι ἐμπορίον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Αὐτοῦ ἐρα-
 σθείσα Ῥωζιτῆρα Κωνσταντινουπολίτις, θυγάτηρ
 ἰσχυροῦ καὶ πλουσίου τροποδότη τοῦ Τουρκικοῦ στρα-
 τοῦ, ἠπικυρήθη αὐτὸν, ἀποκατέστησεν ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ υἱὸν Ἀλεξάνδρον
 ὀνομασθέντα. Ὁ παῖς ὄργανευθεῖς μετ' ὀλίγον πα-
 τρὸς ἐπακιδάγωγῆθαι παρὰ τῆς μητρὸς τοῦ, γυναικὸς
 λογίας ἐνδιατριβούσης περὶ τὰς ἑλληνικὰς συγγρα-

πέστειλεν εἰς Βονωνίαν καὶ εἰς Πατάβιαν. Ἐν ταῖς
 πόλεσι ταύταις σπουδασὰς φιλοσοφίαν, φιλολογίαν,
 ἐπιστήμας καὶ ἰατρικὴν, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς
 ἰατρικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Παταβίῳ.
 Μετὰ τὴν ἀνηγορεύσιν τοῦ κατεδιώχθη δεινῶς ἀ-
 πὸ τῆν Ἐνετικὴν κυβέρνησιν, διότι εἰς συμμαθητῆς
 τοῦ Ἀλεξάνδρου συμπλέων μετ' αὐτοῦ ἐν πλοίῳ ὁ-
 του ἔκειτο κοιμώμενος οἰνοβαρῆς τις φράτωρ, ἐτα-

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀπορήτων.

φῆς καὶ ποιήσεις, τὴν ὁποίαν Ἰάκωβος ὁ Ἀργεῖος
 ἐπιγραφόμενος Ἰπάτος τῶν φιλοσόφων τῆς Μεγάλης
 Ἑκκλησίας, κηρύττει καὶ αὐτῆς τῆς Ἰπαιῆς ἀνω-
 τέραν. Παρὰλείποντες τὸ ἀφιλοκαλον τοῦ ἐγκωμίου
 ἀποδεχόμεθα τῆς μητρὸς τὸ εὐμαθὲς ὡς προσιωπῶν
 τοῦ παιδὸς τὴν εὐκλειαν. Τῷ ὄντι ἡ μητὴρ ἀπὸ
 μεταχειρισθῆ ὅλα τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρ-
 χοντα μέσα ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ ἐξήσκησε τὸν υἱὸν
 εἰς τὰ ἑλληνικὰ καὶ εἰς τὰ λατινικὰ γράμματα, ἀ-

κράθη κατὰ τοῦ μεθύνοντος ὀθωμανικὸν ἐμπαγμὸν
 τὸν ὅποιον ἡ Ἐνετικὴ κυβέρνησις, ἐμπνεομένη ἀπὸ
 μίσης κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἐθεώρησεν ὡς κατὰ τῆς
 θηλακείας ὕβριν. Οἱ δύο νέοι διαφυγόντες τοὺς διώ-
 κτάς των ἀπεκηρύχθησαν πάσης Ἐνετικῆς γῆς. Ὁ
 Ἀλέξανδρος καταρῶν εἰς Φλωρεντίαν ἀλληλοῦχησε
 τὰς ἐπιστημονικὰς τοῦ σπουδᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ
 ἀκμαζούσῃ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων
 καὶ τῶν τεχνῶν, συνέγραψε δὲ λατινιστὶ τὸ περίεργ-

γον ἐγγχειρίδιόν του περί κυκλοφορίας του αίματος και ἀνέθεσεν αὐτὸ εἰς τὸν Δούκα τῆς Ἑτρούριαις.

Ὁ φιλότιμος καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων οὗτος ἡγεμῶν πολυειδῶς περιεποιήθη τὸν νέον Ἕλληνα, καὶ παρέπεμψεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν συνοδευόμενον μετ' τὴν προστασίαν του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος δὲν ἐμεινεν ἀργὸς ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἀνέλαβεν εὐθὺς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐν Φαναρίῳ σχολῆς συστηθείσης παρὰ Μανολάκη τοῦ Καστοριανοῦ.

Ἡ καθηγησία του ἐχορηγίωσεν ἀναντ' ῥῆθῆτος λαμπρὰ, ὅσον δύναται τις νὰ εἰκάτῃ ἀπὸ τὴν πληθὺν καὶ τὴν ἐπισημότητα τῶν μαθητῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέπρεπε πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ Βησσαρίων Μακρῆς, ὁ ἐν Ἰωαννίνοις ἐνδόξως διδάξας, καὶ συγγραφεὺς γραμματικῶν καὶ θεολογικῶν συγγραμμάτων. Γνώμων δὲ εὐάρεστος καὶ εὐτυχοῦς διδασκαλίας εἶναι ὄχι μόνον ἡ πληθὺς καὶ ἡ κατάρτισις τῶν μαθητευόντων, ἀλλὰ καὶ σπουδαίων συγγραμμάτων ἡ ἐκδόσις, ἐμφαίνουσα ὅτι ὁ καθηγητὴς δὲν φοβείται τὴν δαδα τῆς δημοσιότητος, καὶ ὅτι σπευθεὶ νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης, ἐπεκτείνων πέραν τοῦ ἀκροατηρίου τὸ διαχευόμενον παρ' αὐτοῦ φῶς. Συνέταξε δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος, κατὰ τὴν ἐπιτυχὴν ταύτην τῆς διδασκαλίας του, ῥητορικὴν καὶ ἐρμητικὴν τοῦ περὶ γεννήσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους ἔπος τότε συνεγράφη ἡ περὶ συντάξεως γραμματικῆ. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων τὸ τελευταῖον μόνον ἐξεδόθη ἐνετίσι, καὶ περιέχει ἀνάλυσιν εὐλόγητον καὶ μεθοδικήν, ἀλλ' ὄχι καὶ τελείαν, τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης.

Μεγάλη ἦτον ἡ φήμη τῶν καινοφανῶν τούτων ἀκροάσεων, περιεχοσῶν πᾶν ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη εἶχε σοβαρότερον, καθότι ὁ διδάσκων περιελάμβανεν ὅλα σχεδὸν τὰς ἀνθρωπίνους μαθήσεις τῆς ἐποχῆς του καὶ συνέδεεν αὐτὰς εἰς μελωδικὸν τινὰ σύνδεσμον διὰ τῆς εὐγλωττίας του καὶ τῆς φιλοσοφικῆς του δεινότητος. Διδάσκων δὲ δὲν ὀλιγώρει νὰ διδάσκῃται πολλὰ καὶ χρήσιμα. Ὁ ἀκίματος αὐτοῦ νοῦς συνφικαίωθη, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, τὴν Ἀραβικὴν, τὴν Περσικὴν, τὴν Τουρκικὴν καὶ τὴν Σλαβονικὴν γλῶσσαν.

Συγχρόνως δὲ, καταγινόμενος εἰς τὴν πρακτικὴν τῆς ἰατρικῆς, κτύπηε περὶ τὰς θεραπείας καὶ παρηγοίας τοῦ πολυπληθεῖς ἐμπειρικοῦς, συνήθεις ἐν τῇ Τουρκίᾳ φορολόγους τῆς ἀμειβείας. Κατὰ τὸν Τουρνεφόρτιον ἦτο προσεκτικὸς καὶ ἀτολμὸς περὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς, θυμαζόμενος, ὡς ἔλεγε, τὴν τόλμην τῶν Εὐρωπαίων ἰατρῶν, ἀλλὰ δειλιῶν νὰ τοὺς μιμηθῇ.

Ἐν τούτοις διὰ τῆς ἰατρικῆς συμφιλίωθις μετ' ἰσχυρῶν Ὀθωμανῶν προσεκληθῆναι εἰς διάπραξιν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ παρεχώρησεν εἰς μαθητὰς του τὴν διδασκαλίαν. Διέκειτο πρὸ πάντων φιλικώτατα πρὸς τὸν περίφημον σατράπην Ἀχμέτ Κιουπρούλη, ἀνήκοντα εἰς οἰκογενεῖαν δυναστῶν τριῶν ἀρχισατραπέως εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀνδρᾶς μεγαλεπήβολος, προεδρεύσαντος τῆς ἐπικρατείας ταύτης κατὰ τὴν ἀκραν ἀκμὴν τῆς, καὶ ζητήσαντος ἀνωφελῶς ν' ἀναστει-

λωσι τὴν πρὸς τὰ χεῖρα ῥοπήν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέου καὶ φιλάνθρωποτέρου κυβερνητικοῦ συστήματος.

Διὰ τοῦ Ἀχμέτ Κιουπρούλη προήχθη εἰς τοῦ Μεγάλου Διεραμνέως τὸ ὑπουργεῖον, τὸ ὅποιον περιελάμβανεν ἕκτοτε καὶ διέσωσεν ἐφορίαν τινὰ ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ γένους, καὶ τὴν πραγματικὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ὑπὸ ὑπουργὸν Ὀθωμανὸν φέροντα μόνον τὸν τίτλον. Ἡ δὲ Μεγάλη Ἐκκλησία στήριγμα ζητοῦσα τῆς ἀσθενείας τῆς, ἐχειροτόνησε τὸν Ἀλέξανδρον Μέγαν Δογολέτην καὶ ἐπομένως διοικητὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

Οἱ γράψαντες περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου σύγχρονοι ἢ μεταγενέστεροι ἱστορικοὶ μαρτυροῦσιν ὁμοφώνως περὶ τῆς παντοδαποῦς προστασίας τὴν ὁποίαν ἐνδεδιόχως ἀπέδιδεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς χριστιανούς. Son influence (λέγει ὁ Χάμερ) serxit puissamment la cause de ses coreligionnaires et les négociations des Princes chretiens. Hamer Histoire de l'Empire Ott vol 13, p. 9.

Ἐρρόντιζε περὶ τῶν ὁμογενῶν του θεραπέων τὸ κατὰ δύναμιν τὰ δεινά των, ὑποσηθῶν τὴν σύστασιν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν ἀνοικοδόμησιν. Καθ' ὅσον καὶ ὁ πατριωτισμὸς ὅλος περιεκλείετο ἐντὸς τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ θρήσκευμα, ἡ μέριμνα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἦτον ἐπι σπουδαίωτερον πρᾶγμα ἀνέλαβε δὲ ἀνωτάτην πρὸς αὐτὰ ἰσχύον καὶ ἐποπτεῖαν, ὡς ἐμφαίνεται μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἀπὸ παραινετικῆν τινὰ ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἀπεύθυνεν εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει περπεδιηγοῦντας ἀρχιερεῖς. Ἐρρόντιζε δὲ καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Τουρκίας περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, διότι διὰ τῆς ἐπιρροῆς του καὶ τῆς προστασίας του ἀνηγέθη κατὰ πρῶτον ἐν Βιέννῃ ἐκκλησία τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, μέχρι τοῦδε σωζομένη καὶ ἀκμάζουσα.

Ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐν γένει εἰσῆλθεν εἰρμὸν τινὰ καὶ τάξιν, ἥτις διακοπεῖσα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπανελήθη καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπανωρθώθη πατριαρχεῦοντος Σαμουὴλ τοῦ Α' ἀνδρὸς συνετοῦ καὶ φιλογενεοῦς.

Ὁ μέγας δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀθλὸς ἦν ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰάφου διάσωσις, κινδυνεύσαντος νὰ κατακρατηθῇ ἀπὸ τοὺς Λατίνους. Τὰ δὲ δι' αὐτοῦ ἐκδοθέντα καὶ (ὡς φημίζεται) ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα Σουλτανικὰ προστάγματα (χάρτια), ἐχρησίμευσαν πρὸς λύσιν τῶν καθ' ἡμᾶς γεννηθειῶν ἀμφισβητήσεων καὶ τῶν νεωστὶ συνταχθέντων προστάγματων παρὰ τοῦ νῦν βασιλεύοντος τῆς Τουρκίας.

Κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Αὐστρίας τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ἑνετίας κατὰ τῆς Τουρκίας, Ἑνετικὸς στόλος κυριεῖται ἀνωφελῶς τὴν Χίον μείνανσαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἀνεπηρέεστον καὶ ὅλον τὸν Κορητικὸν πόλεμον. Μανθάνει τοῦτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀγανακτεῖ ἡ τούτο τὸ ἀνδραγαθήμα τῶν Ἑνετῶν, γράφει ἡ πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην, αὐτῇ ἡ πομπεία, καὶ τὸ τρόπαιον τοῦτο, χριστιανῶν ἀλύσις, ἀλώσεων δούπος, εἰκόνων κατὰπτωσις, παρθένων καὶ νέων διαφθοραὶ καὶ ὑπερορία καὶ ἐξωμοσίαι, εὐχε

τῆς ἀριστείας, εὐχε τῆς στρατηγίας! . . . Συνεβόη καὶ συνεκλύσθη καὶ Χίος τῷ χεῖματι τοῦ πολέμου, ἡ Χίος τὸ ἀμειγρὸν καὶ ἀνούθετον λειψάνον τῆς πάσης Ἑλλάδος. »

Ἡ Χίος μεταπεσοῦσα καὶ δεύτερον ἀπολέμῳ σχεδὸν ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν εἰς τῶν Ὀθωμανῶν τὴν κατὰκτησιν δὲν ἐπαθεν ὅσα δεινὰ ἐφοβείτο ὁ Ἀλέξανδρος μὴ πάθῃ. Διὰ τῆς ἰσχυρᾶς τοῦ ἀνδρὸς τούτου συνδρομῆς ἀνέλαβε πάλιν τὰ προνήμια τῆς καὶ ἐκυβερνήθη μέχρι τοῦ τελευταίου ἐξανδραποδισμοῦ ἐλευθέρως σχεδὸν καὶ εὐνόμως. Ὁ Βλαστός ἐν τοῖς Χιακοῖς μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης ἀρωγῆς, καὶ ἐπιστολῇ τοῦ Μαυροκορδάτου τοῖς δεπουτάτοις Χίοις αἰρεῖ πᾶσαν περὶ τοῦ πράγματος ἀμφισβόλιαν.

Ὁ μέγας οὗτος πόλεμος, τοῦ ὁποῦ τὰ κατὰ τὴν Χίον ἦσαν μικρὸν ἐπίσποδιον, ἐκράγει τῷ 1683 διήρκεσεν ὁλόκληρον δεκαπενταετηρίδα καὶ ἐτελείωσε διὰ τῆς περιφήμου συνθήκης τῆς Καρλοβίστας ἡννοῦξεν εἰς τὸν Μαυροκορδάτον δὲ μέγα στάδιον πολιτικῆς δραστηριότητος καὶ διπλωματικῆς ἐμπειρίας.

Μετὰ τὴν εἰρήνην ὁ Αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος Β' ἐνέδουσε μετ' τὸν τίτλον τοῦ πρίγγιπος τοῦ Ἰμπερίου Ἀλεξάνδρον τὸν Μαυροκορδάτον. Τὸ δῶρημα τοῦτο ἐδόθη ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης καὶ ἀπέτελει οἰκογενειακὸν μυστήριον μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Ὁ Μαυροκορδάτος μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιτικῆς ὑπέστη τρομεροῦς διωγμούς. Αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του καθείρθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐν αὐταῖς ἐβασανίσθη δεινῶς καὶ ὑπέφερον ἀτιμωτικούς βλάβισμούς ἐνώπιον τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ ἀρχισατραπέου. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀποφασισθεὶς, ἐμελλε νὰ θέσθαι ἄμεσον τέμα εἰς μαρτύριον, ὁ πέλεκυς ἐπέκειτο τοῦ τραχήλου του, ὅτε ἐπιστολῇ παρακλητικῇ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πρώην Βεζίρη Κιουπρούλη φθάσασα, ὡς θεὸς ἐκ μηχανῆς, ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' ὄχι δωρεάν, διότι ὅλη ἡ περιουσία του δημοθεῖσα ἐχρησίμευσεν ὡς λύτρον.

Ἐν τῇ Τουρκίᾳ, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν εὐτυχῶς, δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἢ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ Ταρπεϊανοῦ σκοπέλου καὶ τοῦ Καπιτωλίου. Ὁ πόλεμος παρετείνετο· αἱ πολλαὶ τῶν Τούρκων ἦτται καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ αὐτῶν αἰματώδεις σπαραγμοί, ἰδίως ἡ ἀλῶσις τοῦ Βελιγραδίου κατὰ Αὐγούστον 1688, στρατηγούσης ἐνδόξως τοῦ Ελέκτορος τῆς Παβαρίας, κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν εἰς Βιέννην ἀποστολὴν πρεσβείας ἐπὶ προφάσει τῆς εἰς τὸν αὐτοκράτορα κοινοποιήσεως τῆς βασιλεύσεως τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν, ἀλλ' ἀληθῶς πρὸς διωμολόγησιν εἰρήνης. Ἐστάλησαν δὲ πρεσβεῖς ὁ Σουρφικέρ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος. Αἱ διαπραγματεύσεις ἤρξαντο δυσκόλως, ἀπέβησαν δὲ μάταιαι, διότι οἱ σύμμαχοι δικαίως ὑπεροπτοῦντες διὰ τοὺς θριάμβους των, ἐζήτουν νὰ ἐπιβάλλωσι ταπεινωτικούς ὄρους εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην. Ἐπὶ τρία ἔτη οἱ δύο πρεσβεῖς διέμεινον ἐν Αὐστρίᾳ, καθιερῶντο ἐν τοῖς φρουρίοις τοῦ Παττενδῶφου καὶ τοῦ Κορόρν, ἀναλαμβάνοντες καὶ διακόπτοντες τὰς περὶ εἰρήνης συνδιαλέξεις. Ἀπολυθέντες

τελευταῖον ἐπανῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπρακτοί. Κατὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ταύτην διαμονὴν ἐν Αὐστρίᾳ ὁ Μαυροκορδάτος ἐνέκυψεν εἰς βαθείας ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐσχεδίασε τὴν γενικὴν του ἱστορίαν.

Ἡ Τουρκία μέλλουσα νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῆς Αὐστρίας, Ρωσίας, Ἑνετίας, καὶ Πολωνίας ἔδωσε πληρεξουσιότητα εἰς τὸν διέποντα τὰ ἐξωτερικὰ Ῥεμὴ καὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ὀνομάσασα αὐτὸν τότε πρῶτον ἐξ ἀπορρήτων καὶ ἑκτακτον πρέσβην. . . Ὁ Μαυροκορδάτος ἀνέδειξε μεγίστην εὐφυῖαν καὶ δραστηριότητα. Αὐτὸς μόνος ἀντιταττόμενος κατὰ ὁκτὼ πρεσβείων τεσσάρων ἐπικρατειῶν, αὐτὸς ῥητορεύων, αὐτὸς συντάττων τὰ τῆς συνθήκης ἄρθρα εἰς διαφόρους γλώσσας, αὐτὸς διαπραττων τὰ πάντα ἐνῶ ὁ συμπληροῦσός του Ῥεμὴ παρίσταται εἰς τὰς συζητήσεις διατηρῶν ἀγέρωχον κρωνίαν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀντιποιήσεων ἡ Αὐστρία ἐπρότεινε καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ ἁγίου Τάφου εἰς τὸ καθολικὸν τάγμα τῶν Φρανσισκανῶν· ἀλλ' ἡ αἰτίσις αὐτῇ προταθεῖσα καὶ ἐν Βιέννῃ κατὰ τὰς ἀποτυχούσας διαπραγματεύσεις, καὶ ὑστερον ἐν Καρλοβίστῃ ἀτεκρούσθη ἐπιμόμως παρὰ τοῦ Μαυροκορδάτου.

Μόλις διελύθη τὸ συνέδριον καὶ διημερίθησαν αἱ συνθήκαι μεταξὺ τῶν ἐπικρατειῶν, μόλις οἱ πρεσβεῖς ἐπέστρεψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ στασιασμὸς δεινὸς ἀνηγέθη κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως, ὡς προδωσάσης τὴν θρησκείαν εἰς τοὺς ἀπίστους· ἡ στάσις αὐτῇ ἀναρρίψασα ἀπὸ τὸν Μανταπὰν παρὰ διευθύνετο μάλιστα κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ ὁποῦ οἱ ἐνοπλοὶ στασιασταὶ ἐπέζητουν τὴν κεφαλὴν. Ἡ οἰκία του ἐλαφυραγωγῆθη καὶ κατεκίθη, αὐτὸς δὲ κατέφυγε μετὰ τοῦ υἱοῦ του εἰς Σωζόπολιν ὅθεν κρυφίως ἐπανῆλθεν. . .

Μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῆς στάσεως ὁ Μαυροκορδάτος ἀνέλαβε τὴν ὑπουργεῖαν του παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ καὶ ἐφθάσεν εἰς ἰσχύον ἀνέρικτον μέχρι τοῦδε εἰς πάντα χριστιανόν. . .

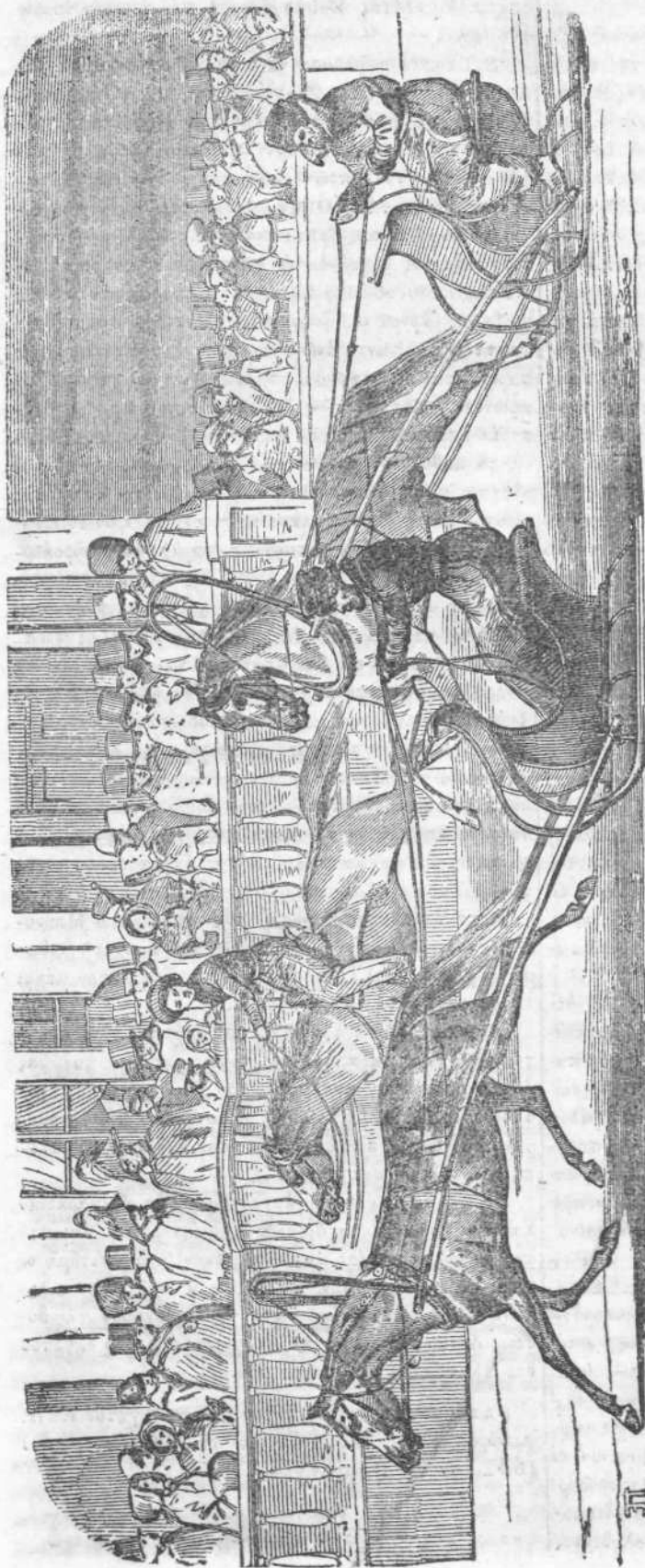
Ἀκμαῖος κατὰ τὸν νοῦν καὶ ἀτρωτος εἰσέτι ἀπὸ τὰς ἐσχάτους καταπονήσεις τοῦ γήρατος, ὑποκύψας δὲ εἰς ποδαλγίαν κατέλυσε τὸν βίον τὸ ἑβδομηκοστόν ἔτος ἄγων. Ὁ θάνατος προσήρχετο περιμενόμενος ἀρόθως, καὶ κατέλαβε τὸν ἀνδρᾶ ἐν μεγαλοπρεπεῖ τελετῇ διάγοντα.

Πέραν δὲ τοῦ τάφου ἐπεκτείνων τὴν ὀλιγάρκειαν καὶ τὴν κοσμιότητα διέταξε κηδεῖαν λιτὴν καὶ πίστεως μεγαλοπρεπεῖας ἀπληλαγμένην· ὁ δ' ἐπιτύμβιος λίθος φέρει ἐπιγραφήν ἀπλὴν παρὰ τοῦ ἴδιου φιλοπονηθείσαν, ἐνθυμίζων κατὰ τοῦτο ἰσχυρὸν τῆς δύσεως δυναστῆν, ὅστις πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου του ἐλατόμησε τὸν τάφον του.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Καθηγητοῦ Κ. Π. Ἀργυροπούλου, ἐκφωνηθέντος τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1852. ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ).

ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΕΙΣ ΕΝ ΡΩΣΙΑ.

Ἡ διεξοδικωτέρα ὥρα τοῦ χρόνου ἐν Ῥωσίᾳ εἶναι ὁ χειμὼν· ἴσως μάλιστα ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν καὶ ἡ

ὥραιότερα, διότι ἡ ἀτμοσφαιρα τακτοποιεῖται καὶ στεροῦται, καὶ οἱ ἄνθρωποι παρασκευάζονται κατὰ τοῦ ψύχους, μέλλοντος νὰ διαρκήσῃ πέντε μῆνας τοῦλάχιστον. Τὰ γεωργικὰ ἔργα διακόπτονται τότε κατὰ φυσικὸν λόγον, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λαοῦ ἀργεῖ.

Ὁ χειμὼν ἀρχεται μὲν τὸν Ὀκτώβριον, συστηματοποιεῖται ὅμως τὸν Δεκεμβριον. Ἐνίοτε μάλιστα ἡ χροῖσις τῶν χαμουλκῶν ὄχημάτων γίνεται κατὰ πρότερον περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς τούτου. Οἱ γοροὶ καὶ αἱ ἄλλαι δημόσιοι ἑορταὶ ἀρχονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν 6 Δεκεμβρίου, ἡμέραν καθ' ἣν ἑορτάζει ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος, δ' ἄλμπ. ἄ. προσωποδοξίας, μεταμριάζομένων μόνον τῶν γυναικῶν.

Καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥωσίας οἱ εὐγενεῖς ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωσιν ἓνα μεταξὺ αὐτῶν, καὶ νὰ τὸν στέλλωσιν εἰς Πετρούπολιν διὰ ν' ἀντιπροσωπεύῃ αὐτοὺς κατὰ τινὰς περιστάσεις παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ διὰ νὰ ἐπιστατῇ εἰς τὴν ῥύθμισιν δημοσιῶν τινῶν ὑποθέσεων ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἐπαρχίας. Διὰ τοῦτο πᾶσα μεγάλη πόλις ἔχει κατὰστάμα εἰδικὸν, ὁμοίον τὰς ἡμετέρας λέσχας, ὅπου συνέρχονται οἱ εὐγενεῖς. Ἡ Πετρούπολις, καθὼς καὶ ἡ Μόσχα, ἔχουσι τοιαῦτα οἰκήματα κατὰ πάντα ὅμοια, τῶν ὁποίων αἱ αἰθούσαι εἶναι τοσοῦτ' ἀγαθεῖς καὶ τοσοῦτ' μεγαλοπρεπεῖς, ὥστε ἀδύνατον νὰ εἶδῃ τις ἄλλου τοιαύτας. Ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐταῖς οἱ εὐγενεῖς πανηγυρίζουσι τὰς ἑορτάς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οικογενείας αὐτοῦ· ἐκεῖ συγχροτοῦνται αἱ ἐπισημότεραι δημόσιοι συνελεύσεις, καὶ ἐκεῖ καθιδύνουσι τὰς ἀκοῆς αἱ γλυκύτεραι μουσικαὶ συμφωνίαι. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ δὲ ὁ ἀναγνώστης πόσον μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν συνερχομένων, λέγομεν ὅτι καθ' ἑκάστην μουσικὴν συμφωνίαν εἰσπράττονται· εἴκοσιν ἕως τριάκοντα χιλιάδες ρουβλίων, τιμωμένων τῶν εἰσιτηρίων πρὸς δέκα ρουβλία.

Ὁ αὐτοκράτωρ παρευρίσκειται ἐνίοτε εἰς τὰς συναθροίσεις ταύτας· καὶ, εἰ καὶ φέρων τὸ συνήθες αὐτοῦ ἔνδυμα, ἀπικεῖται νὰ προσποιητῇ τὸ πλῆθος ὅτι δὲν τὸν γνωρίζει. Περιέρχεται ὡς τις ἰδιώτης μεταξὺ τοῦ πλήθους, αἱ δὲ

Ἀρματοδρομία.

φέρουσαι προσωπίδας γυναῖκες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ὁμιλῶσι, καὶ νὰ στηρίζονται καὶ ἐπὶ τοῦ βραχίονός του.

Αἱ συνομιλίαι πρέπει νὰ γίνωνται γαλλιστί.

Λέγεται ὅτι ἐσπέραν τινὰ προσωποδοξοῦν τις κυεῖν τοσοῦτον ἐγοήτευσε τὸν αὐτοκράτορα διὰ τοῦ πνεύματός της, ὥστε πολλὴν ὥραν συνδιελέχθη μετ' αὐτῆς.

Ὡς γνωστὸν, ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος εἶναι ὑψηλός, καὶ δὲν συνειθίζει ποτὲ νὰ κίπτῃ· ἡ δὲ κυρία, περὶ ἧς λόγος, ἦτο μικροῦ ἀναστύματος, ἐπιτομή τῶν θαυμασίων τοῦ οἴρατος, ὡς λέγει ὁ Μολιέρου.

— Βασιλεῦ, εἶπεν ἡ προσωποδοξοῦσα, τολμῶ νὰ ζητήσω χάριν τινὰ ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά σας.

— Ἢ! ὦραία κυρία, ἀπεκρίθη ὁ αὐτοκράτωρ· εἰδὼ δὲν ὑπάχει οὔτε Μεγαλειότης, οὔτε αἰτήσις. Ὁ μονάρχης· εἰδὼ εἶναι περὶ τὴν θύραν, καὶ τὴ σκῆπτρόν μου μετεβλήθη εἰς ῥάβδον. Εἶμαι ἀπλὸς Νικόλαος. Λέγε με λοιπὸν, μέγαν Νικόλαον, μικρὸν Νικόλαον, ὅπως σὲ ἀρέσει καλῆτερα, ὅχι ὅμως Μεγαλειότατον.

— Ἄρου λοιπὸν ἔχω τὴν ἀδειαν νὰ σὰς βραπτίσω, ἰδοὺ τὸ ὄνομά σας· « Νικόλαος ὁ Μέγας. »

— Ὅπως θέλεις.

— Καὶ ὅμως, Μεγαλειότατε, δὲν πρέπει νὰ με ἀρνηθῆτε τὴν χάριν τὴν ὁποίαν ἀναγκάζομαι νὰ σὰς ζητήσω.

— Δὲν ἀκούω τίποτε ὅταν μὲ ὁμιλῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διὰ τί θέλεις νὰ ταράξῃς τὴν εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν αἰθίζομαι συνομιλῶν μαζὶ σου; δὲν σὲ γνωρίζω, ἢ τοῦλάχιστον δὲν μνηστεύω ποῖα εἶσαι. Σὲ ὑποθέτω ὡρσίαν· ἡ φωνὴ σου εἶναι γλυκίαι, τὸ πνεῦμά σου ζωηρόν, ἡ χεὶρ σου λεπτὴ, καὶ διὰ νὰ θαυμάσω καὶ τοὺς πόδας σου ἔπρεπε νὰ προσπέσω εἰς αὐτοὺς. Ἐλα, ἐξακολούθησε, ὁμίλει καὶ ἄς προχωρήσωμεν τί εἶλεγες;

— Ὅχι, Μεγαλειότατε, δὲν προχωρῶ οὔτε εἴμα, ἐν δὲν μὲ κάμετε τὴν χάριν τὴν ὁποίαν χρεωστῶ νὰ ζητήσω ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην σας.

— Ἠξέυρεις, ὦραία κυρία, ὅτι εἶσαι δεσποτικὴ;

— Ἐγὼ λοιπὸν βρασιλεύω, Μεγαλειότατε;

— Φαίνεται, διότι ἐγὼ παρακαλῶ... Ἄς προχωρήσωμεν.

— Ἡ Μεγαλειότης σας παρακαλεῖ μὲ τὸ ἴδιον ὄρος μὲ τὸ ὁποῖον συνειθίζει νὰ διατάτῃ.

— Ἐλα, ὦραία κυρία, φθίνει ἄς ὑπάγωμεν.

Καὶ σπρίγγε τὸν βραχίονα τῆς προσωποδοξοῦρου, ἡτομάζετο νὰ προχωρήσῃ ἄλλ' αὐτὴ ἀντισταθίσαι.

— Ὅχι, Μεγαλειότατε, εἶπε, δὲν θὰ κάμω οὔτε βῆμα, ἐν ἡ Μεγαλειότης σας δὲν συγκατανεύσει νὰ με χορηγήσῃ τὴν χάριν.

Τότε ὁ μονάρχης μεταβαλὼν τὸ ὄρος του, εἶπε:

— Κυρία, πρέπει νὰ ἤξεύρετε, ἐπειδὴ βλέπω καὶ γνωρίζετε πολλὰ πράγματα τὰ ὅποια μὲ ἀνυπέβλεπον, ὅτι δίδω ὅσα μὲ φαίνεται δίκαιον νὰ δοθῶν. Καθυποβάλατέ με αὐριον ἐγγράφως τὴν αἰτησίαν σας, καὶ σὰς ὑπόσχομαι νὰ τὴν παραδεχθῶ ἀμέσως.

Καὶ ἀνλαθὼν τὸ πρῶτον ὄρος, ὡς ἄνθρωπος ἐπιθυμῶν νὰ διασκεδάσῃ, ἐπρότεινε τὸν πόδα διὰ νὰ προχωρήσῃ, εἰπὼν συγχρόνως·

— Μ' ἔλεγε, λοιπὸν διὰ τὸ ταξιδίόν μου εἰς Παλιέρμον... ἐξακολούθησε.

— Μεγαλειότατε, ἐπανέλαθεν ἡ προσωποδοξοῦρος, κρατήσασα τὸν βραχίονα τοῦ αὐτοκράτορος ἰσχυρότερον ἢ ὅσον αὐτὸς ἐκράτει τὸν ἰδικόν της, αὐριον δὲν θὰ ἔχω τί νὰ σὰς ζητήσω· εἰδὼ, καὶ ἀμέσως, σὰς καθικτεύω νὰ μὲ ἀκούσετε.

— Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ μονάρχης δειξάς ἀνοπομονησίαν, ἐνδίδω χάριν σεβασμοῦ πρὸς τὸ φύλόν σας, ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ ἀμοιβῆς... λέγετε.

— Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν Μεγαλειότητά σας, εἶπεν ἡ προσωποδοξοῦσα, προτέρουσα βραδέως πᾶσαν λέξιν, παρακαλῶ ταπεινότατα... νὰ εὐαρεστηθῆτε... νὰ χαμηλώσετε ὀλίγον τὴν χεὶρά σας, ἐπειδὴ ἡ ἐδικὴ μου κουρτζεταί.

Ὁ αὐτοκράτωρ εὐχαριστήσας καθ' ὑπεβολὴν ἀπὸ τὴν πνευματώδη αὐτὴν αἰτησίαν, ἐπεριποιήθη ἐτιμᾶλλον τὴν προσωποδοξοῦρον.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν Ῥωσικῶν διασκεδάσεων εἶναι καὶ ἡ ἀρματοδρομίαι δι' ὀχημάτων χαμουλκῶν ἐπὶ τοῦ πάγου. Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν κριστανεὶ τοιοῦτον τινὰ σπῆνα. Ἐπὶ τούτῳ πολλοὶ τῶν πλουσίων δαπανῶσι μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας εἰς διατήρησιν ἵπποφορβείων, ὅπου ἀνατρέφουσιν ἵππους ἀξίους θαύμασμοῦ διὰ τε τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος.

(Κατὰ τὸ Γαλλικόν.)

ΔΙΑΦΘΟΡΑ.

— Χαρίζ ὁ περίφημος τῆς Περσίας ποιητής, στιχογραφῶν ποτὲ, ἐδανείσθη τοὺς πρώτους καὶ τελευταίους στίχους ποιήματός τινος τοῦ βασιλέως τῆς Δαμασκοῦ Γιαζὶδ, ἀκμάσαντος τὸ 679, ἀλλὰ μουσουλμάνου αἰρετικοῦ.

« Πῶς, ἠρώτησέ τις τὸν Χαρίζ, ποιητὴς τοσοῦτ' ἐπίσημος ὡς σὺ, κατεδέχθη νὰ ζητήσῃ βοήθειαν παρ' ἀπίστου, ἀρπαγῆς καὶ δολοφονοῦ τοῦ Κουστίν, τοῦ ἱεροῦ ἱμάμη μας; »

« Τίς ἐξ ὑμῶν, ἀπεκρίθη ὁ Χαρίζ, εἴαν ποτε ἰδῇ σκύλον κρατοῦντα εἰς τὸ στόμα ἀδάμαντα καὶ φύγοντα, δὲν θέλει τρέξει διὰ ν' ἀρπάσῃ τὸν πολύτιμον λίθον; »

— Οἱ Καλίφαι τῆς Βαγδάτης εἶχον ἄλλοτε οὐχὶ μόνον ἐξουσίαν κοσμικὴν ἀλλὰ καὶ θεσκευτικὴν, καὶ καθιέρουν τὴν ἐξουσίαν τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, ὡς μέχρι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἔπραττον καὶ οἱ Πάπαι τῆς Ῥώμης. Ἄλλ' αἱ σχέ-

σεις τούτων πρὸς τὸν ἀρχηγὸν ἐκεῖνον τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας δὲν ἦσαν εὐδιακρίτως ὠρισμένοι. Ἰδοὺ παράδειγμα περιεργότατον ἀγχινοίας, ὑπερφανείας καὶ σεβασμοῦ παριστάνον ἀποχρώτως τὸν χαρακτῆρα τῶν σχέσεων τούτων. Βασιλεὺς τις τῆς Περσίας, ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, ἔστειλε πρέσβην εἰς Βαγδάτην κομίζοντα δῶρα πρὸς τὸν Καλίφην, καὶ παραγγελίαν ἔχοντα νὰ ζητήσῃ ὑπὲρ τοῦ νέου ἡγεμόνος τὴν εὐλογίαν του, καθὼς καὶ τίτλον τινα ἰδιαίτερον ὡς, φέρ' εἰπεῖν, τὸν ἄλλοτε ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Γάλλοις, τοῦ βασιλέως χριστιανικωτάτου, καὶ τὸν παρὰ τοῖς Ἰσπανοῖς τοῦ καθολικωτάτου, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦτο δύσκολον διότι οἱ Καλίφαι, αἰσθανόμενοι τὴν παρακμὴν τῆς ἐξουσίας των, δὲν ἠγάπων φυσικῶς νὰ συντελώσιν ἐτι μᾶλλον εἰς αὐτὴν, χορηγοῦντες τιμὰς εἰς ἡγεμόνας ἀνεξαρτήτους. Ὁ πρέσβυς ἄρα ἔμεινε ἐναυτὸν ὀλόκληρον εἰς Βαγδάτην χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Καλίφην. Τέλος πάντων ὁ μέγας βεζύρης τοῦ μωαμεθανοῦ πάπα, εἶρεν αὐτὸν μίαν τῶν ἡμερῶν εὐδιάθετον, καὶ ἀνέφερεν ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Μωάμεθ περιέμενε ἀνυπομῶνως τὸν ἱερὸν τίτλον τὸν ὁποῖον ἐζήτηε ὁ κύριός του, εἰς τῶν ἐνθερμοτέρων προστατῶν τῆς πίστεως.

« Πῶς θέλεις, ἀπεκρίθη ὁ Καλίφης, νὰ τὸν εὐχαριστήσω; ὁποῖον τίτλον νὰ δώσω πρὸς αὐτόν; Ναί μὲν ὁ πατήρ του ἦτον ἡγεμὼν, ἀλλ' ἡ μήτηρ του ἦτο δούλη. Ἄρα τίτλος τιμῆς δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν. »

« Βέβαια, εἶπεν ὁ βεζύρης, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν γνωρίζεις καλὰ τὴν ἀραβικὴν, ἄς στείλωμεν πρὸς αὐτὸν τίτλον διαφορούμενον, ὁ ὁποῖος νὰ αἰνίττεται μὲν τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ αἰτουήτος, νὰ φαίνεται δὲ εἰς αὐτὸν ἐντιμος. »

Καὶ τῶντι εἶρον τὴν λέξιν οὐ.λλὸ ἧτις σημαίνει καὶ *τίτλον* καὶ *δοῦλον*. Ἡ διπλῆ αὕτη σημασία ἐφάνη καταλληλοτάτη εἰς τε τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸν πρωθυπουργόν του, καὶ ἐπομένως ἐχορήγησαν πρὸς τὸν Πέρσην τὸν τίτλον οὐ.λλὸ, ἄνευ ὅμως σχολειῶν. Ἐλάνθασθησαν ὅμως, ἐπειδὴ ὁ Μωάμεθ ἦτο ἐγκρατέσιος τῆς ἀραβικῆς. Ἔστειλε λοιπὸν ὀπίσω τὸν πρέσβην φέροντα νέον δῶρον 100,000 διρῆμ, καὶ τὴν ἐφεξῆς ἐπιστολήν.

« Μωάμεθ, ὁ ταπεινότητος σκύλος τοῦ ἐνδόξου κατοφλίου τοῦ καλιφάτου, ὅστις, διὰ τῆς θείας εὐλογίας καὶ τῶν εὐχῶν τῆς ἡμετέρας Παναγιότητος, διέδωκεν εἰς μέγα μέρος τῆς υδρογείου σφαιρας τὴν θρησκείαν τῶν πιστῶν, καὶ μετεσκεύασεν εἰς τζαμία χιλίους ναοὺς εἰδωλολατρῶν, σὰς στέλλει 100,000 διρῆμ, ὡς προσφραν τὴν ὁποίαν θέτει πρὸ τῶν ποδῶν τῆς ἡμετέρας Παναγιότητος ἀντὶ δὲ ἀμοιβῆς ἐξαιτεῖται παρ' αὐτῆς ἐν μόνον στοιχείον τοῦ ἀλφάβητου, τὸ Α, τὸ ὁποῖον ἐλησημονήσατε νὰ παρεμβάλετε εἰς τὸν τίτλον δι' οὐ μ' ἐτιμήσατε. »

Καὶ τῶντι, ἡ μὲν λέξις οὐ.λλὸ σημαίνει δούλον, ἡ δὲ οὐα.λλὸ ἡγεμόνα.

Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ γραμματικὴ αἴτησις τοῦ Μωάμεθ δὲν ἐστερεῖτο πνεύματος.

— Ὁ Κ. Γ. Τερζέτης, βιβλιοθηκῆριος τῆς Βουλῆς, ἐξερῶνησε καὶ ἐφέτος, τὴν 25 Μαρτίου, λόγον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ἐξετάζων δὲ, εἰάν ποτε συγκρουσθῇ τὸ συμπέρον πρὸς τὸ ἀπόλυτον δίκαιον, ποῖον τῶν δύο εἶναι δικαιώτερον νὰ ὑπερισχύσῃ, ἔλυσε προσφύεστατα τὸ ζήτημα διὰ τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους εἰπὼν ταῦτα:

« Ὁ Κρέων, νέος κυριάρχης τῶν Θιβῶν, εἶχε διατάξει, ὅτι ὅποιος θάψῃ τὸν φονευμένον Πολυνίκην, τιμωρεῖται μὲ θάνατον. Ἡ Ἀντιγόνη ἀδελφὴ του πηγαίνει διὰ νυκτὸς καὶ τὸν θάπτει τὴν πιάνου οἱ φύλακες, τὴν φέρνον εἰς τὸν Κρέοντα, τὴν κατηγοροῦν διὰ τὴν πράξιν τῆς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἀρνεῖται. — Ὁμίλησε καθαρὰ, τῆς λέγει ὁ Κρέων, χωρὶς πλεκτάναις ἐγνώριζες τὴν διαταγὴν μου; — Τὴν ἐγνώριζα, λέγει ἡ Ἀντιγόνη, ἡμποροῦσα νὰ τὴν ἀγνοῶ; ἦτον νόμος δημοσιευμένος. — Πῶς λοιπὸν ἀθαδίασες νὰ παρανομήσης; — Ἄκουσε, λέγει ἡ Ἀντιγόνη, οὔτε ἡ δικαιοσύνη, οὔτε ὁ ὑπέρτατος Θεὸς συναινέσαν εἰς τοὺς νόμους σου καὶ δὲν ἐνόμισα ποτὲ, ὅτι νόμος γραπτὸς ἀνθρώπου νὰ ἦναι ἀνώτερος τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγράφου θεοῦ τοῦ νόμου, σφραγισμένου εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν ἡντητῶν νόμος Θεοῦ δὲν ἡμπορεῖ ποτὲ νὰ ἐμποδίσῃ ἀδελφὴν νὰ θάψῃ τὸ σῶμα ἀποθαμένου ἀδελφοῦ· οἱ νόμοι τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι σημερινοί, δὲν εἶναι αὐρινοί, εἶναι αἰώνιοι καὶ ἀνεξάλειπτοι· εἰς μίαν πάλην μεταξὺ τῶν δύο νόμων ἔπρεπε νὰ ὑπακούσω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· μὴν μὲ φοβερίζεις θάνατον, καὶ χωρὶς τὴν διαταγὴν σου ἡξέυρω ὅτι θὰ ἀποθάνω.

Ἡ ἀπάντησις τῆς Ἀντιγόνης, κύριος ἀκραταί, δὲν λύει θευμασίως τὸ ζήτημα; τὸ ἔλυε εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν εἰδωλολατρῶν προγόνων μας· εὐκολώτερα θὰ τὸ λύσῃ εἰς τὴν ἐδικὴν μας ἀκοὴν. ἐπειδὴ ὅλη ἡ θεωρία τοῦ χριστιανισμοῦ κεῖται εἰς τὰ λόγια τῆς Ἀντιγόνης. Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἦτον μία ἐπανάστασις τοῦ ἀγράφου δικαίου ἐναντίον τοῦ γραπτοῦ νόμου. Τὰ συμπέροντα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὸ ἀγραφον δίκαιον ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἐγέννησαν ἐμφύλιον πόλεμον μακρυνόν καὶ αἱματηρὸν μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τέλος χάριτι θεῶν τὸ ἀγραφον δίκαιον ἐβασίλευσε καὶ ἐνίκησεν. Ἡ λάμψις καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀγράφου δικαίου θὰ σώζεται διὰ παντὸς μέχρι συντελείας αἰῶνων· ἀλλ' οὔτε ἡ καταστροφὴ τοῦ παντὸς ἡμπορεῖ νὰ σβύσῃ τὴν δύναμίν του· διότι τὸ ἀπόλυτον δίκαιον ὑπάρχει κόσμου ὑπάρχοντος. Βεβαιωθῆτε ὅτι τοῦτο τὸ ἀπόλυτον δίκαιον θὰ ἦναι πάντοτε συνήγορος ἀκοίμητος βασιλέων καὶ ἐθνῶν ὅπου καὶ ὅπως καὶ εἰς ὅποιονδήποτε καιρὸν ἂν πάσχουν δεῖν ἀπὸ τυφλῆν τυραννίαν συμπερόντων τῆς ἡμέρας· οἱ λαοὶ τοῦτοι καταδυναστευμένοι ἡμποροῦν νὰ λαλήσουν πρὸς τοὺς δυνάστας τῶν ὅπως ἡ Ἀντιγόνη τὰ ὑστερα λόγια θανάτου, δταν τέλος ὁ δῆμος τὴν σέρνῃ εἰς τὴν σφαγὴν· Θεοὶ τῆς πατρίδος, ἰδέτε ποῦ ἐκατήντησα, καὶ ἀπὸ ποῖα χεῖρα φίλων πάσχω κακὰ· καὶ διατί; διότι ἠθέλησα νὰ μείνω πιστὴ εἰς τοὺς νόμους τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. »